

Streeft ernaar te profeteren

*Het functioneren
van de gave van profetie
in samenkomsten
van een gemeente van gereformeerde signatuur
in de 21^e eeuw*

Scriptie
in het kader van
een doctoraalstudie Gemeenteopbouw
aan de Theologische Universiteit te Apeldoorn
geschreven door
J.G. Brien

Studiebegeleider: prof. dr. M. te Velde

Voorhout 2000

<i>Inhoud</i>	blz.
Voorwoord	4
1. Inleidend hoofdstuk	5
1.1. Actualiteit – Gemeente-zijn in de kracht van de Heilige Geest	5
1.2. De gave van profetie	5
1.3. Relevantie	6
1.4. Plaats van deze studie binnen het vakgebied Gemeentebouw	7
1.5. Probleemstelling en onderzoeksroute	8
2. Historische rondgang – momenten uit de kerkgeschiedenis	10
2.1. Het functioneren van de gave van profetie in de na-apostolische tijd	10
2.1.1. De Didachè	10
2.1.2. De Pastor Hermas	12
2.1.3. Het Montanisme – De Nieuwe Profetie	13
2.1.4. Terugblik	15
2.2. Het functioneren van de gave van profetie in stromingen van de Reformatie van 16 ^e eeuw	16
2.2.1. Huldrich Zwingli	16
2.2.1.1. Zwingli's Prophezei – een praktische invulling	16
2.2.1.2. Zwingli's Prophezei – een theologische verantwoording	17
2.2.2. De 'Prophetien' in de Nederlandse vluchtelingengemeente te Londen	19
2.2.3. Het Convent van Wezel	21
2.3. Het functioneren van de gave van profetie binnen stromingen van de Reformatie van de 17 ^e eeuw tot en met de 19 ^e eeuw	22
2.3.1. De separatistische vluchtelingengemeente van John Smyth	22
2.3.2. De Rijnsburger Collegianten	25
2.3.3. Profeten in de kerken van de Afscheiding	27
2.4. Terugblik	29
3. De gave van profetie belicht vanuit 1 Kor. 11-14	31
3.1. De gave van profetie, zoals die naar 1 Kor. 11-14 functioneert in gemeentelijke Samenkomen	31
3.1.1. Profeteren – algemene oriëntatie	32
3.1.2. Profeteren in 1 Kor. 11-14	34
3.1.3. Een omschrijving van de gave van profetie zoals die functioneert in 1 Kor. 11-14	37
3.1.4. Excurs over profetie en openbaring	38
3.2. Functioneermomenten rond de gave van profetie	41
3.2.1. Welke vormen van profetie zijn er?	41

3.2.2.	Hoe komt profetie tot stand?	43
3.2.3.	Is er onderscheiden mate van profetie?	45
3.2.4.	Wie profeteren er in gemeentelijke samenkomsten?	46
3.2.5.	Hoe verhoudt de gave van profetie zich tot andere gaven en diensten in de gemeente?	50
3.2.6.	Hoe en door wie moeten profetieën getoetst worden tijdens samenkomsten?	52
3.2.7.	Wat is de liturgische setting waarbinnen de gave van profetie functioneert?	59
3.3.	Terugblik op de geschiedenis	62
4.	Kaders voor het functioneren van de gave van profetie in de 21^e eeuw	65
4.1.	Profetie vandaag – vijf argumenten	65
4.2.	Profetie vandaag – Totius: een gereformeerd model	68
4.3.	De gave van profetie in het kader van methoden van Gemeenteopbouw	72
5.	Het functioneren van de gave van profetie tot opbouw van een gemeente van gereformeerde signatuur in de 21^e eeuw – een handreiking	76
5.1.	Profetieplan – een handreiking om de gave van profetie naar 1 Kor. 11-14 te laten functioneren in samenkomsten van een gemeente van gereformeerde signatuur	76
5.2.	Algemene aanbevelingen	89
	Literatuurlijst	92

Voorwoord

Het laatste dat ik schrijf is het eerste dat u leest. Zo gaat het nu eenmaal met een 'Voorwoord'. Dat betekent voor mij dat het schrijven van deze scriptie op een enkel woord na klaar is.

Met heel veel plezier heb ik het afgelopen jaar een deel van mijn tijd als gemeentepredikant besteed aan het bestuderen van het onderwerp van deze scriptie, namelijk het functioneren van de gave van profetie in samenkomsten van de gemeente. Bijzonder inspirerend waren voor mij daarvoor de gesprekken met mijn studiebegeleider prof. dr. M. te Velde, hoogleraar aan de Vrijgemaakt Gereformeerde Universiteit te Kampen, en de Houtenconferentie van januari 2000, die Anke en ik bezocht hebben.

Het is mij tijdens deze studie opgevallen dat er veel meer 'profetische gaven' functioneren in de gemeente, en ook in mijn eigen leven, dan ik gedacht had. Eigenlijk ligt de profetie, zoals ik dat in het vervolg van deze scriptie zal duiden, heel dichtbij en zie ik daarin opnieuw iets van het wonder van onze God, dat Hij Zich neerbuigt en naar ons toekomt, dat Hij indaalt in ons leven en onze werkelijkheid, zoals Hij dat ooit deed op unieke wijze in Christus Jezus, onze Here. En daar ligt voor mij persoonlijk dan ook de grootste winst van deze studie, dat ik Hem beter en meer heb leren kennen, juist met betrekking tot het functioneren van de gave van profetie in zijn leven. Ik verwijs daar in mijn studie eigenlijk heel summier naar, maar het zou zeker de moeite waard zijn om een aparte studie te wijden aan het functioneren van de gave van profetie in het leven van Jezus Christus. Daarnaast heeft deze studie voor mij een nieuwe dimensie toegevoegd aan het gemeente-zijn in de kracht van de Heilige Geest, dat zult bij het lezen hopelijk merken. Ik hoop dan ook van harte dat deze scriptie, die het gemeentelijk leven wil dienen, niet alleen maar een nieuwe titel zal zijn in een hele reeks studies, maar dat datgene wat ik heb proberen aan te reiken vanuit de Schrift en de historie op één of andere manier zijn weg zal vinden in gemeenten van met name gereformeerde signatuur.

Tenslotte -en dat zijn dan werkelijk mijn laatste woorden- wil ik mijn bijzondere dank uitspreken aan het adres van prof. dr. M. te Velde voor de wijze waarop hij mij begeleid heeft; ook mijn vader, dr. T. Brienens, die verschillende keren bijna letterlijk door de tekst heen gekropen is, wil ik heel hartelijk danken voor zijn stimulerend meedenken en meelesen. Verder wil ik de vrienden en familieleden bedanken, die ieder op hun wijze hebben meegelezen en meegedacht. Heel veel dank gaat uit naar de kerkenraad en de gemeenteleden van de Chr. Geref. Kerk te Sassenheim. Zonder de studieverlofregeling en hun belangstelling de afgelopen vier jaar had ik nu niet mijn doctoraalstudie theologie kunnen afronden.

Anke, Matthijs, Lotte en Fieke, jullie wil ik ontzettend bedanken, omdat jullie mij als echtgenoot en vader de afgelopen vier jaar ieder op jullie eigen wijze hebben gesteund en gestimuleerd tot de studie en het schrijven van deze scriptie.

En 'last but not least' spreek ik de dank uit aan onze God en Vader in Jezus Christus, die mij telkens weer moed, inzicht en de gezondheid heeft gegeven om dit werk de afgelopen jaren te doen.

1. Inleiding.

1.1. *Actualiteit – Gemeente-zijn in de kracht van de Heilige Geest.*

Er zijn het laatste decennium diverse boeken verschenen over de ‘gaven van de Geest’¹. Het is blijkbaar een trend aan het worden in kerken en groeperingen om ‘aan de gaven van de Geest te doen’.

Voor een dergelijke trend zouden verschillende motieven aan te voeren zijn. Maar het belangrijkste motief is mijns inziens dat ‘aan de gaven van de Geest doen’ één van de basisactiviteiten is van de gemeente van Jezus Christus in de tijd tussen zijn Hemelvaart en Wederkomst. ‘Aan de gaven van de Geest doen’ is equivalent aan gemeente-zijn. Dat is immers wat het Nieuwe Testament in zijn geheel laat zien. Een gemeente van Jezus Christus kan alleen maar gemeente zijn, wanneer zij leeft in het krachten-, en daarmee in het gavenveld van de Heilige Geest, die door Christus aan zijn gemeente is gegeven.

Kortom, wanneer kerken en groeperingen zich vandaag gericht (her)oriënteren op de gaven van de Heilige Geest en hoe zij in de gemeente (dienen te) functioneren, dan zijn ze bezig gestalte te geven aan het gemeente-zijn in de kracht van de Heilige Geest.

1.2. *De gave van profetie.*

Te midden van de grote diversiteit aan gaven die de Heilige Geest aan de gemeente geeft, heeft de gave van profetie een eigen plaats. Niet alleen omdat Paulus haar nadrukkelijk die plaats geeft in 1 Kor. 14:1 (‘Streeft naar de gaven des Geestes, doch vooral naar het profeteren’), maar ook omdat we in het Nieuwe Testament zien, dat de profetie een eigen plaats inneemt in hoe God Zich openbaart. Dat begint meteen al rondom de geboorte van Johannes de Doper en van Jezus Christus. We horen hoe achtereenvolgens Elisabeth (Lk. 1:42-44), Maria (Lk. 1:45-55), Zacharias (Lk. 1:67-79), Simeon (Lk. 2:25-35) en Hanna (Lk. 2:36-38) ieder op hun eigen wijze profeteren. Later lezen we dat Johannes de Doper beschouwd wordt als profeet (Mt. 11:9-14; 14:5; 21:26; Mk. 11:32; Lk. 20:6) en ook Jezus Christus wordt zo betiteld (Mt. 16:14; 21:11; Lk. 7:16; Joh. 9:17). Daarnaast schetsen de evangelisten diverse profetische trekken van de Here Jezus², en hebben zij profetische woorden van Hem opgetekend (zoals bijvoorbeeld in Mt. 16:17-19, Joh. 1:52 en 2:20). Deze lijn wordt in het boek

¹ Ik beperk me hier tot een aantal Nederlandstalige titels in chronologische volgorde: P. Wagner, *De geestelijke gaven voor de opbouw van de gemeente* (1990); Chr. A. Schwartz, *De Gaventest* (1993); J.J. Suurmond, *Geestesgaven zijn gewone mensen* (1995); B. Bugbee e.a., *Netwerk, deelnemersgids en handboek voor leiders* (1996); M.J. Paul, *Vergeving en genezing* (1997); B. Krol, *Aangetrokken tot het wonderlijke* (1997); N. Dijkstra-Algra, *Verscheidenheid van gaven, werkboek en handleiding* (1999); L. Floor, *De gaven van de Heilige Geest in bijbels-theologisch perspectief* (1999).

² G. Friedrich noemt de volgende aspecten (a) heils- en onheilsprofetieën (Lk 6:20vv par Mt. 5:3vv; Lk. 10:23 par Mt. 13:16v; Mk. 10:29v; Lk. 6:24v; Mt. 11:21vv par Lk. 10:13vv; Mt. 23:13-29 par Lk. 11:42-52; (b) extatische belevenissen Mk 1:10v; Lk 10:18,21; Joh. 12:28; (c) bovennatuurlijk kennis Lk. 7:39vv; Joh 4:19; Mk. 2:15; Mt. 9:2; Lk. 5:20; Mk. 2:8; Lk. 5:22; Mt. 9:4; Lk. 6:8; Mt. 12:25; Lk. 11:17; Mk. 12:15; Mt. 22:18; Lk. 20:23; Lk. 9:47; Mk. 10:21; Lk.; 19:5; Mk. 12:43; Joh. 2:24v (c) kennis over toekomstige gebeurtenissen Mk. 11:2; Mt. 21:2; Lk. 19:30; Mk. 14:13vv; Lk. 22:10vv; Mk. 14:18; Mt. 26:21; Lk. 22:21; Joh. 6:64,70v; 13:11, 18v; Mk. 14:27; Mt. 26:31; Mk. 14:30; Mt. 26:34; Lk. 22:34; Mk. 8:31 par; 9:31 par; 10:32bv par; 14:27v par; Lk. 13:33; Joh 14:23; Mk. 9:1 par Mt. 16:28; Lk. 9:27; Mk. 13:2; 10:39; Mt. 20:22; zie zijn artikel over ‘Prophètes’, in: G. Kittel, *ThWNT Band VI*, blz. 845vv.

Handelingen en in de Brieven voortgezet. Zo verkondigt Petrus dat Jezus de grote Profeet is, die door Mozes voorzeggd was (Hand. 3:22), een uitspraak die later door Stefanus herhaald wordt (Hand. 7:37). Zijn Pinkstertoespraak zet Petrus in met de woorden uit Joël 2:28-32, waar sprake is van jongeren en ouderen, vrijen en slaven die zullen profeteren (Hand. 2:17-18). Verderop in het boek Handelingen lezen we over profeten in Jeruzalem (11:27v) en in Antiochië (13:1-3); Judas en Silas worden profeten genoemd (15:32), er is sprake van vier dochters van Filippus die profeteren (21:9) en van gelovigen in Efeze die profeteren (19:6). Vervolgens heeft de apostel Paulus in zijn Brieven herhaaldelijk geschreven over de gave van profetie, die hij zelfs als één van de voornaamste charismata beschouwt (1 Tess. 5:19,20; Rom. 12:6; 1 Kor. 11-14). En ook in het boek Openbaring komen we het fenomeen van de profetie tegen (1:3; 2:14,20; 22:9,19).

Kortom, de (gave van) profetie heeft, net als ten tijde van het Oude Testament³, een eigen plaats binnen de Nieuw-Testamentische bedeling.

Nu zijn er over deze gave het laatste decennium verschillende boeken en artikelen geschreven waarin zij in meer of mindere mate expliciet aan de orde is gesteld⁴. Opvallend is daarbij dat, met uitzondering van B. Krol⁵, in de literatuur van gerenommeerde gereformeerde gemeenteopbouwtheologen in Nederland, zoals G.L. Goedhart, J. Hendriks en M. te Velde, aan deze gave nog geen expliciete aandacht is besteed⁶, terwijl juist het functioneren van de gave van profetie in het Nieuwe Testament op diverse plaatsen bijzondere aandacht en nadruk krijgt met name met het oog op de opbouw van de gemeente.

In deze studie wil ik mij in het bijzonder met deze gave bezig houden en mij afvragen wat haar plaats is binnen de gemeente, hoe zij gefunctioneerd heeft in de gemeenten in de tijd van het Nieuwe Testament, in de geschiedenis van de kerk tot op de dag van vandaag, en vooral of en zo ja, hoe deze gave in de 21^e eeuw kan functioneren tot opbouw van de gemeente.

1.3. *Relevantie.*

Is het relevant om een studie op te zetten rond het functioneren van de gave van profetie?

Ik meen van wel, en wel om de volgende redenen.

Allereerst ligt er het feit dat deze gave zo nadrukkelijk naar voren komt in het Nieuwe Testament, zoals ik hier boven heb aangegeven. Een gegeven waar we als gemeente ook in de 21e eeuw niet om heen kunnen en in gehoorzaamheid aan de God der Schriften iets mee moeten doen.

³ Zie hiervoor bijvoorbeeld de artikelen van H. Krämer, G. Friedrich en R. Rendtorff over 'Prophètes' in G. Kittel, ThWNT Band VI, blz. 781-863 en B.J. Oosterhoff. Israëls profeten.

⁴ boeken: B. Krol, Aangetrokken tot het wonderlijke, blz. 115-153; L. Floor, De gaven van de Heilige Geest in bijbels-theologisch perspectief, blz. 73-94; artikelen: K. Runia, De gave van de profetie, Theologia Reformata, jrg. 42, nr. 1, blz. 5-20; L. Floor, De charismata in bijbels-theologisch perspectief, Theologia Reformata, jrg. 42, nr. 2, blz. 111-137; A.N. Hendriks, De gave van de profetie, serie van 2 artikelen in De Reformatie, jrg. 75, nrs. 21 (blz. 804-806) en 22 (blz. 829-832).

⁵ B. Krol, Aangetrokken tot het wonderlijke, blz. 115-153.

⁶ Ik denk hierbij aan G.L. Goedhart, Gemeenteopbouw, J. Hendriks, Een vitale en aantrekkelijke gemeente; J. Hendriks, Terug naar de kern; J. Hendriks, De gemeente als herberg; M. te Velde, Gemeenteopbouw 1-4.

Als tweede reden zal ik in het vervolg van deze studie⁷ aantonen dat de Heilige Geest ook in de 21^e eeuw nog steeds de gemeenten van Jezus Christus toerust met zijn gaven – en dus ook met de gave van profetie - om haar taak in deze wereld te kunnen volbrengen, namelijk door als lichaam van Christus⁸ te functioneren, en om – in die hoedanigheid – het Koninkrijk van God te verkondigen. Ik zal daarbij laten zien dat de zogenaamde ‘streep-theologie’, die lange tijd in de gereformeerde theologie gehuldigd is, en waarin geleerd werd dat de meer ‘bijzondere’ gaven van de Heilige Geest, zoals die van genezing, spreken in tongen, wonderen, krachten, tekenen en profetie, alleen behoord hebben tot de beginperiode van de kerk, en uitsluitend gefunctioneerd hebben bij het doorbreken van ‘geestelijke’ grenzen (in zending en het bereiken van andere culturen), naar mijn mening onhoudbaar is.

Is deze studie relevant gezien tegen het getuigenis van de Schrift en het doorgaande werk van de Heilige Geest in de kerk, zij is in de derde plaats ook relevant gezien in het licht van deze tijd. De ontwikkelingen van de afgelopen eeuw in het christendom wereldwijd, vragen, met name op het terrein van de gaven van de Geest, van kerken staande in de gereformeerde traditie, een adequaat – d.w.z. een zowel bijbels-gefundeerd als praktijk-georiënteerd – antwoord. De opkomst van de Pinksterbeweging, de charismatische beweging en de evangelische beweging, met ieder hun eigen accent en invulling, maar allen met hetzelfde verlangen om de gaven van de Heilige Geest weer in al hun diversiteit te laten functioneren, stelt gereformeerde kerken voor een geweldige uitdaging om op dit punt opnieuw de Schrift te bestuderen, de kerkgeschiedenis en de gereformeerde theologie kritisch te doorlichten, en richtlijnen uit te zetten om deze gaven ten volle te laten functioneren in de gemeenten in de 21^e eeuw.

Die uitdaging geldt met des te meer kracht daar de gereformeerde theologie zich mede kenmerkt door haar aandacht voor het werk van de Heilige Geest. En dan trek ik de lijn door naar mijn eigen kerkverband, de Christelijke Gereformeerde Kerken: heeft zij zich te midden van de gereformeerde kerken juist niet daarin willen onderscheiden dat zij een kerk wilde zijn waarin het werk van de Heilige Geest accent krijgt (en dan denk ik aan de nadruk op bevinding en bevindelijke prediking, op de noodzaak van wedergeboorte, kennis van zonde, verlossing en dankbaarheid, en de vraag hoe Christus door zijn Geest werkt in mensen en in de gemeente⁹). Juist onze kerken zouden in deze tijd het voortouw moeten nemen om, vanuit onze traditie, richtinggevend te zijn in deze tijd in het laten functioneren van de gaven van de Heilige Geest.

Als lezer begrijpt u dat ik in deze studie de uitdaging aanneem om een eerste aanzet te geven in het betreden van dit, vanuit theologisch-wetenschappelijk oogpunt gezien, gedeeltelijk braakliggend terrein van de gaven van de Heilige Geest.

1.4. *Plaats van deze studie binnen het vakgebied Gemeenteopbouw.*

Waarom staat deze studie in het kader van het vak Gemeenteopbouw? Omdat de bezinning op het functioneren van de gave van profetie in de gemeente mijns inziens alles te maken heeft met het

⁷ Zie par. 4.1.

⁸ zie hiervoor o.a. H. Ridderbos, Paulus, De kerk als lichaam van Christus, blz. 404-441.

⁹ Zie hiervoor o.a. W. Kremer, Priesterlijke prediking; J.H. Velema, Wie zijn wij?; T. Brienen, Bevinding.

vakgebied Gemeenteopbouw, zoals dat zich de laatste eeuw heeft ontwikkeld. Ik zou dat vakgebied, in navolging van M. te Velde, willen omschrijven als 'het theologische vak waarin de bezinning plaatsvindt op de structuren, werkvormen, processen en middelen, waarin en waarmee de gaven en diensten in de gemeente van Jezus Christus – volgens het beeld dat de Heilige Schrift van de gemeente tekent – in een optimale samenhang kunnen worden dienstbaar gemaakt aan haar intern en extern functioneren, met het oog op haar opbouw en volmaking in Christus' ¹⁰. Of om het met twee woorden te zeggen: 'kerkelijke functioneerkunde' ¹¹

Het gaat mijns inziens in het vak Gemeenteopbouw dus niet om alles wat in de gemeente van Jezus Christus gedaan wordt en wat met opbouw in de meest brede zin van het woord te maken heeft. Dan zou dit vak eigenlijk alle andere vakken omvatten en zou het daarmee een nieuw woord zijn voor 'theologie'. Die pretentie heeft het vak Gemeenteopbouw in mijn ogen absoluut niet. Zij beperkt zich tot het kritisch kijken naar hoe mensen en zaken functioneren. Zij wil observeren en inventariseren en zo het functioneren van de gemeente analyseren en waar nodig een diagnose stellen. Ten aanzien van pijn- en knelpunten wil zij vervolgens wegen wijzen tot planmatige verbetering. Zo wil de Gemeenteopbouw de gemeente helpen meer in overeenstemming te functioneren met wat haar Here en Hoofd, Jezus Christus, wil ¹².

Vanuit deze opvatting van het vak Gemeenteopbouw als kerkelijke functioneerkunde, moge het helder zijn dat een onderzoek naar het functioneren van de gave van profetie bij uitstek een onderwerp is dat tot dit vakgebied behoort. Daarbij maakt zij dankbaar gebruik van wat er in de andere theologische vakgebieden, alsmede in bijvoorbeeld de menswetenschappen ¹³, aan materiaal wordt aangedragen. Vanuit dit samenspel van factoren en materiaal probeert zij lijnen te trekken voor de toekomst. Nu, dat is wat ik mij voorneem in deze studie te doen.

1.5. *Probleemstelling en onderzoeksroutte.*

Om richting te geven aan deze studie en haar het meest tot haar recht te laten komen is het nodig een zo duidelijk mogelijke probleemstelling te formuleren. Ik wil de probleemstelling van deze studie als volgt vragenderwijs omschrijven:

Hoe kan de gave van profetie in samenkomsten van een gemeente van gereformeerde signatuur in de 21^e eeuw zo functioneren zoals het in de Schrift is bedoeld?

Alvorens ik met deze probleemstelling aan het werk ga, vragen een aantal zaken om nadere toelichting.

Ik heb gekozen voor het functioneren van de gave van profetie 'in samenkomsten van een gemeente'. Deze keuze heb ik gemaakt naar aanleiding van wat Paulus schrijft over de gave van profetie in 1 Kor. 11-14, wat het startpunt is geweest voor mijn (voor)studie. Hij spreekt in die hoofdstukken over de gave van profetie tegen de achtergrond van de praktijk van de samenkomsten in de gemeente te

¹⁰ M. te Velde, Gemeenteopbouw 1, blz. 46.

¹¹ M. te Velde, Gemeenteopbouw 1, blz. 46.

¹² M. te Velde, Gemeenteopbouw 1, blz. 47.

¹³ Een voorbeeld hiervan is het vliegermodel waar ik in hoofdstuk 4 gebruik van maak.

Korinthe. Die setting biedt tegelijkertijd de mogelijkheid om heel dichtbij de praktijk van vandaag te komen: hoe kan de gave van profetie functioneren in gemeentelijke samenkomsten in ónze tijd. Daarnaast heb ik gekozen voor 'een gemeente van gereformeerde signatuur'. Dat betekent niet dat ik daarmee uitsluitend de gereformeerde traditie relevant zou vinden, maar het bepaalt wel mijn denkrichting in de rondtocht door de kerkgeschiedenis en in de praktische uitwerking aan het eind van deze studie. Dit is mede ingegeven door het feit dat ik deze studie wil schrijven ten dienste van die kerken c.q. gemeenten, die (willen) staan in de gereformeerde traditie. Dat betekent dat dit verhaal ook mijzelf raakt en de gemeente die ik momenteel dien (de Chr. Geref. Kerk te Sassenheim) en de gemeenten van gereformeerde signatuur die mij dierbaar zijn, en dat is dan weer ruimer dan alleen de Chr. Geref. Kerken in Nederland.

Wat betreft de onderzoeksrouten stel ik mij het volgende voor. Ik wil u eerst meenemen op een korte en daarmee beperkte tocht door de kerkgeschiedenis om enig inzicht te krijgen in hoe men de tijden door vorm heeft gegeven aan het functioneren van de gave van profetie. Daarvoor gaan we op zoek naar relevante momenten in de kerkgeschiedenis, die iets laten zien van het functioneren van de gave van profetie in de praktijk van een gemeentelijke samenkomst en de theologische onderbouwing daarvan vanuit 1 Kor. 11-14. Vanwege de beperkte ruimte van deze studie zal ik dat steekproefsgewijs doen. Na de tocht die het eerste hoofdstuk zal beslaan, wil ik beluisteren wat Paulus in 1 Kor. 11-14 schrijft over het functioneren van de gave van profetie in samenkomsten van de gemeente van Korinthe. Ik wil dat doen door dat gedeelte te bevragen op een aantal zogenaamde functioneermomenten. Ik bedoel daarmee momenten die betrekking hebben op het concreet functioneren van de gave van profetie. Doel van dat hoofdstuk is een schriftuurlijk schets te ontdekken van hoe de gave van profetie zou kunnen functioneren in de gemeente.

In hoofdstuk 4 wil ik de kaders schetsen waarbinnen ik een handreiking voor het functioneren van de gave van profetie zal gaan formuleren. In dit hoofdstuk ga ik allereerst in op de vraag of de gave van profetie ook in de 21^e eeuw kan functioneren in de gemeente; vervolgens beluister ik kritisch het gereformeerde 'profetie'-model van Totius en Floor, en tenslotte sta ik stil bij de gave van de profetie in hedendaagse methoden van Gemeenteopbouw.

Tenslotte hoop ik hoofdstuk 5 de vertaalslag te kunnen maken naar de 21^e eeuw, naar het functioneren van de gave van profetie in een gemeente van gereformeerde signatuur vandaag. Ik zal daarin eerst (een positief) antwoord geven op de vraag of de gave van profetie ook vandaag zou kunnen functioneren in de gemeente. Daarna zal ik een handreiking uittekenen, die gemeenten kan helpen om, ook wat betreft de gave van profetie, meer in overeenstemming te functioneren met wat haar Here en Hoofd, Jezus Christus, wil.

Ter afsluiting zal ik een aantal meer algemene aanbevelingen formuleren ten aanzien van de theologische opleiding en een aantal theologische vakgebieden.

2. Historische rondgang – momenten uit de kerkgeschiedenis.

Het terrein van de (gave van) profetie is breed en zeer gevarieerd, terwijl de omvang van deze scriptie beperkt is. Dat betekent dat ik genoodzaakt ben tijdens een korte rondtocht door de kerkgeschiedenis, op zoek naar vormen waarin de (gave van) profetie heeft gefunctioneerd, mij te beperken en aan veel wetenswaardigheden en ‘beziens’-waardigheden voorbij te gaan. Aan de andere kant hoop ik daarmee te kunnen voorkomen dat u straks met mij door de vele ‘profetische’ bomen het bos niet meer ziet. En wanneer we door de bomen het bos niet hebben gezien, keren we, de één wellicht gedesillusioneerd omdat hij/zij nieuwe inspiratie verwachtte, de ander wellicht versterkt in zijn gedachten dat het met het functioneren van de gave van profetie in de gemeente vandaag wel goed zit, terug naar onze gemeente en gaan we over tot de orde van de dag, en dat wil niet de bedoeling zijn van deze studie. Een beperkte rondtocht dus, maar dat hoeft niet te kort te doen aan het uiteindelijke resultaat.

Voordat we deze rondtocht gaan maken, stel ik u voor de bril die ik nu aan een ieder van u ga uitreiken goed te bekijken en vervolgens op te zetten. Het is de bril waarmee we op zoek gaan naar het functioneren van de gave van profetie. We doen dat door in de geschiedenis van de kerk steekproefsgewijs, eerst in de na-apostolische tijd en daarna in de tijd van de Reformatie tot aan vandaag, op zoek te gaan naar *momenten waar op één of andere wijze gesproken wordt over ‘profetie in de gemeente’, zo mogelijk met verwijzing naar 1 Kor. 11-14*. In het vervolg van deze scriptie zal deze bril nog bijgeslepen worden. Voor nu is het de bedoeling dat we met deze bril allereerst gaan waarnemen en inventariseren.

Hopelijk bent u met mij benieuwd wat deze zoektocht zal opleveren aan gegevens en daarom stel ik voor op pad te gaan.

2.1. Het functioneren van de gave van profetie in de na-apostolische tijd.

2.1.1. *De Didachè*¹⁴

We zetten onze tocht in bij het geschrift de ‘Didachè’.

De Didachè biedt ons een beeld van het kerkelijk leven omstreeks het jaar 125 in Syrië ten oosten van Antiochië. Toch is dit beeld relatief, omdat het bijvoorbeeld sterk afwijkt van wat te vinden is in de brieven van Ignatius die omstreeks dezelfde tijd zijn geschreven door een bisschop die in Antiochië heeft gewoond¹⁵. Er zijn dus reeds op een klein gebied verschillen geweest. Dit is te verklaren uit afwijkende omstandigheden in een stad als Antiochië en op het platteland om deze stad. Net als in het Nieuwe Testament blijkt er ook in de na-apostolische tijd een grote diversiteit te zijn aan vormen en structuren in de diverse gemeenten. Er is dan ook geen blauwdruk te vinden van hoe de gemeente

¹⁴ Voor deze studie heb ik gebruik gemaakt van de Griekse tekst, zoals die te vinden is bij K. Bihlmeijer, *Die Apostolische Väter*, blz. 3-9 en de Nederlandse vertaling van A.F.J. Klijn, *Apostolische Vaders 1, Het onderwijs der Twaalf Apostelen*, blz. 233-257.

¹⁵ A.F.J. Klijn, a.w., blz. 238 en *Brieven van Ignatius in dezelfde uitgave*.

georganiseerd is en functioneert. Maar wel laat de Didachè ons, net als het Nieuwe Testament, zien hoe een gemeente kán functioneren.

Reden genoeg evenwel om voorzichtig te zijn met het trekken van conclusies als we op zoek gaan naar het functioneren van de gave van profetie in het kerkelijke leven dat de Didachè beschrijft.

Bij het lezen van de Didachè valt het op dat profeten een belangrijke plaats hebben in de gemeente. Hun is toegestaan na het avondmaal te bidden zoals ze willen (X 7). De gemeenteleden mogen ze niet op de proef stellen als ze door de Geest spreken (XI 7). Ze kunnen voor zichzelf wetten stellen die niet door andere christenen gehouden behoeven te worden (XI 11). De gemeente moet een profeet onderhouden als hij zich in een gemeente wil vestigen (XIII 1-2). De profeet krijgt de eerste opbrengst van de wijnpers, de dorsvloer, runderen en schapen, want hij moet beschouwd worden als 'uw hogepriester' (XIII 3). Zo hoog staan ze in aanzien dat de Didachè voorschrijft dat opziemers en diakenen niet geminacht moeten worden omdat ze de dienst verrichten van 'profeten en leraren' (XV 2)¹⁶. Opmerkelijk is dat enerzijds het beoordelen van profeten in de Didachè verboden wordt aan gemeenteleden (XI 7), maar dat er anderzijds toch richtlijnen gegeven worden waaruit de gemeente kan constateren of een profeet echt of niet echt is: hij mag niet langer dan twee dagen in een gemeente blijven (XI 5), hij moet de levenswijze van de Heer volgen (XI 9), hij moet geen tafel aanrichten om zelf daarvan te gaan eten (XI 8) en hij moet zijn onderwijs in praktijk brengen (XI 10). Lag hier wellicht een taak voor de 'opziemers'?

Nog een opmerkelijk feit is dat de termen apostel, profeet en leraar door elkaar worden gebruikt wanneer het gaat over rondreizende predikers (XI, XII en XIII). Zulke predikers mochten hooguit twee of drie dagen blijven (XII 2), of ze moesten te kennen geven dat ze zich ter plaatse wilden vestigen (XII 3-5 en XIII).

Verder blijkt dat de rondreizende apostelen, profeten en leraren – ook als zij zich ergens vestigden - onderscheiden werden (en onderscheiden bleven) van de door de gemeente zelf gekozen opziemers en diakenen (XV). Zij functioneerden naast elkaar en bekleedden onderscheiden posities in de gemeente, ofschoon hun dienst wel aan elkaar gerelateerd was: opziemers en diakenen 'verrichten de dienst voor u en die dienst is die van profeten en leraren' en zij hebben recht op dezelfde eer (XV1,2).

Welk beeld krijgen we van de profeet en de gave van profetie zoals die functioneert in het gemeentelijk leven dat de Didachè beschrijft?

Bij profeten gaat het in de Didachè over rondtrekkende predikers die hooguit drie dagen in een gemeente verbleven of zich voor een tijd vestigden in een gemeente. Zij gaven onderwijs en hen werd gevraagd (opgedragen) te bidden en te danken in aansluiting op de viering van het avondmaal. Hieruit kunnen we de conclusie trekken dat zij optraden tijdens de gemeentelijke samenkomst(en).

Verder kunnen we aannemen dat profeten niet verkozen werden, zoals de opziemers en diakenen (XV 1-2), maar dat ze op grond van hun dienst, namelijk hun spreken in de Geest (XI 7), als profeet erkend werden in de gemeente. En deze dienst stond in hoog aanzien in de gemeente.

¹⁶ A.F.J. Klijn, a.w., blz. 235, heeft hier verkeerd vertaald: 'profeten en diakenen' moet zijn 'profeten en leraren'.

Toch waren het niet de profeten die in deze gemeente de leidinggevende posities bekleedden. In XV wordt gezegd dat er opzieners en diakenen moeten worden gekozen, 'zachtmoedige mannen, niet geldzuchtig, waarheidlievend en beproefd'. Zij waren de dragende krachten in de gemeente. En de schrijver roept de gemeente dan ook op: 'Minacht ze niet, want ze zijn geëerd bij u evenals de profeten en leraars'. Jammer genoeg geeft de Didachè verder geen duidelijk zicht op hoe de profeten aan de ene kant en de opzieners en diakenen aan de andere kant zich tot elkaar verhielden. Opmerkelijk is tenslotte dat in de Didachè niet gesproken wordt over het profeteren door de gemeenteleden.

2.1.2. *De Pastor Hermas*¹⁷.

Een tweede geschrift uit de geschiedenis van de kerk waarin sprake is van het functioneren van de gave van profetie in de gemeente is het geschrift Pastor Hermas, dat ontstaan is aan het eind van de eerste eeuw na Chr.¹⁸ Dit geschrift is geschreven tegen de achtergrond van de voornamelijk joods-christelijke gemeente te Rome¹⁹ en geeft ten aanzien van de profetie in het 11e Gebod richtlijnen voor de kerk met het oog op het onderscheiden van (ware) profeten en valse profeten²⁰.

Om met deze laatsten te beginnen. In het 11e Gebod wordt een aantal criteria aangegeven op grond waarvan een profeet getoetst kan worden: (a) op basis van de leer die hij verkondigt; (b) op basis van de uitkomst van zijn profetieën; (c) op basis van zijn morele leven; (d) op basis van de geest die in hem is (e) een valse profeet laat zich raadplegen; (f) een valse profeet geeft privé-profetieën en komt niet in een samenkomst²¹.

Daarnaast krijgen we in 11,9 enigszins een beeld van hoe de gave van profetie heeft gefunctioneerd: 'Wanneer nu een mens met de goddelijke Geest naar een bijeenkomst gaat van rechtvaardige mensen die geloof hebben in de goddelijke Geest en uit de bijeenkomst van die mensen stijgt een bede op tot God, dan vervult de engel van de profetische Geest die in hem ligt die mens en wanneer die mens vervuld is met de heilige Geest, spreekt hij tot de menigte, zoals de Heer wil'²². Kortom, een profeet is dus afhankelijk van het gebed van de gemeente, want dat gebed maakt 'als het ware de Geest los'²³.

Het feit dat juist in deze passage gesproken wordt van 'een mens' en niet van 'een profeet' is voor J. Reiling aanleiding om te veronderstellen dat het hierbij niet gaat om iemand die de officiële titel van profeet draagt, maar om een willekeurig lid van de gemeente²⁴. Dit brengt hem ertoe naast de officiële

¹⁷ Voor deze studie heb ik gebruik gemaakt van de Griekse tekst, zoals die te vinden is bij J. Reiling, *Hermas and Christian Prophecy*, blz. 177-179 en de Nederlandse vertaling van A.F.J. Klijn, *Apostolische Vaders 2, Pastor Hermas, Elfde Gebod*, blz. 173-176.

¹⁸ D.E. Aune, *Prophecy in Early Christianity*, blz. 209; D. Hill, *New Testament Prophecy*, blz. 187; J. Reiling, a.w., blz. 24.

¹⁹ J. Reiling, a.w. blz. 24.

²⁰ J. Reiling, a.w., blz. 28.

²¹ J. Reiling, a.w., blz. 67.

²² A.F.J. Klein, a.w., blz. 174.

²³ J. Reiling, a.w., blz. 123v.

²⁴ J. Reiling, a.w., blz. 124.

profeten, rondreizend of residerend, nog een derde vorm van profetie te onderscheiden, namelijk die van profetie als gemeentelijk charisma²⁵.

Over het functioneren van de profetie in de toenmalige gemeente schrijft J. Reiling verder: 'De functionele structuur van de profetie in Pastor Hermas is gemeentelijk. De Geest die in de gemeente is, wordt actief wanneer de gemeente samenkomt voor aanbidding en gemeenschap, en breekt door in de woorden van de profeet. De profeet heeft de gemeente nodig, want door haar wordt hij vervuld met de Geest. De gemeente heeft de profeet nodig, want door hem hoort zij wat de Geest tot de gemeente zegt' ²⁶.

Verder geeft J. Reiling antwoord op de vraag hoe de verhouding in de Pastor Hermas is tussen de profeet c.q. de profetie en andere taken en diensten in de gemeente. Er zijn volgens hem geen sporen te vinden die zouden wijzen op een conflict tussen de profeten enerzijds en de verordeneerde bedieningen anderzijds. De laatsten zijn geaccepteerd als een bestaand instituut, maar de profeet is daar niet van afhankelijk of daar aan onderworpen. Zijn functioneren is alleen afhankelijk van de aanwezigheid en actie van de bijeengekomen gemeente en de Heilige Geest. Aan de andere kant zal een profeet, zoals genoemd in het 11e Gebod, geen leidinggevende positie hebben gehad in de gemeente in verband met zijn profeteren bij gelegenheid²⁷.

2.1.3. *Het Montanisme – De Nieuwe Profetie*²⁸.

Het Montanisme –ook wel 'Nieuwe Profetie' genoemd- is een profetische beweging binnen het christendom, die ontstaan is in de tweede helft van de tweede eeuw in het toenmalige Klein-Azië. Kenmerkend voor deze opwekkingsbeweging is dat de volgelingen aanspraak maakten op het ontvangen van openbaringen van de Heilige Geest, die tot doel hadden een vernieuwing en vervolmaking van de kerkelijke levenswijze, en dan met name ten aanzien van het martelaarschap, het huwelijk, het vasten en de boete²⁹. Opvallend is hierbij de nadrukkelijke rol van vrouwelijke profeten³⁰. Daarnaast kenmerkte deze beweging zich, zeker in de beginperiode, door een hooggespannen eschatologische verwachting.

Het begon allemaal rond het jaar 170, toen een zekere Montanus in het dorp Ardabau in het grensgebied van de Klein-Aziatische provincies Phrygië en Mysië na zijn doop in tongentaal sprak en in extatische toestand verkondigde dat hij de door Jezus beloofde 'Parakleet' was (vgl. Joh. 14:16). Enige tijd later sloten zich twee vrouwen, Priscilla en Maximilla, bij hem aan als profetessen. Montanus was er zeker van dat Jezus' terugkeer aanstaande was. Zijn extase beschouwde hij niet als

²⁵ J. Reiling, a.w., blz. 9v. Het is de vraag of deze conclusie hier op zijn plaats is naar aanleiding van het ontbreken van het woord 'profeet' in 11,9, en of de wens om een link te leggen tussen Korinthe en het Rome van het 11e gebod van de Pastor Hermas niet te veel de vader van de gedachte is geweest.

²⁶ J. Reiling, a.w., blz. 148.

²⁷ J. Reiling, a.w., blz. 151-154.

²⁸ voor de historische gegevens heb ik gebruik gemaakt van O.J. de Jong, *Geschiedenis der Kerk*; Chr. Trevett, *Montanism*; en het artikel 'Montanismus' van W.H.C. Frend in de *Theologische Realenzyklopädie* Band XXIII, blz. 271-279.

²⁹ W.H.C. Frend, a.w., blz. 271.

³⁰ Chr. Trevett, a.w., blz. 151-196.

hernieuwing van iets uit de beginperiode van de kerk, maar als teken van de eindtijd: hijzelf zou de laatste zijn die in Gods naam, of liever: als God zelf, mocht spreken voordat Jezus terugkwam. Rondom Montanus en de beide profetessen vormde zich een groep mensen, die ervan overtuigd was dat de Geest in dit drietal werkte. Montanus riep allen op, te komen naar het dorpje Pepuza in Phrygië, om daar mee te kunnen maken dat het hemelse Jeruzalem op aarde zou neerdalen en het duizendjarig rijk zou aanbreken, waarin Christus met de zijnen regeren zou. Gedrieën eisten ze van hun volgelingen in afwachting van Jezus' komst een steeds strengere ascese door vasten, besliste afwijzing van een tweede huwelijk en aanvaarding van het martelaarschap. En ook al gebeurde er verder niets in Pepuza, toch bleef het vertrouwen in Montanus' profetie ongeschokt. Van Montanus, Priscilla en Maximilla zijn geen geschriften bewaard gebleven. Wel zijn er ongeveer vijftien³¹ profetieën of delen van profetieën van hen bewaard gebleven in geschriften van hun tegenstanders.

Al vrij snel verspreidde het gedachtegoed van deze beweging zich in alle richtingen van de Grieks-Romeinse wereld. Allereerst in Lydië, Galatië en Thracië. Maar daarna ook verder tot in het Oosten naar Antiochië, en in het Westen naar Rome, en verder naar Vienne en Lyon (Midden-Frankrijk) en naar Noord-Afrika, waar onder andere Tertullianus zich aan het begin van de derde eeuw bij deze beweging voegde³².

Over de invloed van deze beweging op het kerkelijk leven schrijft O. de Jong het volgende: 'Het optreden van Montanus bracht de kerkelijke leiders ertoe, overleg met elkaar te plegen in 'synoden' (= bijeenkomsten). Onbedoeld verstevigde de opwekkingsbeweging dus de bisschoppelijke organisatie. Tegenover het beroep op Montanus' openbaringen als definitieve uiting van de Geest gingen de bisschoppen stellen dat de tijd van openbaringen was afgesloten bij het sterven van de laatste echte leerlingen van Jezus'³³.

Ondanks deze tegenbeweging vanuit de kerk blijkt het gedachtegoed van het Montanisme in ieder geval nog na te werken tot in de tweede helft van de 6e eeuw³⁴.

Toch is het Montanisme voor deze studie minder waardevol dan men op het eerste gezicht zou verwachten. Dat komt omdat er weinig of geen geschriften zijn waarin relevante aanwijzingen te vinden zijn over zowel het concreet functioneren van de gave van profetie in samenkomsten van de gemeente, als over een theologische verantwoording vanuit 1 Kor. 11-14.

Met D.E. Aune is dan ook te zeggen: 'The fragmentary nature of these oracles provides only the most tentative glimpse into the prophetic activity of the Montanist prophets, the true nature of which can

³¹ W.H.C. Frend noemt er 14, a.w., blz. 274; D. E. Aune noemt er in navolging van K. Aland 16, a.w., blz. 314.

³² zie hiervoor C.M. Robeck jr., *Prophecy in Carthage*.

³³ O. de Jong, a.w., blz. 33.

³⁴ Volgens W.H.C. Frend, a.w., blz. 277 bevindt de laatste waardevolle aanwijzing zich rond 580 bij Johannes van Efeze; volgens C. Hill, *Prophecy Past and Present*, blz. 266, is het Montanisme vernietigd door Justianus (527-565); Chr. Trevett, a.w., blz. 231, houdt de mogelijkheid open dat er tot in de 8^e eeuw nog sporen van het Montanisme terug te vinden zijn.

probably never be understood' ³⁵.

2.1.4 *Terugblik.*

Kijken we terug op het voorkomen van profetie in de na-apostolische tijd dan kunnen we concluderen dat, hoewel het beeld fragmentarisch is, dit in deze tijd een eigen plaats gehad heeft in de samenkomsten van de gemeente en als zodanig werd erkend in de gemeenten. De fragmenten lieten vooral iets zien van het functioneren van door de gemeente erkende profeten tijdens de samenkomsten. Uit de Didachè blijkt dat profeten een eigen status hadden binnen de kerk, terwijl de Pastor Hermas ons iets laat zien van hoe de profetie 'op het gebed' tot stand kwam tijdens een samenkomst. Een dergelijk verband tussen profetie en gebed lag er ook in de Didachè en wel aansluitend op de avondmaalsviering. En misschien is dat, naast de erkende plaats die de (gave van) profetie innam in die tijd, nog wel het meest opmerkelijke dat naar voren is gekomen. In hoeverre 'gewone' gemeenteleden profeteerden tijdens de samenkomsten blijft uit de beide geschriften onduidelijk.

³⁵ D.E. Aune, a.w., blz. 316

2.2. Het functioneren van de gave van profetie in stromingen van de Reformatie van de 16^e eeuw.

2.2.1. *Huldrych Zwingli's Prophezei*³⁶.

2.2.1.1. *Zwingli's Prophezei – een praktische invulling.*

We maken de overstap van de tijd van de Vroege Kerk naar die van de Reformatie³⁷.

Op 19 juni 1525 begon Zwingli in het koor van Grossmünster in Zurich met exegetische voordrachten die in eerste instantie bestemd waren voor de leerlingen van de vierde klas van de Latijnse school.

Deze voordrachten werden van maandag tot en met donderdag gehouden. De bijeenkomsten waren openbaar. De leerlingen uit de hoogste klassen van de Latijnse school waren verplicht de voordrachten bij te wonen. De koorheren en de predikanten uit Zürich en omgeving werden ook tijdens die bijeenkomsten verwacht. De voordrachten werden namelijk ook met het oog op hun noodzakelijke theologische vorming gehouden.

Elke bijeenkomst, die in de zomer 's morgens om zeven uur en in de winter om acht uur begon, werd door Zwingli met gebed geopend. Daarna las een leerling van de Latijnse school een oudtestamentisch bijbelgedeelte uit de Vulgata. Op de lezing van de Hebreeuwse tekst volgden verklarende opmerkingen. Daarna werd de tekst uit de Septuaginta gelezen en werden enige verhelderende toelichtingen en een zakelijke en theologische verklaring van de tekst gegeven. De aanwezigen mochten vragen stellen in verband met de exegetische verklaringen. Daarna sloot Zwingli de bespreking af met een verklarende samenvatting van het bijbelgedeelte. Er werd tot op dat moment steeds Latijn gesproken. Eén van de predikanten vatte vervolgens alles samen in een preek die in het Duits gehouden werd met het oog op de toehoorders die intussen ook binnengekomen waren.

's Middags om drie uur begon een dergelijke bijeenkomst in de Fraumünster waaraan ook een Latijnse school verbonden was. De leiding van die bijeenkomsten berustte bij Myconius die leraar aan de genoemde school was. Men richtte zich in de Fraumünster op de uitleg van het Nieuwe Testament. Zwingli was erbij tegenwoordig en leverde minstens één keer per week een eigen bijdrage.

Deze beschreven bijeenkomsten in de Gross- en Fraumünster werden door Zwingli 'Prophezei' genoemd. Deze benaming ontleende hij aan 1 Kor. 14:28vv., waar hij in het daar genoemde profeteren het bijbelse voorbeeld vond van de eenvoudige en duidelijke uitleg van de Schrift die hem voor ogen stond.

Na verloop van tijd werden de resultaten van de bespreking verzameld en uitgegeven, vooral met het oog op predikanten die op het platteland werkzaam waren. Zij zouden de gegevens goed kunnen gebruiken bij de bestudering en verkondiging van de Schrift.

³⁶ W. Bellardi, *Die Vorstufen der Collegia Pietatis bei Philipp Jakob Spener*, blz. 80-87; F. Büsler, *Die Prophezei*, blz. 7-9; W. de Greef, 'De Ware Uitleg', blz. 87-89; G.W. Locher, *Huldrych Zwingli in neuer Sicht*, blz. 51-54.

³⁷ Zie voor ontwikkelingen en verschijningsvormen van profetie in de middeleeuwen het artikel van E. Honée, 'Profeten en profetische literatuur aan de vooravond van de reformatie', in: F.G.M. Broeyer/E.M.V.M. Honée, *Profetie en godsspraak in de geschiedenis van het christendom*, blz. 79-93, en de daarin genoemde literatuur.

Vermeldenswaard is ook dat er verband bestaat tussen de exegetische voordrachten die in de Prophezei gehouden zijn en de preken van Zwingli. Zo heeft Zwingli bijvoorbeeld in 1528, in de periode van 14 maart tot en met 20 december Jesaja in preken uitgelegd, nadat dit bijbelboek reeds aan de orde gekomen was in de Prophezei. We zien daaraan dat Zwingli de voorbereiding voor de Prophezei en de bespreking aldaar vruchtbaar maakte in preken voor de gemeente.

2.2.1.2. *Zwingli's Prophezei - een theologische verantwoording.*

In 1525 verschijnt van de hand van Zwingli het geschrift 'Von dem Predigtamt'³⁸, waarin hij onder andere een theologische basis legt voor zijn Prophezei. In dit geschrift reageert hij op de houding van de Wederdopers. 'Deze wilden van een opleiding tot den Dienst des Woords niets weten. Voor hen was alle wetenschap, alle kennis der talen overbodig en verkeerd; ieder die de drijving van de Geest voelde moest in de samenkomst opstaan en prediken. Hiervoor beriepen zij zich op de profeten van het Nieuwe Testament, waarvan Paulus in 1 Kor. 14 en elders schrijft'³⁹.

In 'Von dem Predigtamt' beargumenteert Zwingli dat het bij de profeten in het Nieuwe Testament echter gaat om wetenschap en kennis der talen en dat het bij profetie gaat om de uitleg en de toepassing van de Schriften. Deze argumentatie zal van grote invloed blijken te zijn in de gereformeerde traditie⁴⁰.

Zwingli neemt zijn uitgangspunt in Ef. 4:11-14, waar sprake is van apostelen, profeten, evangelisten, herders en leraars. Vervolgens beschrijft Zwingli successievelijk wat hij daar onder verstaat. Uitvoerig gaat hij in op de betekenis van de profeet en maakt daarbij het volgende onderscheid: (a) 'Diß wort 'prophet' ist nit hebraisch sunder griechisch, und kumpt von 'vorsagen' har, und heyßt eygentlich: eynen vorsager, den wir einenn wyßagen nennd, der künfftige ding, vor und sy beschehind, seyt. Das ist nun das ampt der propheten im alten testament gewäsen, das yetz der euangelisten, bischoffen oder pfarreren ampt ist. () Das ist kutzlich das fürnemmiste ampt des propheten, das er ußrüte, abbreche und zerstöre alles, das wider gott ufgericht ist, und widerumb buwe und pflantze, das gott haben wil'⁴¹. (b) 'Es sind aber daby zu der apostel zyten ouch propheten gennent, die der geschrift verstand vor der gantzen kilchen habend ufgethon; () das die ouch propheten genempt wurdend zu der apostel zyten, die gschrift des alten testaments vor der kilchen ußlegtend, als in 1. Cor. 14 [1. Cor. 14:26-33] wol gemerckt wirt'⁴².

Beslissend is dan wat Zwingli als uitleg geeft van de zojuist genoemde woorden van Paulus. H.H. Kuyper geeft die uitleg als volgt helder weer: 'Wanneer de gemeente bijeen kwam, zoo legt Zwingli deze woorden uit, om gesticht te worden door de prediking des Woords, dan lag daar het Oude Testament (de Psalmen uit vs. 26) in het Hebreeuwsch, wat voor de Grieken onverstaanbaar was. Nu waren er enkelen, die de gaven der talen hadden, d.w.z. die Hebreeuwsch kenden, en deze lazen uit

³⁸ H. Zwingli, 'Von dem Predigtamt', in: E. Egli ea., Huldreich Zwinglis sämtliche Werke, Band IV, uit: Corpus Reformatorum Vol. XLI, blz. 369-433.

³⁹ H.H. Kuyper, De opleiding tot den Dienst des Woords bij de Gereformeerden, blz. 108.

⁴⁰ Zie voor de invloed van Zwingli's Prophezei H.H. Kuyper, a.w. blz. 123-133 en W. Bellardi, a.w.; J.D. du Toit, a.w., blz. 76-85.

⁴¹ H. Zwingli, a.w., blz. 393v.

⁴² H. Zwingli, a.w., blz. 394.

het O.T. een pericoop in het Hebreeuwsch voor; () en vervolgens vertaalde een ander, die de 'gave der uitlegging' had, dezen pericoop uit het Hebreeuwsch in het Grieksch. Maar ook nadat de Schrift aldus in twee talen voorgelezen was, verstond men haar gemeenlijk nog niet. Daarom stonden daarna de profeten op om de voorgelezen woorden te verklaren'⁴³. En Zwingli concludeert dan: 'Hie mussend ye die propheten ouch der spraachen geleert gewäsen syn; dann die andren gaaben alle reychend dahyn, das man zu dem höchsten, das ist: zu dem propehten, das ist: ußlegen, kömme'⁴⁴.

H.H. Kuyper stelt terecht dat Zwingli van menig was dat 'deze N.Testamentische profeten niet nieuwe openbaringen gaven, maar zich bepaalden tot de uitlegging der Schrift; dat zij geen ongestudeerde personen waren, maar mannen die de talen kenden, - en waar van talen sprake was, moest een Humanist immers wel denken aan zijn tres linguae! – et le tour du rôle etait fait. Zijn professoren in de Exegese waren de Nieuw-Testamentische profeten'⁴⁵.

Vanuit deze exegese kende Zwingli aan de ene kant de gave der talen, waaronder hij de kennis van de talen van het O.T. en het N.T. verstond, en aan de andere kant de gave der profetie, wat voor hem bestond uit de uitleg en toepassing voor de gemeenten van de, middels de gave der talen gevonden, waarheid. Vandaar dat zijn inmiddels opgerichte Prophezei als tweeledig doel had: het opleiden van aanstaande predikanten en het onderrichten van het volk.

Van belang voor het functioneren van de Prophezei is verder nog Zwingli's opvatting over 'de gave der onderscheiding 'of 'de beproeving der geesten'. Zwingli wilde namelijk niet, dat naast de profeten, die de talen kenden, ook de gewone leden van de gemeente zouden optreden om de Schriften uit te leggen. Maar wel stond hij toe, dat de leden van de gemeente, nadat de profeten gesproken hadden, of op het gesprokene kritiek uitbrachten, of aan het gesprokene nog iets nieuws toevoegden'⁴⁶. Deze vorm van kritiek uitbrengen bestempelde Zwingli ook met de term 'profeteren'.

Tenslotte kent Zwingli nog een vierde vorm van profeteren, die uitsluitend bestaat in het 'predig horen oder der uslegung der gschrift in offner kilchen zulosen'. Volgens Zwingli wordt hiermee bedoeld een luisteren naar wat de profeten zeggen en zo deelnemen aan de profetie. Deze uitleg verbindt hij dan bijvoorbeeld met Hand. 21:9 waar sprake is van de vier dochter van Filippus die profeteren en ook met 1 Kor. 11:5, waar sprake is van vrouwen die bidden en profeteren. Maar omdat volgens Zwingli uit 1 Kor. 14:34,35 blijkt dat een vrouw in de gemeente niet mag spreken, moet in bovenstaande tekstgedeelten deze vierde vorm van profetie bedoeld zijn: een luisteren naar de, door geleerde mannen gegeven, uitleg van de Schriften, en een daarop antwoorden met het loven van God in psalmen'⁴⁷.

⁴³ H.H. Kuyper, a.w., blz. 110.

⁴⁴ H. Zwingli, a.w., blz. 395.

⁴⁵ H.H. Kuyper, a.w., blz. 112.

⁴⁶ H.H. Kuyper, a.w., blz. 115; H. Zwingli, a.w., blz. 394vv.

⁴⁷ H.H. Kuyper, a.w., blz. 116; H. Zwingli, a.w., blz. 414v.

Samenvattend kunnen we constateren dat voor Zwingli de profetie allereerst bestaat uit de gave van de talen, waaronder hij verstaat de kennis van de grondtalen van de Heilige Schrift, vervolgens de gave van profetie, waaronder hij verstaat de uitlegging en de toepassing van de Schrift, dan de gave van het onderscheiden van de geesten of het beproeven van de profetie, wat voor hem betekende dat mannelijke gemeenteleden konden deelnemen aan de Prophezei, zowel bij wijze van kritiek op wat gezegd is, als door toevoeging van een eigen zienswijze; en tenslotte het profeteren in de zin van het, met name door de vrouwelijke gemeenteleden, luisteren naar de uitlegging en toepassing van de Schrift en het zingend antwoorden daarop.

Het is vooral Zwingli's opvatting over de gave van profetie als uitlegging en toepassing van de Schriften⁴⁸, die de toon gezet heeft voor het denken over en functioneren van deze gave in de traditie van de Reformatie⁴⁹.

2.2.2. De 'Prophetien' in de Nederlandse vluchtelingengemeente te Londen.

Onder invloed van de vervolgingen onder Karel V nam de emigratie van Nederlandse vluchtelingen naar Engeland in sterke mate toe. Zij waren voornamelijk uit de zuidelijke Nederlanden afkomstig en waren zowel Nederduits als Frans sprekend. Zij vestigden zich onder andere in Londen waar ze ook als gemeente samenkwamen. Sinds 1547 kwamen beide groepen afzonderlijk bijeen in particuliere huizen of in ter beschikking gestelde kerken. Het getal van de leden van de Nederduitse gemeente lag zo rond de zes à achthonderd. De leiding van de beide gemeenten berustte bij Johannes a Lasco, die als superintendent door de Engelse koning werd aangesteld. De Nederduitse gemeente kenden twee predikanten, Wouter Delenus en Marten Micron, en eerst vier ouderlingen, van wie Jan Utenhove de bekendste was, en vier diakenen, welke aantallen later op tien werden gebracht in verband met de uitbreiding van de gemeente.

Deze Nederlandse vluchtelingengemeente te Londen is in menig opzicht een voorbeeld van gereformeerd kerkelijk leven geworden. Niet in het minst door de geschriften die in die tijd door Johannes a Lasco en Marten Micron zijn geschreven. Graag werp ik met u een blik in De Christlicke Ordinancien, een geschrift van de hand van Marten Micron, welke een beschrijving bevat van de kerkorde en de liturgie van de Nederlandse vluchtelingengemeente in het midden van de 16^e eeuw. In Cap. 12⁵⁰ van dit geschrift komt de zogenaamde 'Prophetie' aan de orde, zoals die iedere donderdag gehouden werd.

⁴⁸ Bij Calvin komen we deze gedachte ook tegen, al legt hij iets andere accenten; in zijn commentaar op Rom. 12:6 schrijft hij: 'Zo dan, de profetie is heden (*hodie*) in de christelijke gemeente bijna niet anders dan een recht verstaan van de Schrift en de bijzondere (onderstreping J.G. Brienens) gave om haar uit te leggen', zie A.N. Hendriks, De gave van de profetie in de historie, in: De Reformatie, jrg. 75, nr. 22, blz. 830; zie ook W. de Greef, 'Calvin on Prophecy', in: W.H. Neuser/H.J. Selderhuis, Ordenlich und fruchtbar, blz. 119.

⁴⁹ zie voor de invloed van zijn gedachten W. Bellardi, a.w. en H.H. Kuyper, a.w., blz. 123-133. De opvatting dat (de gave van) profetie inhoudt de uitleg en toepassing van de Schrift is in de hedendaagse gereformeerde theologie duidelijk terug te vinden bij bijvoorbeeld H. Ridderbos, Paulus, blz. 504 en L. Floor, De gaven van de Heilige Geest, blz. 76.

⁵⁰ W.F. Dankbaar, Marten Micron, De Christlicke Ordinancien der Nederlantscher Ghemeinten te Londen (1554), in: Kerkhistorische Studiën behorende bij het Nederlands Archief voor Kerkgeschiedenis, Deel VII, blz. 71-73.

Micron beschrijft de inhoud van de 'Prophetien' als volgt: de preken van de voorgaande week werden onderzocht en bevestigd, door Schrift met Schrift te vergelijken, ten aanzien van alles wat 'niet rechtelick oft donckerlick oft niet ghenoechsaemlick' door de dienaar des Woords is uitgelegd, of wat 'eenighe twyfelachticheit in de herten der broederen' gegeven zou hebben.

Vervolgens beschrijft hij de wijze waarop de 'Prophetien' plaatsvond: donderdags nadat de preek gehouden is, worden door de predikant de ouderlingen van de gemeente en degenen die daar van te voren voor aangewezen waren, 'vermaent () om t'gene dat sy hebben, voort te brenghen: met alder zebaerheit, oetmoedicheit ende rijpicheit, ter stichtinghe der Ghemeinte, in de vrees des Heeren, sonder eenighe eerghiericheit'. Wanneer de vragen gesteld zijn, geven de predikanten uitleg van de leringen die zij verkondigd hebben, net zolang 'tot dat der Ghemeinten, na Gods wordt, ghenouch ghedaen is'. Veel nadruk werd gelegd op het feit dat 'alle dinghen in desen handel ordentlick, betameliek ende sonder eeneghe erghernisse gheschieden () Want daer syn ouer al veel twistighe, herdtneckighe, curioeserende opgeblasen menschen, doer de welcke de Duyuel allesins soucken soude, de Ghemeinte te beroeren ende te schoeren'. En daarom werd de betrokkenheid van de ouderlingen, diakenen en gemeenteleden uitdrukkelijk aan banden gelegd: 'so werdt daer niet een ieghelick toeghelaten om in de Prophetie vragen voort te stellen: Mer daer syn wt de Ouderlinghen ende Diakenen: ooc wt het ander deel der ganscher Ghemeinten godsuruchtighe ende bequame treffelicke mannen ghestelt: van de welcke men een ghetuyghenisse heeft, dat sy anders niet soucken dan de glorie Gods ende de stichtinghe der Ghemeinten'. Om toch de vragen van andere ambst dragers of gemeenteleden, die niet aangewezen waren om vragen te stellen, tot zijn recht te laten komen en 'dat de gansche Ghemeinte haer vryheit niet verliese, oft in eenighe onsekerheit der leere blyuen soude: so ist eenen ieghelicken toeghelaten, alle syn twyfelachticheden ende teghenworinghen den ghestelden mannen met monde oft met gheschrifte te kennen te gheuen, midts het voortbringhen der redenen haerer twyffelachticheden ende teghenworinghen, wt den worde Gods: de welcke alle doer de gestelde in de Prophecie trauwelick voortghebracht werden'.

Het doel van deze 'Prophetien' was driedelig: de predikanten werden in een openbare samenkomst beproefd op hun leringen, mogelijke traagheid bij hen werd uitgedreven en voor de gemeente was het een uitnemend middel tegen twijfel, afdwalingen en secten. Dit alles tegen de achtergrond van hetgeen Paulus schreef in 1 Kor. 14: 'Laet de ander oordeelen. Item, de gheest der Propheten moet den Propheten onder worpen sijn'.

Tenslotte maakt Micron nog melding van een 'ander maniere der Prophetien, de welcke in sommige Ghemeinten ghebruyckt werdt: te weten, als eenen boeck der scrifturen oordentlick verclaert werdt, niet doer den Dienaren des Wordts allein: mer oock doer de Ouderlinghen, Diakenen ende ander bequame mannen, wt midden der ghemeinten, daer toe ghestelt: de welcke een plaetse der Schriftueren voorghelesen, d'een na d'ander verclaeren: een yeghelick na syn gaue de Ghemeinte leerende, vermanende ende troostende'. Daarmee doelt hij op de wijze waarop in de Franstalige vluchtelingengemeente de 'Prophetien' gehouden werden, waarbij de uitleg van de Schriften niet alleen was toevertrouwd aan de predikanten, maar ook aan ouderlingen, diakenen en daartoe aangewezen gemeenteleden.

2.2.3. *Het convent van Wezel.*

In 1568 kwamen in Wezel vertegenwoordigers van de Nederlandse vluchtelingengemeenten bijeen om in afwachting van een wettige synode regelingen te treffen voor de gelijkvormigheid in het gemeentelijke leven⁵¹. De verspreide ligging van de vluchtelingenkerken vergrootte namelijk de kans op willekeur. Daarom waren er gemeenschappelijke 'vaste hoofdzaken' nodig voor wat betreft het examineren en beroepen van predikanten, het catechismusonderricht, de verkiezing van ouderlingen en diakenen en hun ambtswerk, de sacramenten, huwelijkszaken en tuchttoefening. De opstellers hebben hierbij gebruikt gemaakt van de 'Ordonnances ecclésiastiques' die Calvijn voor Genève had ontworpen, en van de 'Christlicke Ordinancien' van de gemeente te Londen, door Micron in 1554 gepubliceerd⁵². Het is opmerkelijk dat in de toen opgestelde Artikelen van Wezel aan de ene kant zeer frequent gesproken wordt over 'profetieën' en 'Profeten', terwijl aan de andere kant er geen apart hoofdstuk aan deze beide thema's gewijd is.

Van belang bij onze zoektocht is uit die artikelen het volgende. Onder 'profetieën', ook wel 'propositieën' genoemd, verstaat men 'de voortdurende oefeningen in het uitleggen der Schriften' (I,1). Terwijl 'Profeten', diegenen zijn 'die in de vergadering der kerk een vooraf opgegeven plaats der Schrift naar volgorde uitleggen'. Dit wordt, helaas zonder verdere tekstverwijzing, gefundeerd op de instelling door de apostel Paulus. Maar aangezien de aanhalingen die gebruikt zijn bij het opstellen van deze artikelen uit 1 Kor. 12 en 14 en Rom. 12 komen⁵³, zullen we zeer waarschijnlijk moeten denken aan wat Paulus in 1 Kor. 14 schrijft en dan in de lijn zoals we dat bij Zwingli en in de vluchtelingengemeente te Londen tegenkwamen. Het onderscheid tussen de 'Profeten' en de 'Dienaren des Woords' ligt dan in het feit dat de eersten 'voornamelijk het ambt om de Schriften te verklaren en te onderwijzen is toevertrouwd, (terwijl) aan genen bovendien nog vele andere dingen, gelijk wij vroeger verklaard hebben is opgelegd' (II,16) Bij dat laatste is vooral te denken aan de toepassing (II,13).

Vervolgens is in de Wezelse Artikelen sprake van de 'wijze', de 'vorm' of de 'orde der profetie' en het 'College der Profeten'. Helder wordt dit in II,17 uiteengezet: 'Daarom oordeelen wij dat in alle kerken, zoowel die pas ontstaan zijn als die tot krachtige ontwikkeling gekomen zijn, de orde der profetie, waar dit maar eenigszins zal kunnen geschieden, naar Paulus voorschrijf zal in acht genomen worden en daarom het College der Profeten zal ingesteld worden; hun taak zal daarin bestaan, dat zij op eenigen vastgestelden dag elke week of althans elke twee weken, hetzij na de predikatie of op eenigen anderen daarvoor zeer geschikten tijd saamkomen in tegenwoordigheid der kerk (en) daar tot aller stichting eenig boek der Schriften elk op zijn beurt naar vaste volgorde uitleggen. Wanneer hij nu, wiens beurt het is, zijn taak zal volbracht hebben, dan zal het ook aan degenen, die naar de zitplaatsen gerekend op hem volgen, vrijstaan al wat huns inziens tot stichting dient daarbij te voegen. En dan zal men eindelijk de samenkomst mogen sluiten, nadat er een gebed is gedaan door hem, die de leiding heeft gehad'.

⁵¹ O.J. de Jong, a.w., blz. 130v.

⁵² O.J. de Jong, a.w., blz. 131.

⁵³ zie F.L. Rutgers, Acta van de Nederlandsche Synoden der zestiende eeuw, uit: Werken der Marnix-vereniging Serie II Deel II, blz. 9,21.

Tegelijkertijd wordt echter uitgesproken de vorm van profetie, die bestaat in vragen en antwoorden, 'in alle gevallen te vermijden, daar hij afwijkt van het voorschrift van Paulus en dikwijls aanleiding geeft tot twisten en oneenigheden' (II,18).

Het genoemde 'College van Profeten' bestaat uit de 'Dienaren, de 'Leeraren en degenen uit de Ouderlingen en Diakenen ja zelfs uit het volk, zoo daar eenigen zijn, die begeerig zullen zijn, de gave der profetie, hun door God verleend, in het algemeen belang der kerk aan te wenden; onder deze voorwaarde echter dat zij vooraf door herhaaldelijk gehouden propositiën, zichzelf voor de vierschaar der Dienaren en overige Profeten bekwaam hebben bewezen te zijn en tegelijk beloofd hebben voor het aangezicht der geheele kerk, of althans aan hen, bij wie het staat hen te onderzoeken, dat zij de Schrift allerminst zullen verdraaien, maar haar zoo zuiver mogelijk zullen verklaren tot Gods eere en stichting der Kerk en dat zij zich zonder tegenspraak zullen onderwerpen aan de censuur der kerk, welke in de toekomst in de vergadering der Classen zal geschieden' (II,19)

Over de wijze van 'profeteeren' wordt gezegd dat 'ieder naar de mate van de ontvangen gave des Heiligen Geestes zal trachten de Schrift zoo duidelijk mogelijk uit te leggen en (dat) met een wijze van spreken, die zoo gepast mogelijk is voor de bevatting der hoorders' (II,22). Maar wel met dien verstande dat hij alles zal terugbrengen tot deze twee voornaamste stukken van het Evangelie nl. het geloof en de bekeering (II,23). Verder wordt het wijs geacht de rede tot de duur van één uur te beperken (II,24). De orde van de samenkomst bestaat uit het lezen van de Schriften, het zingen van psalmen, de predikatie of profetie, en de gebeden (II,17.28.29).

Opvallend is de betrokkenheid van de Profeten bij het onderzoeken van de Dienaar des Woords op het punt van de leer en dan met name ten aanzien van de uitleg van de Schriften (II,8), bij enig geschil in de gemeente over de leer of de ceremoniën, 'daar hun de beproeving der geesten en der leerstellingen zelfs in de eerste plaats toekomt' (II,20) en bij de censuur 'over de religie en den levenswandel wat de afzonderlijke leden der kerk aangaat' (VIII,4). Verder behoort tot het 'ambt der profetie' het catechiseren (III,1). Daarnaast zijn de Profeten betrokken bij het afvaardigen van Dienaren naar hogere vergaderingen (IV,11) en bij het onderzoek voorafgaand aan het doen van openbare belijdenis des geloofs (VI,9).

2.3. Het functioneren van de gave van profetie in separatistische en reformatorische stromingen van de 17^e tot en met de 19^e eeuw.

2.3.1. De separatistische vluchtelingengemeente van John Smyth en John Robinson.

In het begin van de 17^e eeuw ontmoeten we in Amsterdam een Engelse, puriteinse vluchtelingengemeente onder leiding van met name John Smyth, die later naam zou maken als de 'stichter van het baptisme'⁵⁴. Deze John Smyth raakte verwickeld in een theologisch debat met Francis Johnson, leider van een andere vluchtelingengemeente in Amsterdam, nl. de Ancient Church. Eén van de drie geschilpunten tussen de twee gemeenten betrof de viering van de eredienst, waarin

⁵⁴ Vgl. J. Bakker, John Smyth, Wageningen z.j., die zijn studie de ondertitel meegegeven heeft 'De stichter van het Baptisme'.

voor wat de gemeente van John Smyth betreft een grote plaats was ingeruimd voor de profetie. Dankzij het geschrift *The Differences of the Churches of the Separation* (1608) van de hand van John Smyth kunnen we enig zicht krijgen op het functioneren van de profetie in zijn gemeente. Ik stel u voor dat we in gedachten een samenkomst bezoeken⁵⁵.

De samenkomst van de gemeente begint met het lezen van geschriften. Allerlei boeken gaan open en er wordt uit voorgelezen. Allereerst wordt er gelezen uit de Heilige Schrift, en wel in de Hebreeuwse en Griekse grondtekst. Dit is de belangrijkste lezing, met name die uit het Nieuwe Testament. Daarna volgen er lezingen uit diverse parafraserende vertalingen en commentaren, want de bijbeltekst moet door allen begrepen worden. En ook wordt er een preek voorgelezen⁵⁶. Wanneer alle lezingen zijn verricht volgt een liturgisch cruciale handeling: alle boeken worden gesloten, inclusief de Schrift⁵⁷. Deze liturgische handeling wordt bijbels gelegitimeerd naar het optreden van Jezus in de synagoge van Nazareth (Lk. 4:14-21)⁵⁸, welk optreden model staat voor de eredienst in de gemeente rond John Smyth: het geschreven woord wordt geopend, gelezen en daarna weer gesloten, en op dat moment begint de eigenlijke eredienst, namelijk de geestelijke eredienst (spiritual worship). In deze geestelijke eredienst heeft, naast het bidden (prayer) en het zingen (singing psalms, thanksgiving), de profetie (prophecy) haar plaats⁵⁹.

Met het sluiten van de boeken – ook die van de Schrift – begon in de gemeente van Smyth het profeteren, en daarmee de eigenlijke dienst van het Woord. Wanneer het gaat om de verhouding tussen boeken en profetie verwijst Smyth naar Ezech. 3:3-4 en Openb. 10:10-11⁶⁰. Op beide plaatsen wordt een profeet opgedragen eerst een boek op te eten en daarna te profeteren. We komen nu bij het hart van de profetie zoals deze functioneerde in de geestelijke eredienst in de gemeente rond John Smyth. Deze profetie was gebaseerd op de letter van de Schrift.

Met alle lezingen vóór het beslissende moment van het sluiten van de boeken werd de basis gelegd voor de profetie. Voor John Smyth en zijn gemeente kon namelijk de letter, zelfs de letter van de geïnspireerde grondtekst, de zaak van de Geest niet volkomen bevatten. De Geest manifesteert zich pas ten volle in de mondelinge expressie door de profeet. De Geest kan zijn boodschap alleen kwijt in zijn eigen taal. Heel opvallend verbindt Smyth het profeteren in de geestelijke eredienst vervolgens ook met het spreken in tongen en het vertalen van tongentaal⁶¹. In de geestelijke eredienst komt de Geest door middel van mondelinge profetie tot zijn doel. Beginnend op het niveau van de door Hem geïnspireerde Schrift, gaat Hij in de profetie de letters van de Schrift te boven, om zo zijn bedoelingen volledig en helder over te brengen.

⁵⁵ W.T. Whitley, *The Works of John Smith Fellow of Christ's College, 1594-1598*, 2 vols, Cambridge 1915, blz. 269-306.

⁵⁶ W.T. Whitley, a.w., blz. 291.

⁵⁷ W.T. Whitley, a.w., blz. 282 'shut the book'; blz. 282,288,298 'the book is laid aside'.

⁵⁸ W.T. Whitley, a.w., blz. 282,284,298.

⁵⁹ W.T. Whitley, a.w., blz. 302v.

⁶⁰ W.T. Whitley, a.w., blz. 278.

⁶¹ W.T. Whitley, a.w., blz. 283,287,298v.

Over het doel van de profetie krijgen we enigszins een indruk wanneer Smyth profetie definieert als 'openbaar maken van het genadeverbond door de manifestatie van de Geest. De profetie is dienstbetoon aan gelovigen, aan hen die opgenomen zijn in het genadeverbond'⁶². De profetie is een binnengemeentelijk gebeuren dat gelovigen helpt hun weg als christen door het leven te gaan. De profetie draagt inhoudelijk het karakter van onderwijzing in de leer, bemoediging, aansporing, troost en vermaning⁶³.

In zijn artikel 'Profetie in de separatistische vluchtelingengemeente rond John Smyth (1608/1609)' noemt O.H. de Vries een viertal invloeden die de herkomst van de 'prophesyings' in de gemeente rond Smyth mogelijk verklaren:

- De invloed van Zwingli's spiritualisme
- de invloed van de in Engeland inheemse traditie van de Lollarden
- een mogelijke invloed van de continentale middeleeuwse zijnsmystiek
- een spiritualisme dat zijn wortels heeft in de ontstaansgeschiedenis van het Engelse separatisme zelf.

Ten aanzien van de invloed van Zwingli's spiritualisme schrijft hij het volgende:

'De profetie zoals die school gemaakt heeft in het gereformeerde protestantisme, heeft ook intrede gedaan in het Engelse separatistisch puritanisme. Hierbij moet de profetie, zoals deze functioneerde in de Nederlandse gereformeerde vluchtelingengemeente te Londen onder leiding van Johannes a Lasco, model hebben gestaan'⁶⁴. Dit werd gecombineerd met een congregationalistische ecclesiologie die aan de leek een grote plaats toekende. Bij John Smyth resulteerde dit in een vorm eredienst zoals boven beschreven, waarin het fenomeen van gemeentelijke profetie door hem bijbels werd onderbouwd en een vaste plaats werd gegeven. Hierin verschilt John Smyth van John Robinson, die korte tijd medevoorganger was van de vluchtelingengemeente in Amsterdam, maar zich vervolgens met een gedeelte van de gemeente afscheidde en zich vestigde in Leiden. Robinson kende de gemeentelijke profetie ook een plaats toe in de eredienst, maar was tegelijk van mening dat de Nieuw-Testamentische profetie als buitengewone gave van de Geest, vergelijkbaar met tongentaal, niet meer voorkwam. Verder bestreed hij de verambtelijking van de profetie en ook het uitsluiten van vrouwen, zoals een zekere John Yates dat voorstond. In zijn pleidooi voor lekenparticipatie citeerde Robinson met instemming een uitspraak van de synode van Embden (1571). Hij stelde echter ook grenzen aan het deelnemen aan de profetie: men moest een speciale 'calling' hebben en was afhankelijk van de toestemming van de predikant. Vrouwen mochten alleen profeteren wanneer zij 'op heel directe en buitengewone wijze geïnspireerd waren'⁶⁵.

⁶² W.T. Whitley, a.w., blz. 302

⁶³ W.T. Whitley, a.w., blz. 303

⁶⁴ O.H. de Vries, 'Profetie in de separatistische vluchtelingengemeente rond John Smyth (1608/09)', in: F.G.M. Broeyer/E.M.V.M. Honée, Profetie en godsspraak in de geschiedenis van het christendom, blz. 123.

⁶⁵ O.H. de Vries, a.w. blz. 122-124; T. George, John Robinson and the English Separatist Tradition, blz. 149.

2.3.2. *De Rijnsburger Collegianten*⁶⁶.

De verenigingen van de zogenaamde 'Rijnsburger Collegianten' zijn het best te karakteriseren als de Vrije Gemeenten van de 17^e eeuw. Tot de Rijnsburger Collegianten behoorden kleinere colleges in Amsterdam, Rotterdam, Groningen, Haarlem, Leiden, Hoorn, de Zaanstreek en Friesland, die ontstaan zijn naar aanleiding van de controverse tussen de Remonstranten en de Contraremonstranten op de Dordtse Synode van 1618/1619. De beweging kwam op gang in Warmond, toen het Remonstrantsgezinde deel van de gemeente bijeen ging komen in oefeningen en samenkomsten. Dat was op zichzelf niet iets nieuws of buitengewoons, maar het lag in de lijn van de reformatorische ontwikkelingen rond de 'profetie', zoals die in Zürich was begonnen en die via de vluchtelingengemeente in Londen en het Convent van Wezel in de Nederlanden bekend was geworden. Kortom de openbare, maar vooral ook private samenkomsten, waarin ook gemeenteleden, al of niet in tegenwoordigheid van een predikant, hetzij door schriftuitlegging, hetzij op andere wijze iets tot onderlinge stichting ten beste gaven, waren in die dagen niet onbekend.

Eén van de beginselen van de Rijnsburger Collegianten was de vrijheid van spreken en het daarmee verbonden beginsel van de onderlinge verdraagzaamheid. Zij bepleitten met de meeste ijver en uit warme overtuiging het recht van allen om in de godsdienstige bijeenkomsten van christenen te spreken tot lering, stichting, vermaning of terechtwijzing, en brachten dit in hun eigen kring in praktijk: wie iets tot lering of stichting had te zeggen bezat daartoe de volste vrijheid. Ook in later tijd, toen het spreken bij beurten geregeld werd, bleef ieders recht daarop aangetast. Het zou alleen een inconsequentie genoemd mogen worden dat deze bevoegdheid aan de vrouwen onzegd was.

Over hoe het kon toegaan tijdens een dergelijke samenkomst schrijft Christiaan Verburg in een brief het volgende: 'hier kan een eenvoudige stichten in eenvoudigheid, de professor met zijn geleerdheid, een prediker door een stichtelijke rede, de Collegiant met een korte explicatie of een opwekkende aanmerking, de een met een lied, de ander met een psalm, een derde met het lezen der Schriftuur, en ieder het zijne toegebracht hebbende tot wat stichten kan, te samen toetreden tot de tafel des Heren om onze broederschap openlijk met elkander te betuigen'⁶⁷.

De Collegianten beargumenteerden deze vrijheid van spreken met verwijzingen naar 1 Kor. 14:26ev, als ook naar 1 Tess. 5:11,19-21; 4:8; 1 Kor. 7:23; Gal. 6:1; Ef. 5:18; Filipp. 2:14; Hebr. 3:13; 10:24; Jak. 5:19.

Naast deze schriftuurlijke gronden voerden de Collegianten ook andere argumenten aan tot staving van hun gevoelens omtrent de vrijheid van spreken. Zij beriepen zich voor de oudheid van dit gebruik op de joodse synagoge en de eerste tijden van het christendom, waarbij geregeld geschriften van de kerkvaders worden geciteerd. Verder verwezen zij in de kerkgeschiedenis naar dit gebruik bij de Oude Doopsgezinden in Zwitserland en naar de Mennisten.

⁶⁶ J.C. van Slee, *De Rijnsburger Collegianten*.

⁶⁷ J.C. van Slee, a.w., blz. 279.

Niet minder waren de Collegianten van oordeel dat de vrijheid van spreken het meest in overeenstemming is met de billijkheid, de natuur, de rede en de discretie en zij bevalen deze wijze van stichting ook aan als de beste in de praktijk.

Kijken we nu naar de wijze waarop de samenkomsten gehouden werden. In het begin kwam men maandelijks samen. Maar reeds voor het jaar 1640 werden deze maandelijkse samenkomsten afgeschaft en werden de gewone godsdienstige oefeningen van de daarmee doorgaans gepaard gaande avondmaalsviering gescheiden. Van die tijd af ontstond feitelijk de grote Rijnsburgse vergadering als het middel- en verenigingspunt van de alom verspreide Collegianten, die in afzonderlijke plaatselijke colleges hun godsdienstige stichting zochten.

Tweemaal per jaar, in het voorjaar en in het najaar, togen de Collegianten derhalve naar Rijnsburg om het avondmaal te vieren. 's Zaterdagmorgen werd om 5 uur de eerste godsdienstige bijeenkomst gehouden. Ze begon met een korte bijbellezing en een lied, waarop het gebed volgde. Wie daarin was voorgedaan richtte vervolgens de uitnodiging tot de aanwezigen dat iemand door een rede uit Gods Woord de vergadering zou willen stichten. Daarvoor had zich gewoonlijk iemand vooraf voorbereid, zodat het in ieder geval niet aan een spreker zou ontbreken. Na deze redevoering werd een ogenblik gewacht of iemand daar nog iets aan toe wilde voegen, waarop de samenkomst doorgaans met zingen, maar altijd met een gebed werd besloten. Tijdens de samenkomst voerde iedereen vanaf zijn eigen plaats het woord. Geheel in overeenstemming met het beginsel van de gelijkheid van allen was er geen afzonderlijk spreekgestoelte.

De zondagmorgensamenkomst was voor de avondmaalsviering bestemd. Daarna was er op de zondagmiddag (om 5 uur) en op de maandagochtend (om 9 uur) nog een samenkomst vergelijkbaar met die van de zaterdagmorgen.

Het karakter van de toespraken was vooral praktisch, waardoor aan de applicatie over het algemeen breder aandacht werd gegeven dan aan de explicatie.

Naast deze twee jaarlijkse bijeenkomsten, kenden de Collegianten ook afzonderlijke samenkomsten: in de regel op zondag, maar ook gedurende de week – soms meerdere malen - en dan meestal 's avonds. Deze vergaderingen begonnen met een lied en een gebed. Stond daarna niemand op om vervolgens 'uit eigen aandrift'⁶⁸ een toespraak te houden, dan nam een aangewezen spreker het woord. Deze regeling bestond in de eerste jaren nog niet, maar van lieverlee was zij nodig gebleken om alles met orde te laten geschieden. Voor deze toespraken werden van te voren telkens twee personen aangewezen, waarvan de eerste begon met het verklaren van het Schriftwoord. Daarna kregen de aanwezigen de gelegenheid hun bijdrage te leveren. Vervolgens stond de tweede aangewezen persoon op om de toepassing te geven van het gehoorde. Daarna werd het geheel besloten met een gebed en een lied.

Naast deze eigenlijke colleges kenden de Collegianten ook nog zogenaamde particuliere bijeenkomsten (huisoefeningen) tot onderlinge bespreking van allerlei godsdienstige en zedenkundige vraagstukken en tot bevordering van schriftkennis⁶⁹, en ook winteroefeningen. Dergelijke

⁶⁸ J.C. van Slee, a.w., blz. 308.

⁶⁹ J.C. van Slee, a.w., blz. 310.

bijeenkomsten waren volstrekt onmisbaar voor al degenen, die als bevoegde sprekers in de colleges of te Rijnsburg het woord wilden voeren. Daar werden de sprekers gekweekt, die zovele jaren lang de vrienden van Rijnsburg door hun woord hebben gesticht en getroost.

Op deze manier ijverden de Rijnsburger Collegianten op hun colleges en in andere bijeenkomsten naar de geestelijke gave en naar hetgeen tot onderlinge stichting kon dienen.

Ten aanzien van de positie van de Collegianten in het kerkelijk spectrum kunnen we met Van Slee concluderen dat voor zover zij tot de Remonstranten behoorden, zij in die gemeenten een kern vormden, 'die in vrijzinnigheid en milde verdraagzaamheid de overigen voorging en ten voorbeeld was, en aan wier invloed het mede dank geweten mag worden dat de Remonstranten bij toeneming een vrijer standpunt tegenover de confessie innamen'⁷⁰.

De laatste samenkomst van de Rijnsburger Collegianten had plaats op 27 mei 1787, terwijl de vergaderplaats op 25 april 1832 werd verkocht, en dat was het definitieve einde van de inrichtingen van Rijnsburg.

2.3.3. *Profeten in de kerken van de Afscheiding*⁷¹

Sedert de Nadere Reformatie waren in de kerkelijke wereld de zogenaamde 'conventikels' en 'oefeningen' een bekend verschijnsel geworden, zo ook in Nederland. De 'oefeningen', waarin het wat minder vrij toeging dan in de 'conventikels', hadden nagenoeg de vorm van een openbare godsdienstoefening (gebed, psalmgezang en lezing, uitleg en toepassing van de Schrift). Niet alleen een predikant of ouderling, maar ook een gewoon gemeentelid kon daarin voorgaan. Deze laatste werd een 'oefenaar' genoemd. Deze 'oefenaars' waren mannen die al of niet met toestemming van de kerkenraad in een particuliere of kerkelijke samenkomst een stichtelijk woord spraken.

Deze 'oefenaars' nu hebben in de kerken van de Afscheiding lange tijd een belangrijke rol gespeeld.

In de begintijd beschikten de Afgescheidenen slechts over een zeer beperkt aantal predikanten, terwijl het aantal gemeenten gestaag groeide. Hierdoor ontstond een noodsituatie wat de preekvoorziening en de catechisatie betreft. Het fenomeen van de 'oefenaar' bleek in dezen een goede uitkomst te bieden. Ds. H. de Cock aarzelde dan ook niet om in 1835 al enige oefenaars aan te stellen om in het preken en catechiseren te voorzien.

Gezien nood in de kerken van de Afscheiding, en de wijze waarop onder andere ds. H. de Cock daarop inspeelde, verbaast het niet dat de problematiek rond de 'oefenaars' of 'profeten' aan de orde werd gesteld op de Synode van 1836 te Amsterdam. Er werd tijdens de vergadering voorgesteld om te spreken over een regeling voor de zogenaamde 'oefenaars', mannen, die naast de geordende

⁷⁰ J.C. van Slee, a.w., blz. 395.

⁷¹ Hiervoor heb ik gebruikt gemaakt van C.H.W. van den Berg ea., Handelingen en verslagen van de algemene synoden van de Christelijk Afscheidene Gereformeerde Kerk (1836-1869) en J. Wesseling, 'De oefenaar in de kerken van de Afscheiding van de eerste jaren na 1834', in: D. Deddens/J. Kamphuis, Afscheiding en Wederkeer, blz. 190v181-193.

herders en leraars, in de gemeente spreken (art. 34)⁷². In de bespreking die een sessie later volgde, bleek er een dilemma te zijn: men kon en wilde niet buiten de bestaande 'orde van Dienaren, als geordende Herders en Leeraars', om ruimte maken voor een nieuw ambt, maar tegelijk klonk voor de vergadering vanuit 1 Kor. 14 de vermaning tot ieder lid van de gemeente te ijveren om de geestelijke gaven; maar meest om te profeteren, dat is, het Woord uitleggen en toepassen, tot stichting van de gemeente. Men besloot een drietal broeders een voorstel voor te laten bereiden 'ten einde naar den Woorde Gods de onderlinge bijeenkomsten, bij gemis van de bediening des Woord door geordende Herders en Leeraars, te regelen (art. 52)⁷³.

Ds. H. de Cock en de ouderlingen I.A. Smedes en D. Hoksbergen kwamen de volgende dag met een ontwerp dat met 'eenige bijvoeging' werd aangenomen.

Hoewel nogmaals werd gesteld dat het functioneren van 'oefenaars' in de gemeenten 'geene orde in de Kerk is', wordt tegelijkertijd vastgesteld dat er in het verleden (Wezel 1568, Middelburg 1581, Dordrecht 1578 en 1618/9) wel sprake is geweest van 'Profeten, dewelke wel ook het ambt van leeren bekleeden, maar op eene andere verscheidene wijze'. En hoewel men de beslissing over deze zaak tot een volgende synode uitstelde, zag men gronden genoeg 'om nu der gemeente eenig bestuur te geven, en te waarschuwen tegen misbruiken'. Vervolgens stelde men een 5-tal regels op, waarin duidelijk ruimte werd gegeven voor gemeentelieden 'indien de bekwaamheid bij een of ander lid mogt zijn, om, naar de begeerte der gemeente, Gods Woord eenvoudiglijk en bekwamelijk uit te leggen en toe te passen' (art. 56,2)⁷⁴. Wel werd ieder die zich tot profeteren begaf vermaand zich te onthouden van het uitspreken van de zegen, de bediening van de sacramenten en het gebruik maken van de sleutelen (= tuchttoefening). Ook mocht er voor de betreffende persoon geen geld worden ingezameld en moesten de ouderlingen toezien op de zuiverheid in belijdenis en wandel. Tenslotte mocht de gemeente het betreffende gemeentelid niet verplichten elke zondag op dergelijke wijze te profeteren, maar ieder gemeentelid moest elke keer weer opgewekt worden 'om de gaven, welke hun de Heere schenkt tot stichting der gemeente aan te wenden' (art. 56,5)⁷⁵.

Tijdens de negende sessie werd deze regeling nogmaals gelezen en met grote meerderheid van stemmen geheel aangenomen en vastgesteld.

Op de daarop volgende Synode van 1837 te Utrecht werd het volgende artikel voorgesteld en aangenomen: 'Een iegelijk lidmaat zal vermaand worden naar de gave der profetie te ijveren, volgens 1 Cor. XIV. Niemand evenwel zal tot de besteding van deze gaven worden toegelaten dan niet toestemming des kerkerads. Door *Profeten* verstaan wij de zoodanigen, die de gaven ontvangen om in de gemeente het Woord bekwamelijk uit te leggen tot stichting, vermaning en vertroosting, als broeders, en niet als dienaars des Woords die dit doen met magt en gezag Gods. Maar wat aangaat de manier van profeteren, daarin kan men niets bijzonders iemand voorschrijven, dan alleenlijk, dat ieder, naar de gaven, van den Heiligen Geest ontvangen, zal trachten de Heilige Schrift op het duideljkste uit te leggen en op het allerbekwaamste naar het begrip der toehoorders toe te passen,

⁷² C.H.W. van den Berg, a.w., blz. 36.

⁷³ C.H.W. van den Berg, a.w., blz. 45.

⁷⁴ C.H.W. van den Berg, a.w., blz. 47.

⁷⁵ C.H.W. van den Berg, a.w., blz. 48.

vermijdende alle hatelijke gemaaktheid en hoogdravendheid in het bezigen van velerhande spitsvondige zinspelingen, meer strekkende tot ijdele vertooning, dan tot stichting' (art. 116)⁷⁶.

Drie jaar later, op de Synode van 1840 te Amsterdam, werden deze regelingen echter, samen met 'alle andere Kerkeördeningen die sinds de Afscheiding tot dan toe zijn gemaakt, ter zijde gesteld en, als zoodanig, vervallen verklaard'⁷⁷. En daarmee had het instituut van de oefenaar/profeet zijn kerkrechtelijke basis verloren, wat echter niet zeggen wil dat er van toen af geen oefenaars meer optraden in de Afgescheiden kerken⁷⁸.

Al met al heeft bovenstaande duidelijk gemaakt dat onder het 'oefenen' of 'profeteren' in de Afgescheiden kerken verstaan werd het verklaren en toepassen van gedeelten uit de Schrift. Dat het daarbij niet altijd even stichtelijk toeging blijkt wel uit de kerkelijke strijd die gevoerd is tussen aan de ene kant sympathisanten van de 'oefenaars', waaronder ds. H. de Cock, en aan de andere kant felle tegenstanders, zoals ds. S. van Velzen. Deze laatste constateerde vele misstanden in de kerken rond de oefenaars en zag de oplossing van de noodsituatie rond de preekvoorziening in het preeklezen. Verder maakte hij principieel bezwaar tegen het gelijkschakelen van preken en profeteren: preken mag volgens Van Velzen alleen als men roeping en zending van de Here en van de kerk heeft en daarmee dienaar des Woords is; het profeteren komt aan elk lid van de gemeente toe en zal in de samenkomst door twee of drie personen gebeuren en als broeders onder elkaar⁷⁹.

2.4. *Terugblik.*

Overzien we de periode van de Reformatie en daarna en hoe de gave van profetie naar de opvatting van de Reformatoren gefunctioneerd heeft in samenkomsten van de gemeente, dan is met J.D. du Toit te concluderen dat er gedurende de 16^e eeuw in de reformatorische traditie 'twee reekse van modellen, aan die ene kant die Geneefs⁸⁰-Frans-Londense-Knoxiaanse⁸¹ vorm en aan die ander kant die Zürichs-Laskiaans-Puriteinse'⁸² zijn ontstaan.

Kenmerkend voor het tweede model is (1) dat de uitleg van de Schrift alleen was voorbehouden aan de predikanten, en (2) dat de aanwezige ouderlingen en diakenen en daartoe door de gemeente aangestelde bekwame mannen vragen mochten stellen, namens zichzelf of namens een gemeentelid. Het eerste model onderscheidt zich van het tweede hierin (1) dat naast de predikanten ook ouderlingen, diakenen en andere bekwame mannen uit de gemeente, die daartoe waren aangesteld, 'ieder naar zijn gave' de Schriften mochten uitleggen en (2) dat alle gemeenteleden in de gelegenheid waren rechtstreeks zelf hun vragen te stellen over de uitleg.

⁷⁶ C.H.W. van den Berg, a.w., blz. 139.

⁷⁷ C.H.W. van den Berg, a.w., blz. 222.

⁷⁸ Zie hiervoor de gegevens bij J. Wesseling, a.w., blz. 190v.

⁷⁹ Zie J. Wesseling, a.w., blz. 185-192.

⁸⁰ Bedoeld zijn hier de zogenaamde Congregationes van Calvijn, zie W. Bellardi, a.w., blz. 88-92.

⁸¹ Zie hiervoor wat John Knox schrijft in zijn Book of Discipline uit 1560 over de 'Preacheing' of 'Prophecying', in: D. Laing, The Works of John Knox, Vol. 2, blz. 242-245.

⁸² J.D. du Toit, 'Die sestiende eeuse profesie en die betekenis daarvan vir ons tyd', in: H. Venter, Totius Versamelde Werke 6, blz. 95.

Bij beide modellen wordt onder (de gave van) profetie dit verstaan: (1) uitleg en toepassing van de Schriften en (2) beoordeling van die uitleg en toepassing. Verder is gebleken dat de profetie als zodanig niet functioneerde in de reguliere zondagse en/of doordeweekse erediensten, maar in speciaal daarvoor belegde samenkomsten van de gemeente.

Verder zagen we dat de Rijnsburger Collegianten een eigen weg gingen met hun beroep op de vrijheid van spreken, waardoor er voor iedereen –uitgezonderd de vrouwen- gelegenheid was iets bij te dragen aan de samenkomsten.

Opmerkelijk in zake het Convent van Wezel was het ontstaan van een zogenaamd 'College van Profeten', dat een eigen plaats kreeg binnen de gemeente naast de predikanten, de leraars, de ouderlingen en diakenen met duidelijke richtlijnen.

Daarnaast kwamen we in deze periode ook een vorm van profetie tegen in separatistische kring. Deze kenmerkt zich in onderscheid van de reformatorische modellen door (1) het belangrijke onderscheid dat gemaakt wordt tussen het lezen van de Schrift en de profetie als een daar boven uitgaande manifestatie van de Geest, (2) het onderscheid tussen de 'gewone' eredienst en de 'eigenlijke' eredienst (spiritual worship), en (3) het verband tussen profetie, bidden en zingen.

Opmerkelijk is verder dat voor de vrouwen in de reformatorische traditie een absoluut zwijggebod gold, terwijl in separatistische kring de meningen daarover uiteenliepen: bij Smyth mochten ze bijvoorbeeld niet spreken en bij Robinson wel, tenminste wanneer zij daartoe op heel directe en buitengewone wijze geïnspireerd waren.

In de kerken van de Afscheiding zagen we tenslotte, als gevolg van het tekort aan predikanten in de die kerken, het fenomeen optreden van de 'profeet' in de zin van 'oefenaar'.

3. De gave van profetie belicht vanuit 1 Kor. 11-14

Na de historische rondtocht, waarin we hebben gezien hoe de (gave van) profetie op diverse manieren gefunctioneerd heeft in samenkomsten van gemeenten, wil ik nu terugkeren naar de Schrift en dan met name naar wat de apostel Paulus schrijft over het functioneren van deze gave in de samenkomsten van de gemeente te Korinthe. Ik hoop daarmee langzaam maar zeker de bril die we tot nu toe gehanteerd hebben - 'profetie in de gemeente', zo mogelijk met verwijzing naar 1 Kor. 11-14 - te kunnen bijlijpen om tenslotte een zo scherp mogelijk zicht te krijgen op wat de Schrift daaronder verstaat. Wanneer dat proces zich heeft voltrokken, hebben we de mogelijkheid gekregen om (1) kritisch te kijken naar wat we aantreffen in de geschiedenis van de kerk met de vraag 'is wel alles profetie, wat profetie genoemd werd' en –wat in het kader van het vak Gemeenteopbouw nog belangrijker is- (2) een plan uit te stippelen om de gave van profetie ook in een gemeente van gereformeerde signatuur in de 21^e eeuw te laten functioneren tot opbouw van de gemeente. Voor dit 'slijp'-proces ga ik eerst op zoek naar een omschrijving van wat Paulus in 1 Kor. 11-14, bezien in het licht van het getuigenis van de Schrift als geheel, verstaat onder de gave van profetie. Daarna wil ik specifiek letten op hoe deze gave in die gemeente functioneert. Ik wil dat doen aan de hand van een aantal 'functioneermomenten'. Daarmee bedoel ik die momenten in het functioneren van de gave van profetie waar we antwoord krijgen op een aantal vragen hoe deze gave daadwerkelijk functioneert in gemeentelijke samenkomsten, namelijk

- (1) Welke vormen van profetie zijn er?
- (2) Hoe komt profetie tot stand?
- (3) Wat is de inhoud van profetie?
- (4) Is er onderscheiden mate van profetie?
- (5) Wie profeteren er in de gemeente?
- (6) Hoe verhoudt zich de gave van profetie tot andere gaven en diensten in de samenkomsten?
- (7) Hoe en door wie moeten profetieën getoetst worden?
- (8) Wat is de liturgische setting van de profetie?

3.1. De gave van profetie, zoals die naar 1 Kor. 11-14 functioneert in de gemeentelijke samenkomsten.

Wanneer we ons gaan bezig houden met de vraag naar de gave van profetie, zoals die naar 1 Kor. 11-14 functioneert in gemeentelijke samenkomsten, is het zaak deze vraag te bezien tegen de achtergrond van het spreken van heel de Schrift. Vandaar dat ik deze paragraaf wil inzetten met een algemene oriëntatie rond het profeteren, zoals we dat tegenkomen in de Schrift. Daarna zal ik me specifiek richten op de betekenis van het profeteren in 1 Kor. 11-14, om tenslotte te komen tot een omschrijving van de gave van profetie, zoals die functioneert in 1 Kor. 11-14.

3.1.1. Profeteren – algemene oriëntatie.

Voordat ik me zet tot een eigen omschrijving van de gave van profetie, zoals die functioneert in 1 Kor. 11-14 wil ik eerst een aantal theologen aan het woord laten, die ieder op hun eigen wijze geprobeerd hebben het profeteren, zoals dat in de Schrift en -dan met name in het Nieuwe Testament- voor komt, te duiden.

- a. H. Krämer vat zijn onderzoek naar de betekenis van het woord 'profeteren' in het profaan Grieks als volgt samen: 'profeteren is een door zowel plechtigheid als inhoudelijke leer gekenmerkte woordgroep; zij drukt de formele functie uit van het uitspreken, verkondigen en bekendmaken. In het religieuze gebied is de profeet de spreker uit naam van de godheid en maakt dan met name de goddelijke wil en raad bekend in een orakel'⁸³.
- b. G. Friedrich schrijft in aansluiting daarop dat, net als in het Oude Testament, ook in het Nieuwe Testament het wezenlijke kenmerk van de profetie is het verkondigen van de ontvangen woorden van God en dat een profeet de verkondiger is van de goddelijke, geïnspireerde boodschap⁸⁴. Hij omschrijft de, zoals hij het noemt, oerchristelijke profetie als de uit inspiratie geboren boodschap van een charismatische verkondiger, door wie het heilsplan van God met de wereld en de gemeente, als ook de wil van God in het leven van de individuele christen bekend wordt⁸⁵. Daarbij ligt het eigene van de profetie niet zozeer in het onthullen van toekomstige gebeurtenissen of op het levend houden van de parousie-verwachting in de gemeente, maar vooral in het ingaan op de concrete vragen in zijn tijd. Hij zegt daarbij niet wat God van plan is te doen, maar wat God van de mensen gedaan wil hebben⁸⁶.
- c. F. Lang geeft de taak van profeten in het Nieuwe Testament als volgt weer: 'ihre Hauptaufgabe besteht darin, die Gemeinde auf Grund von Offenbarung zu ermahnen und zu trösten und ihr durch den Geist Gottes autorisierte Weisungen für ihren Weg zu geben. Während die Lehrer kerygmatische und paränetische Traditionen vermitteln, reden die Propheten auf Grund von Offenbarung spontan zu der Gemeinde und sagen ihr konkret als Seelsorger, was sie in bestimmten Situationen zu tun hat'⁸⁷.
- d. G.D. Fee omschrijft profetie als een spontane, door de Geest geïnspireerde, verstaanbare boodschap, die mondeling wordt doorgegeven in de samenkomst, met als doel de opbouw en bemoediging van de mensen, waarbij de persoon in kwestie duidelijk zichzelf onder controle heeft⁸⁸.
- e. Chr. Forbes omschrijft de profetie, zoals die voorkomt bij Lukas en Paulus, als 'the reception and immediately subsequent public declaration of spontaneous, (usually) verbal revelation, conceived of as revealed truth and offered to the community on the authority of God/Christ/the Holy Spirit. It might include, but was not limited to, the prediction of the future: it might equally be unsolicited guidance, exhortation, or remonstrance. It was not normally the basic gospel proclamation or

⁸³ H. Krämer, a.w., blz. 795

⁸⁴ G. Friedrich, 'Prophètes', in: ThWNT Band VI, blz. 829vv

⁸⁵ G. Friedrich, a.w., blz. 849

⁸⁶ G. Friedrich, a.w., blz. 850

⁸⁷ F. Lang, Die Briefe an die Korinther, blz. 203.

⁸⁸ G.D. Fee, The First Epistle to the Corinthians, blz. 595

κηρυγμα itself, but might commonly be some application of its principles to a particular situation. () It was distinguished (in Paul's thought at least) from teaching and preaching in both form and content, though overlap was obviously possible' ⁸⁹.

- f. H. Ridderbos tenslotte omschrijft de gave van profetie als 'een bijzondere gestalte van de aan de gemeente gegeven en in de gemeente werkende Geest, met een duidelijk openbaringskarakter. () Profeten zijn de door de Geest gedreven verkondigers van het Woord Gods aan de gemeente, die haar zowel het heilsplan van God ontvouwen, als ook in pastorale en paraenetische zin de betekenis van het werk Gods in Christus in het licht stellen en op het hart binden' ⁹⁰

Voor deze studie is van belang onderscheid te maken ten aanzien van de profetie. Dat begint in het Oude Testament waar te onderscheiden is tussen de zogenaamde 'profetenscholen' of 'profetengroepen' en de 'alleen-optredende' profeten ⁹¹. De profetenscholen functioneerden onder andere in de tijd van de richteren en de koningen (zie de boeken Richteren, Samuël en Koningen). Floor schrijft hierover het volgende: 'In deze scholen is door gemeenschappelijke, heilige oefeningen de profetische gave aangekweekt. We krijgen de indruk dat toen het heiligdom van de ark beroofd was en de tabernakel dus niet meer het middelpunt van de theocratie was, Samuël in de profetenscholen een eigen thuis wilde scheppen voor het opnieuw ontwaakte godsdienstige leven van het volk. In deze scholen is behalve aan de gave van de profetie ook aandacht gegeven aan de gewijde letterkunde en vooral aan de theocratische geschiedschrijving. Het is dan ook niet toevallig dat we bij de latere profeten telkens weer getroffen worden door hun literaire stijl en hun kennis van het theocratische verleden van hun volk' ⁹².

Naast deze profetenscholen waren er ook min of meer alleen-optredende profeten zoals Samuël, Elia, Elisa, Micha, Nathan, Gad. Onder deze profeten treffen we ook vrouwen aan. Zo lezen we onder andere van Mirjam, Debora, waarschijnlijk ook de vrouw van Jesaja die in de Hebreeuwse Bijbel profetes genoemd wordt (Jes. 8:3), Hulda en de valse profetes Noadja (Neh. 6:14).

De latere vertegenwoordigers van deze groep alleen-optredende profeten zijn de zogenaamde Schriftprofeten. Zij hebben de goddelijke boodschap, die zij ontvangen hebben in geschriften aan het nageslacht nagelaten ⁹³.

Dit 'dubbelspoor' kan doorgetrokken worden naar het Nieuwe Testament: de lijn van de alleen-optredende profeten loopt uit op het gemeentefunderende getuigenis van de apostelen. De overeenkomst is dat de apostelen optreden als gezanten van God -door Jezus Christus- en openbaren wat God -in Christus Jezus- tot heil van de wereld doet. Het verschil is dat dit openbaren nu niet meer gepresenteerd wordt als een rechtstreeks ontvangen woord van God, maar als ooggetuige-verslag, als μαρτυρια.

De tweede lijn, die van de profetengroepen, loopt door via de gemeenteopbouwende profetie van erkende profeten, maar ook van niet als profeet bekend staande christenen. Deze vorm van profetie

⁸⁹ Chr. Forbes, Prophecy and Inspired Speech, blz. 236.

⁹⁰ H. Ridderbos, Paulus, blz. 503v; zie ook: L. Floor, De gaven van de Heilige Geest, blz. 76.

⁹¹ R. Rendtorff, 'Prophètes', in: ThWNT, Band VI, 799vv.

⁹² L. Floor, a.w., blz. 74.

⁹³ L. Floor, a.w., blz. 74.

kenmerkt zich door het doorgeven van geïnspireerde, van Godswege ontvangen woorden en/of beelden.

Samenvattend kunnen we zeggen dat er in de Schrift ten aanzien van het functioneren van de gave van de profetie twee lijnen lopen: er is 'openbaringsprofetie', dwz. de, door de Heilige Geest geïnspireerde, gezaghebbende en onfeilbare bekendmaking van het woord van God, waarin het heilsplan van God met Israël en de wereld wordt verkondigd⁹⁴. Naast deze openbaringsprofetie, waarvan de neerslag te vinden is in de Schriften, is er de zogenaamde gemeenteprofetie. Daarbij gaat het om door de Heilige Geest geïnspireerde bekendmaking van God, die gericht is op stichting/opbouw (1 Kor. 14:3,5,12) van individuele mensen (gelovigen en niet-gelovigen) en/of de gemeente. Deze profetie is niet per definitie gezaghebbend en onfeilbaar en moet daarom getoetst worden (Rom. 12:6; 1 Kor. 14:29; 1 Tess. 5:21)⁹⁵. Onder deze profetie valt in het Oude Testament het fenomeen van de profetenschool⁹⁶, alsmede ook diverse profetische uitingen (bv. Saul in 1 Sam. 10:9-12). In het Nieuwe Testament gaat het dan om profetieën die uitgesproken worden óf door bekendstaande en officieel erkende profeten óf door gewone gemeenteleden (bv. Hand. 21:4,9; 21:10-11; 1 Tess. 5:19-21; Ef. 19:6)⁹⁷.

3.1.2. Profeteren in 1 Kor. 11-14.

Om tot een omschrijving te komen van de gave van profetie zoals die functioneert in 1 Kor. 11-14, is het goed om Paulus' spreken daarover in die hoofdstukken de revue te laten passeren.

In deze hoofdstukken spreekt Paulus 11 keer over προφητειαν/profeteren (11:4,5; 13:9; 14:1,3,4,5, 24, 31,39), 5 maal over προφητια/profetie of profetische gave (12:10; 13:2; 13:8; 14:6,22) en 6 keer over προφητης/profeet (12:28,29; 14:29,32,37).

Het is opmerkelijk dat Paulus geen omschrijving geeft van wat hij nu precies met profeteren en de gave van profetie bedoelt. Blijkbaar was dit een bekend gegeven in de gemeente van Korinthe en verkondigt Paulus hier niet iets nieuws, maar gaat hij corrigerend in op een fenomeen dat tijdens de samenkomsten van de gemeente 'gemeengoed' was⁹⁸. Wel zet Paulus heel wat zaken op papier ten aanzien van het functioneren van deze gave en van daaruit moet het mogelijk zijn een omschrijving van de gave van profetie te geven. Daarvoor zal ik eerst een aantal belangrijke gegevens op een rij zetten.

Bezien we allereerst het gebruik van de *woordgroep* 'profeteren' in 1 Kor 11-14 iets nauwkeuriger dan is het volgende onderscheid te maken:

- a. aan de ene kant spreekt Paulus over profeteren in algemene zin door een willekeurig christen: 11:4,5 (ieder man en iedere vrouw); 12:10 (de ander profetie); 14:1 en 40 (streeft allen naar het

⁹⁴ W.A. Grudem noemt dit 'authority of actual words', a.w., blz. 9-11; zie ook art. 4-7 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis.

⁹⁵ W.A. Grudem noemt dit 'authority of general content', a.w., blz. 9-11; L. Floor, a.w., blz. 76 schuift deze twee lijnen mijns inziens ten onrechte ineen in zijn definitie.

⁹⁶ R. Rendtorff, a.w., blz. 799v.

⁹⁷ W.A. Grudem, a.w., blz. 112v; G. Friedrich, a.w., blz. 849v.

⁹⁸ Zie hiervoor U. Brockhaus, Charisma und Amt, blz. 218-237.

profeteren), 3⁵ (wie ook maar profeteert), 24 (als allen profeteren), 26 (ieder heeft iets), 30 (een ander valt een openbaring ten deel), 31 (allen kunnen één voor één profeteren);

- b. aan de andere kant spreekt Paulus over het profeteren door profeten, als een in de gemeente bekendstaande en erkende groep personen: 12:28,29; 14:29.

In aansluiting op de onderscheiding die we in de algemene oriëntatie hebben gemaakt, zien we dat ook bij Paulus de gave van profetie op een onderscheiden manier functioneert: allereerst is de gave van profetie een gave die ieder christen incidenteel ten deel kan vallen daarnaast zijn er gelovigen die deze gave als meer permanent hebben ontvangen als een bediening in de gemeente(n); zij vervullen de functie van profeet.

Het karakter van de gave van de profetie komen we verder op het spoor door de parallelle met de woorden 'geheimenis' (μαρτυρια, 1 Kor. 13:2) en 'openbaring' (αποκαλυψις, 14:6,26,30). Deze parallelle verwijst naar een aantal kenmerken voor de profetie.

- (a) De woordgroep ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΩ, waarbij het woord μυστηρια geregeld voor komt als onderwerp van openbaring, wordt in het Nieuwe Testament uitsluitend gebruikt voor een activiteit van Godswege⁹⁹ of als een gevolg van gebeurtenissen van Godswege¹⁰⁰; zowel openbaring -en daarmee geheimenis- als profetie blijken aan God zelf te ontspringen; het is bekendmaking van Godswege¹⁰¹.
- (b) Net als bij een openbaring gaat het bij profetie om een spontane vorm van inspiratie, waarbij de persoon in kwestie echter wel 'in control'¹⁰² blijft: als iemand profeteert en een ander valt een openbaring ten deel, dan is de eerste in de gelegenheid te zwijgen, zodat iedereen op ordelijke wijze één voor één kan profeteren (14:30-31). Paulus motiveert dit met de uitspraak in vs. 32: 'En de geesten der profeten zijn aan de profeten onderworpen'. Onder deze 'geesten der profeten' hebben we te verstaan de 'manifestations of the Holy Spirit at work in prophets'¹⁰³ of, om naar 1 Kor. 12:1 te verwijzen, 'de uitingen des geestes' (bedoeld is: van de Heilige Geest) via degenen die profeteren. Pop tekent bij dit 32^e vers treffend het volgende aan: 'Hij kan daarmee slechts bedoelen, dat elke profeet zijn eigen geest zodanig in zijn macht heeft, dat hij met profeteren kan ophouden zodra dit van hem gevraagd wordt. Het hem verleende charisma sluit zijn zelfbeheersing en persoonlijke verantwoordelijkheid voor wat hij zegt en doet niet uit, maar in. Hij blijft zijn geest (= zichzelf als geïnspireerd man) in handen houden'¹⁰⁴.

Belangrijk ten aanzien van het karakter van de gave van profetie is verder de *verstaanbaarheid* tegenover de onverstaanbaarheid van de tongentaal met betrekking tot de opbouw en stichting van de gemeente (14:2-22). Daarom vraagt tongentaal in de samenkomst altijd om 'vertolking' ervan in

⁹⁹ Openbaring van God bv. Mt. 11:26; 16:17; Gal. 1:16; Filipp. 3:5; van Christus bv. Mt. 11:27; Gal. 1:12; van de Heilige Geest bv. 1 Kor. 2:10; Ef. 3:5.

¹⁰⁰ Bv. Rom. 2:5; 8:9; 1 Kor. 1:7; 1 Petr. 1:7.

¹⁰¹ W. Grudem, a.w., blz. 119.

¹⁰² G.D. Fee, a.w., blz. 595.

¹⁰³ W. Grudem, a.w., blz. 128.

¹⁰⁴ F.J. Pop, De eerste brief van Paulus aan de Corinthiërs, blz. 336v.

verstaanbare taal (14:27). Daarbij dient tegelijkertijd opgemerkt te worden dat verstaanbaarheid niet altijd betekent dat het direct voor iedereen duidelijk is wat de betekenis ervan is of wat er meegedaan moet worden (vgl. Hand. 21:10-14). Niet voor niets moet deze vorm van profetie volgens Paulus 'beoordeeld' worden (14:29)¹⁰⁵. Opvallend is in dit verband de parallel die Paulus in 14:27-29 trekt tussen aan de ene kant het spreken in tongen en het vertolken daarvan, en aan de andere kant het profeteren en het 'beoordelen' van de profetie. De gave van profetie zoals die functioneert in de samenkomst van de gemeente heeft dus inderdaad niet het karakter van 'authority of actual words', maar van 'authority of general content', en dient dus beoordeeld te worden.

In direct verband met deze verstaanbaarheid staat het *publieke* karakter van de profetie. Dit blijkt zowel uit de setting –de samenkomst van de gemeente- als uit het adres van de gave van profetie zoals Paulus daarover spreekt in bv. 1 Kor. 14:3v: 'Maar wie profeteert (tijdens de samenkomst, JGB), spreekt voor de mensen stichtend, vermanend en bemoedigend. Wie in een tong spreekt sticht zichzelf, maar wie profeteert sticht de gemeente'.

Profetie, zoals Paulus daarover spreekt in 1 Kor. 11-14, is niet bedoeld om te functioneren voor een één-op-één situatie, al kan zij wel tot een bepaald individu gericht zijn, maar in een gemeenschap en zij is in die zin ook altijd, direct of indirect, op die gemeenschap gericht¹⁰⁶. Diezelfde gemeenschap is tegelijk de setting waarbinnen de profetie beoordeeld wordt.

Tenslotte zullen we ten aanzien van de profetie ons moeten realiseren wat Paulus schrijft in 1 Kor. 13:8-12 over de *onvolkomenheid* van het profeteren. W. Grudem vat de betekenis van deze verzen als volgt samen: 'prophecy is imperfect (i) because it gives only a glimpse of the subjects it treats (εκ μερους vs. 9); (ii) because the prophet himself only receives some kind of indirect revelation, and a limited one at that (βλεπομεν... δι' εσοπτου, vs. 12); and (iii) because what the prophet does receive is often difficult for him to understand or interpret (εν αινιματι, vs. 12)'¹⁰⁷. En opnieuw dient hierbij gewezen te worden op het belang van het 'beoordelen' van de profetie naar haar bron, inhoud en betekenis.

Wat het *doel* van de gave van de profetie betreft, schrijft Paulus dat het is:

- tot stichting (οικοδομη), vermaning (παρακλησις) en bemoediging (παραμυθια) voor de mensen (14:3).
- om te onderwijzen (κατηχειν) (14:19)
- een teken (σημειον) voor hen die geloven (14:22)
- tot het weerleggen (ελεγχειν) van een ongelovige of toehoorder en het doorgronden (ανακρινειν), zodat het verborgene van het hart komt aan het licht, met als gevolg, het aanbidden (προσκυνησεω) en erkennen (αππαγγελω): God is in uw midden. (14:24,25)
- tot lering (μανθανειν) en opwekking (παρακαλεω) (14:31)

¹⁰⁵ Zie onder 3.2.5.

¹⁰⁶ Chr. Forbes, a.w., blz. 220.

¹⁰⁷ W. Grudem, a.w., blz. 149.

Vanwege het 6 keer¹⁰⁸ voorkomen van het woord οἰκοδομη/ stichting of opbouw in de zin van zowel intensieve, kwalitatieve (= geloofsverdiepend) als extensieve, kwantitatieve (= uitbreiding van de gemeente) opbouw van de gemeente, kunnen we de bovenstaande elementen mijns inziens het beste onder die noemer samenvatten.

3.1.3. Een omschrijving van de gave van profetie zoals die functioneert in 1 Kor. 11-14

Na deze opsomming van gegevens van meer algemene en meer aan 1 Kor. 11-14 gerelateerde gegevens, kan ik mij gaan richten op een omschrijving van de gave van profetie, zoals die volgens Paulus zou moeten functioneren in de samenkomsten van de gemeente.

Ik wil me daarbij op het spoor laten zetten door D. Hill, omdat hij kiest voor een functionele (!) benadering wanneer het gaat om het fenomeen van de christelijke profetie. Hill stelt in zijn boek de volgende definitie van 'een christelijke profeet' voor:

A Christian prophet is a Christian who functions within the Church, occasionally or regularly, as a divinely called and divinely inspired speaker who receives intelligible and authoritative revelations or messages which he is impelled to deliver publicly, in oral or written form, to Christian individuals and/or the Christian community¹⁰⁹.

Op een aantal punten zie ik mij genoodzaakt de definitie van Hill aan te scherpen, gezien de door mij genoemde zaken in 3.1.2. Dat geldt allereerst de 'authoritative revelations or messages'. In de lijn van wat ik schreef ten aanzien van het onderscheid tussen openbaringsprofetie en gemeenteprofetie gaat het mijns inziens bij de gave van profetie zoals Paulus daar in 1 Kor. 11-14 over spreekt, over de tweede en zal het gezagselement vastgesteld moeten worden na toetsing van de profetie.

De tweede aanscherping geldt het 'he is impelled to deliver'. Dat klinkt mij te massief in de oren, alsof de persoon in kwestie niet anders kan, terwijl wat Paulus in 1 Kor. 14 daarover schrijft veeleer de indruk geeft dat de persoon in kwestie 'in total control' is wanneer hem/haar een profetische openbaring ten deel valt (1 Kor. 14:19, 29-33).

Een derde punt dat aanscherping vraagt betreft de wijze waarop de profetie wordt doorgegeven ('oral or written'): Paulus spreekt in 1 Kor. 14 over mondeling doorgegeven profetieën, daar wil ik mij dan ook toe beperken, waarbij ik wel wil opmerken dat dit niet betekent dat ontvangen profetieën opgetekend kunnen worden alvorens ze mondeling en/of schriftelijk worden doorgegeven.

Als vierde wil ik het adres van de profetie zoals Hill dat omschrijft: 'Christian individuals and/or the christian community' aanscherpen. Uit het gedeelte van 1 Kor. 14:23-25 blijkt de gave van profetie als adres ook 'een ongelovige of toehoorder' te kunnen hebben.

Tenslotte wil ik in deze werkdefinitie ook aandacht geven aan het doel van de profetie zoals Paulus dat meerdere malen in 1 Kor. 14 aangeeft, namelijk tot stichting of opbouw van de gemeente.

Vertaal ik deze aanscherpingen naar een eigen omschrijving van de gave van profetie dan luidt die als volgt:

De gave van profetie, zoals die functioneert in de samenkomsten van een gemeente, is

¹⁰⁸ Zie ook 14:4,5,12,17,26.

¹⁰⁹ D. Hill, New Testament Prophecy, blz. 8.

Het, door de Heilige Geest geïnspireerd
 en door de gemeente te beoordelen, spreken
 van een gelovige tijdens een samenkomst van de gemeente,
 hetzij als erkende profeet,
 hetzij als gewoon gemeentelid,
 waarin de bewuste persoon (een) van Godswege
 in woorden en/of beelden ontvangen bekendmaking(en),
 zonder zijn zelfbeheersing en persoonlijke verantwoordelijkheid te verliezen,
 in verstaanbare taal doorgeeft
 aan de aanwezigen - gelovigen en ongelovigen -
 tot intensieve en extensieve opbouw van de gemeente.

3.1.4. *Excurs over profetie en openbaring*

In de problematiek rond het functioneren van de gave van profetie in een samenkomst van de gemeente speelt de vraag rond het openbaringsgehalte van deze gave een belangrijke rol. In hoeverre en op welke wijze is de gave van profetie openbaring van God te noemen? En wat is haar verhouding tot Gods openbaring in de Schrift?

In deze excurs wil ik nu eerst op deze vragen ingaan.

J.W. Maris heeft op deze problematiek gewezen in zijn studie 'Geloof en Ervaring' (1992). En maakt daarin een aantal opmerkingen die ik als uitgangspunt wil nemen.

Allereerst wijst hij terecht op het gevaar dat wanneer profetie wordt opgevat als stichtelijke vermaning of bemoediging, en de inhoud van de profetieën doorgaans weinig imponerend blijkt te zijn, slechts het bijzondere van de wijze waarop het betreffende woord gegeven is, overblijft. En dan ligt het effect van een toegekende meerwaarde van dit rechtstreekse spreken van God *boven de Heilige Schrift* voor de hand¹¹⁰. Daarnaast beantwoordt Maris de vraag of glossolie en profetie in die zin 'openbaringsgaven' waren, dat met de voltooiing van de canon van het Nieuwe Testament hun functie was beëindigd, terecht negatief. En stelt dan tevens terecht dat het 'openbaringsgehalte' van deze gaven niet gelijk te stellen is met de apostolische autoriteit, die door de ingeving van Gods Geest haar neerslag vond in de canon van het Nieuwe Testament¹¹¹. Hij concludeert vervolgens dat er wel sprake is van 'een relatie met de canon, maar dan eerder in die zin dat duidelijk is, dat noch glossolie noch profetie een plaats kunnen hebben boven het geschreven Woord van God. Daaruit trekt hij de conclusie, dat, wanneer de beoefening van deze gaven leidt tot een principiële of praktische relativering van de Heilige Schrift, men op onbijbelse spoor is¹¹².

Tot zover kan ik instemmen met de stellingname van J.W. Maris. Toch blijft er bij mij een vraag hangen, nadat hij deze zaak heeft dichtgetimmerd vanuit het gezichtspunt 'zo-is-het-niet'. Namelijk de vraag: hoe is het dan wel? Wanneer de gave van profetie niet het 'openbarings-' en 'gezagsgehalte'

¹¹⁰ J.W. Maris, *Geloof en ervaring*, blz. 195.

¹¹¹ J.W. Maris, a.w., blz. 251.

¹¹² J.W. Maris, blz. 251v.

heeft van de Schrift, wat is haar gehalte dan wel?

Wanneer ik J.W. Maris goed verstaan heb, beperkt hij het ‘openbaringsgehalte’ van de gave van profetie tot haar teken-functie in de apostolische kerk. Die functie is met het afsluiten van de canon tot een einde gekomen. Mijns inziens maakt hij daarvoor een gedachtesprong die niet terecht is, wanneer hij het ‘openbaringshalte’ identificeert met ‘het spectaculaire element, dat aan het teken min of meer inherent is’¹¹³. Met als gevolg dat hij – en in het vervolg van deze studie zal blijken dat velen dat met hem eens zijn - de gave van profetie reduceert tot ‘het met bijzondere wijsheid en inzicht kunnen toepassen van het Woord van God in de actuele situatie’¹¹⁴.

Zelf wil ik het openbaringsgehalte van de gave van profetie allereerst benaderen vanuit het in de gereformeerde dogmatiek gemaakte onderscheid tussen algemene of natuurlijke openbaring en bijzondere openbaring. De eerste kunnen we omschrijven als ‘een openbaring van God in de schepping, de geschiedenis en het geweten’¹¹⁵ en de tweede als ‘die openbaring van God waardoor Hij met bijzondere middelen, die hun middelpunt en hoogtepunt in Christus hebben, de weg tot het leven voor zondaren ontsloten heeft, die Hij in dit licht laat leven’¹¹⁶. Deze bijzondere openbaring heeft zijn neerslag gevonden in de Schrift. Dat vinden we zo ook verwoordt in art. 2 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis: ‘Wij kennen Hem op tweeërlei wijze. Ten eerste door de schepping, instandhouding en regering van de gehele wereld () Al deze dingen zijn voldoende om de mensen te overtuigen en hun alle verontschuldigen te ontnemen. Ten tweede geeft Hij Zichzelf nog duidelijker en volkomener aan ons te kennen door zijn heilig en goddelijk Woord, voorzover dit voor ons in dit leven nodig is tot zijn eer en tot heil van de zijnen’¹¹⁷.

Toch wordt met deze tweedeling mijns inziens niet de hele ‘lading’ van Gods openbaring gedekt. Om dat duidelijk te maken zou ik ten aanzien van de bijzondere openbaring het onderscheid willen maken tussen ‘tot-Schrift-geworden’ openbaring en ‘niet-tot-Schrift-geworden’ openbaring. Grond voor een dergelijk onderscheid is onder andere te vinden in Joh. 21:25: ‘Er zijn echter nog vele andere dingen, die Jezus gedaan heeft; indien deze één voor één beschreven werden, dan zou, naar ik meen, de wereld zelf de boeken, die geschreven werden, niet kunnen bevatten’. Met andere woorden de openbaring van God, de Vader, de Zoon en de Heilige Geest –wie Hij is en wat Zijn wil is- heeft zich niet beperkt heeft tot wat in de Schrift is opgetekend. En het lijkt me ook niet juist te stellen dat God na het vaststellen van de canon opgehouden heeft Zichzelf en Zijn wil aan mensen bekend te maken en te openbaren. Vandaar dat we ook in de 21e eeuw kunnen en mogen verwachten dat God van Zich doet spreken én via de ‘tot-Schrift-geworden’ openbaring én via de ‘niet-tot-Schrift-geworden’ openbaring. Om verdere verwarring te voorkomen versta ik in deze studie onder de aanduiding ‘openbaring’ de ‘tot-Schrift-geworden’ bijzondere openbaring en onder de aanduiding ‘bekendmaking’ de ‘niet-tot-Schrift-geworden’ bijzondere openbaring van God. Deze laatste heb ik boven omschreven

¹¹³ J.W. Maris. blz. 263.

¹¹⁴ J.W. Maris, blz. 263.

¹¹⁵ J. van Genderen/W.H. Velema, *Beknopte Gereformeerde Dogmatiek*, blz. 53.

¹¹⁶ J. van Genderen/W.H. Velema, a.w., blz. 63.

¹¹⁷ W.F. Dankbaar e.a, *De Nederlandse Belijdenisgeschriften*, blz. 16.

als 'door de Heilige Geest geïnspireerde bekendmaking van God, die gericht op stichting/opbouw van individuele mensen en/of de gemeente'¹¹⁸.

Dan is de volgende vraag: hoe verhouden die twee –openbaring en bekendmaking- zich tot elkaar? Het onderscheid tussen beide vormen van bijzondere openbaring is tegelijk functioneel en gradueel. Dit functioneel-graduele verschil werd al duidelijk in de twee lijnen die we in par. 3.1.1. in de Schrift zagen lopen, namelijk die van de 'openbaringsprofetie' en die van de 'gemeenteprofetie'. De eerste is gemeentefunderend en daarmee normatief-onfeilbaar, de ander is gemeenteopbouwend, maar moet getoetst worden aan de eerste. De openbaring heeft dus het primaat: zij is bron en norm voor heel de openbaring –algemeen en bijzonder- van God. Dit functioneel-graduele primaat van de Schriftopenbaring wordt duidelijk uitgesproken in de Nederlandse Geloofsbelijdenis, wanneer in art. 2 beleden wordt dat God Zich door zijn heilige en goddelijk Woord *nog duidelijker en volkomener* aan ons te kennen geeft; en in art. 3 dat we de Schrift aanvaarden als heilig en canoniek om ons geloof *daarnaar te richten, daarop te gronden en daarmee te bevestigen*; en in art. 7 dat wij geloven dat deze Heilige Schrift de wil van God *volkomen* bevat en dat al wat de mens nodig heeft te geloven om behouden te worden, daarin *voldoende* geleerd wordt. De 'gemeenteprofetie' of 'bekendmaking' is aan deze vorm van openbaring ondergeschikt.

Dat heeft meteen consequenties voor het gezagsgehalte van de openbaring aan de ene kant en de bekendmaking aan de andere kant. De openbaring, zoals die opgetekend is in de Schrift, is onfeilbaar en gezaghebbend vanwege het getuigenis van de Heilige Geest en vanwege het bewijs dat zij in zichzelf heeft (zie art. 7 NGB). Het gezagsgehalte van de bijzondere openbaring als bekendmaking is daarvan afgeleid. Profetie als bekendmaking van Godswege is alleen dan gezaghebbend wanneer zij de toets der Schriften kan en heeft doorstaan. Aan haar wordt door de gemeente op basis van de Schrift gezag verleend (zie hiervoor uitgebreid par. 3.2.6.).

Het openbaringsgehalte van profetie als bekendmaking van Godswege is wezenlijk meer dan alleen haar 'tekenfunctie', zij is, mits zij de toets der Schriften doorstaat, evengoed openbaring als de Schriftopenbaring; en ook de inhoud van de profetie is wezenlijk anders van aard dan 'het met bijzondere wijsheid en inzicht kunnen toepassen van het Woord van God in de actuele situatie', zoals J.W. Maris dat onder woorden bracht; zij is bekendmaking van Godswege naast en ondergeschikt aan de Schrift.

Voor wat betreft de vorm waarin bekendmakingen van Godswege ontvangen (kunnen) worden ben ik van mening dat deze een breed spectrum beslaat van bekendmakingen in de zin van bepaalde indrukken en gedachten die iemand heeft, via inzichten en beelden die mensen ten deel vallen tot en met duidelijk gesproken woorden van Godswege (zie verder par. 3.2.1. t/m 3.2.3.).

Met deze door mij gemaakte onderscheiding tussen openbaring en bekendmaking als vormen van Gods bijzondere openbaring en het functioneel-graduele onderscheid tussen die beide ten aanzien van haar openbarings- en gezagsgehalte, kunnen we verder gaan met het onderzoek naar het functioneren van de gave van profetie in samenkomsten van de gemeente.

¹¹⁸ Zie blz. 34.

3.2. Functioneermomenten rond de gave van profetie

Nu ik de gave van profetie heb gedefinieerd, kunnen we ons richten op de vraag hoe deze gave functioneert in samenkomsten van de gemeente. Daartoe richten we ons in de nu volgende paragrafen vragenderwijs op een aantal functioneermomenten.

3.2.1. Welke vormen van profetie zijn er?

Om een indruk te krijgen van welke verschillende vormen profetieën er zijn, is het leerzaam ons oor te luisteren te leggen bij D.E. Aune die onderzoek gedaan heeft naar diverse vormen van profetie. Aan het eind van dat onderzoek komt hij tot zes 'basic forms of christian prophetic speech' en drie 'complex forms of prophetic speech'¹¹⁹. Ik geef ze hieronder -met het oog op het Nieuwe Testament- in het kort weer.

Als 'basics form of christian prophetic speech' noemt Aune:

- a. *oracles of assurance*: deze vorm van profetie kent gewoonlijk een drieledige structuur, bestaande uit (1) een introductieformule, gevolgd door (2) een vermaning, ingeleid met een stereotype zin als 'vrees niet' of 'houd moed', en dan (3) een belofte, die de reden voor de vermaning bevat, meestal ingeleid met 'want' of 'omdat'; bijvoorbeeld Hand. 16:9: 'En de Here zeide in de nacht door een gezicht tot Paulus: Wees niet bevreesd, maar spreek en zwijg niet; want Ik ben met u en niemand zal het op u toe leggen om u kwaad te doen, want Ik heb veel volk in deze stad' (zie ook: Hand. 23:11; 27:23v en 2 Kor. 12:9);
- b. *prescriptive oracles*; dit is een type van profetie, waarin een bepaalde taak of daad of een bepaald gedrag wordt voorgeschreven; bijvoorbeeld Hand. 13:2: 'En terwijl zij vastten bij de dienst des Heren, zeide de Heilige Geest: Zondert Mij nu Barnabas en Saulus af voor het werk, waartoe Ik hen geroepen heb' (zie ook: Hand. 21:4; Gal. 5:21; 1 Tess. 4:2-6; 2 Tess. 3:6,10,12);
- c. *announcements of salvation*: bij deze vorm van profetie wordt een periode van oordeel geplaatst naast een periode van uiteindelijke redding; bijvoorbeeld: Openb. 14:13: 'En ik hoorde een stem uit de hemel zeggen: Schrijf, zalig de doden, die in de Here sterven, van nu aan. Ja, zegt de Geest, dat zij rusten van hun moeiten, want hun werken volgen hen na' (zie ook: Openb. 19:9; 22:7);
- d. *announcements of judgment*: de profetie met als inhoud 'threat of judgment' is gewoonlijk voorwaardelijk en komt soms voor met voorwaardelijke beloften van redding; bijvoorbeeld Hand. 13:9-11: 'Doch Saulus, anders gezegd Paulus, zag hem scherp aan, en zeide: Zoon des duivels, vol van allerlei list en streken, vijand van alle gerechtigheid, zult gij niet ophouden de rechte wegen des Heren te verdraaien? En nu, zie de hand des Heren keert zich tegen u, en gij zult een tijdlang blind zijn en de zon niet zien' (zie ook: Hand. 5:1-11; 1 Kor. 14:37v ; Gal. 1:8v; Openb. 18:21-24); tot deze vorm van profetie behoren ook de zogenaamde 'summons to flight', zoals we die bijvoorbeeld tegen komen in Mt. 2:13; 3:7-10; Lk. 3:7-9; Mk. 13:14-18;

¹¹⁹ D.E. Aune, *Prophecy in Early Christianity and the Mediterranean World*, blz. 320-338.

- e. *legitimation oracles*: er zijn twee typen van deze vorm van profetie, namelijk het zogenaamde 'recognition oracle', dat een goddelijke bekendmaking inhoudt ten aanzien van een bepaalde persoon, meestal ingeleid met 'dit' of 'deze is', bijvoorbeeld Mt. 3:17pp: 'En zie een stem uit de hemelen zeide: Deze is mijn Zoon, de geliefde in wien Ik mijn welbehagen heb' (zie ook over Jezus: Mt. 17:5pp; Joh. 12:28; 1 Kor. 12:3; over demonen: Mk. 1:24pp; 3:11pp; 5:7pp; over mensen bv. Mt. 16:13-20pp; 27:54pp; Joh. 1:29,36; 6:67-71); het tweede type is dat van 'self-commendation', gebruikt door iemand om zichzelf te legitimeren als 'divine spokesman', gewoonlijk ingeleid met de woorden 'Ik ben'; bijvoorbeeld de 'Ik ben'-uitspraken van Jezus in het Johannes-evangelie (zie ook: Openb. 1:8,17);
- f. *eschatological theophany oracles*: deze vorm van profetie benadrukt specifieke aspecten van eschatologische redding gezien als het onmiddellijke gevolg van de wederkomst van Jezus Christus, i.c. de aanwezigheid van God in zijn uiteindelijke en meest complete vorm; bijvoorbeeld 1 Kor. 15:51v: 'Zie ik deel u een geheimenis mede. Allen zullen wij niet ontslapen, maar allen zullen wij veranderd worden, in een ondeelbaar ogenblik, bij de laatste bazuin, want de bazuin zal klinken en de doden zullen opgewekt worden en wij zullen veranderd worden' (zie ook: Rom. 11:25v; 1 Tess. 4:16v; Openb. 16:15; 21:3v; 21:6-8; 22:12-15).

Aan deze zes vormen van profetie zou ik als zevende groep willen toevoegen *predictive oracles*, waaronder ik ervsta de profetieën die een toekomstige gebeurtenis aankondigen, zoals bijvoorbeeld de aankondiging van een komende hongersnood door Agabus in Hand. 11:28, en de voorzegging van Paulus' gevangenneming in Jeruzalem door dezelfde profeet in Hand. 21:11.

Als 'complex forms of prophetic speech' noemt Aune vervolgens:

- a. *parenetic salvation-judgment oracles*: kenmerkend voor deze profetieën is een sterke aansporing ten aanzien van moraal en gedrag: passend gedrag wordt aangemoedigd met bemoedigingen en voorwaardelijke beloften, terwijl verkeerd gedrag ontmoedigd wordt door aanklachten en voorwaardelijke bedreigingen; hierbij is te denken aan de brieven aan de zeven gemeente in Openbaring 2 en 3 en aan Openb. 13:9v en 22:18-20;
- b. *parenetic oracles of assurance*: deze combinatie van bemoediging en ethische aansporing ziet Aune in twee passages in Pastor Hermas (nl. Mand. xii.4.5-7 en xii.6.1-3);
- c. *amplified oracles*: deze 'versterkte' profetie neemt gewoonlijk de vorm aan van een bevestiging van een profetie, bijvoorbeeld Hand. 11:28 waar de profetie van Agabus over een hongersnood die zou komen, bevestigd wordt met de woorden 'die dan ook gekomen is onder Claudius' (zie ook: Joh. 11:49-52; 1 Kor. 14:16; 1 Tess. 3:4); of een interpretatie en uitbreiding van een profetie met een tweede profetie; voorbeelden hiervan zijn te vinden in Openb. 1:7v; 13:9; 14:13; 16:15; 19:9; 21:5-8; 22:12-15; 22:18-20, waarbij Aune tenslotte ook verwijst naar het proces van evaluatie van profetieën tijdens de samenkomst van de gemeente, zoals Paulus daarover schrijft in 1 Kor. 14:29; zelf zou ik hier als voorbeeld nog aan toe willen voegen de betekenis die door Paulus en zijn medereizigers wordt gegeven aan de droom van Paulus in Troas over de Macedonische man (Hand. 16:9v).

3.2.2. Hoe komt profetie tot stand?

Maken we steekproefsgewijs een rondtocht langs de diverse vormen van profetie in het Nieuwe Testament dan komen we tegelijk ook een grote verscheidenheid aan manieren tegen waarop een profetie tot iemand komt. Zo is er sprake van dromen (bv. Mt. 1:17-23; 2:12,13,19,22; 27:19), een 'gezicht', een 'gezicht' zien of krijgen (Mt. 17:9, Lk. 1:12,22; Hand. 2:17; 7:31; 9:10,12; 10:3,17,19; 11:5; 12:9; 16:10; 18:9;26:9; 2 Kor. 12:1; Openb. 9:17) en 'in zinsverruking raken' (Hand 10:10), waarin mensen door middel van beelden en/of gesproken woorden een boodschap van God ontvangen; deze gesproken woorden kunnen vervolgens komen van bijvoorbeeld een engel, een oudste en God zelf. Hier en daar wordt ook van verschijningen gesproken van een engel (bv. Hand. 27:23v) of van de Here (bv. Hand. 23:11, waarschijnlijk een verschijning van Jezus Christus), waarbij niet expliciet vermeld wordt of dat in een droom of gezicht gebeurde.

Daarnaast is er sprake van een rechtstreeks, hoorbaar spreken door 'een stem uit de hemel' (bv. Mt. 3:17pp; 17:5pp; Joh. 12:28,30; 7:31; 9:4,7; 10:13,15; 11:7,9; 22:7,9; 26:14; zie verder Hebr. 3,4 en 12; 2 Petr. 1:17v en diverse plaatsen in Openbaring) en door de Heilige Geest (bv. Hand. 13:2).

Opvallend is de combinatie van een profetische boodschap ontvangen en het gebed van de ontvanger(s), zoals bijvoorbeeld in het geval van de Here Jezus bij zijn doop in de Jordaan (Lk. 3:21), bij het aanwijzen van de 12 apostelen (Lk. 6:12), bij zijn geestelijke worsteling in de hof van Gethsemané (Lk. 23:41-44), van Petrus op het dak van zijn gastadres in Joppe (Hand. 10:9) en van de profeten en leraars van de gemeente te Antiochië die 'vastten bij de dienst des Heren' (Hand. 13:2).

Verder kunnen diverse (natuur)verschijnselen (bv. de ster uit Mt. 2:2,10; het geluid van een geweldige windvlaag en de tongen van vuur uit Hand. 2) of omstandigheden (Hand. 16:6 waarin Paulus en zijn metgezellen door de Heilige Geest verhinderd worden in Asia het woord te spreken) een aanleiding zijn voor een profetie, voor een boodschap van Godswege. Het is in het verlengde daarvan zelfs mogelijk dat bepaalde alledaagse gebruiken als initiator fungeren voor een profetie (te denken is dan bijvoorbeeld aan de gelijkenissen van de Here Jezus en aan zijn 'Ik ben'-uitspraken).

Kortom er is een grote diversiteit aan manieren waarop profetie in het Nieuwe Testament tot stand komt¹²⁰.

Wanneer we nu vervolgens inzoomen op 1 Kor. 11-14, met de vraag in ons achterhoofd hoe profetie tot stand komt, dan zijn daar twee sporen te ontdekken.

Het eerste spoor is dat van de soevereiniteit van de drie-enige God: 'Niemand kan zeggen: Jezus is Here, dan door de Heilige Geest' (12:3); 'het is de zelfde Geest; () het is de zelfde Here; () het is de zelfde God, die alles in allen werkt' (12:5-6); de gaven 'worden gegeven door de Geest' (12:7-11); 'doch dit werkt alles één en de zelfde Geest, die ieder in het bijzonder toedeelt, gelijk Hij wil' (12:11); 'nu heeft God echter de leden, elk in het bijzonder, hun plaats in het lichaam aangewezen, zoals Hij heeft gewild' (12:18); 'en God heeft sommigen aangesteld in de gemeente,' (12:28).

¹²⁰ Dit is vergelijkbaar met de wijze waarop profetie tot stand komt in het Oude Testament, zie bijv. B.J. Oosterhoff, a.w., blz. 54-67 en Th. Vriezen, Hoofdlijnen der Theologie van het Oude Testament, blz. 222-249.

Daarnaast loopt er echter ook een tweede spoor, namelijk wanneer Paulus van de gemeente(leden) vraagt zich van hun kant uit te strekken naar deze gaven die God in zijn vrijmacht geeft: 'streeft dan naar de hoogste gaven' (12:31); streeft naar de gaven des Geestes, doch vooral naar het profeteren' (14:1); 'streeft ernaar te profeteren' (14:40).

Blijkbaar gaat Paulus er van uit dat de gemeenteleden in Korinthe begrepen hoe ze dit moesten doen, want hij gaat daar niet expliciet op in. Maar W. Grudem heeft er op gewezen dat er wel diverse aanwijzingen in de tekst zijn, die ons mogelijk op weg helpen¹²¹. Met instemming noem ik de volgende:

1. *Bidt*: wanneer iemand kan bidden om de bekwaamheid te ontvangen tongen te mogen uitleggen (12:13) zou dat dan ook niet gelden voor de gave van profetie?
2. *Wees tevreden*: gevoelens van hoogmoed (12:20-24), minderwaardigheidsgevoelens (12:14-19) of gevoelens van jaloezie (12:29-30) rond het al of niet ontvangen van gaven vormen belemmeringen om op goede wijze om te gaan met de gaven die je (wel) hebt gekregen; ook als je de gave van profetie niet ontvangt mag je tevreden zijn, want je bent op andere wijze begenadigd.
3. *Wees geestelijk rijp*: Paulus verbindt profetie in 14:37 met christelijke volwassenheid ('een geestelijk mens'); wanneer Paulus in 1 Kor. 2:6 wijsheid toe kent aan 'hen die daarvoor rijp zijn', en in 2:14 van een 'ongeestelijk mens' zegt dat hij niet aanvaardt wat van Gods Geest is, zou dat dan niet met evenveel kracht gelden voor het ontvangen van de gave van profetie?
4. *Heb de goede motieven*: in 1 Kor. 14:1 verbindt Paulus het streven naar de gaven, en vooral naar het profeteren met het enig juiste motief, dat van de liefde; even eerder in 12:31 had hij hen opgeroepen naar de hoogste (d.i. de voor de opbouw van de gemeente meest waardevolle) gaven te streven; en uit 1 Kor. 14 blijkt dat de gave van profetie juist bij uitstek een gave is die de gemeente sticht.
5. *Gebruik de gaven die aanwezig zijn*: uit het gebruik van de reeds voorhanden zijnde en functionerende gaven blijkt eens te meer het motief om te streven naar de hoogste gaven; wanneer een gemeente 'tracht uit te munten tot stichting van de gemeente' (14:12), dan is dat ten aanzien van het streven naar de gave van profetie een teken dat de motivatie goed is; het zoeken van de gave van profetie uit zelfverheerlijking of het stichten van jezelf (14:4,17) is duidelijk een onvruchtbaar motief.
6. *Probeer te profeteren?* Zou Paulus een potentiële profeet hebben aangemoedigd eenvoudigweg te proberen te profeteren, misschien door gewoon maar te zeggen wat hem in gedachten komt? Wellicht dat dit niet voor iedereen de juiste methode is, en dit vraagt ook voorzichtigheid en wijsheid, maar zou het niet van wijsheid getuigen om zo'n 'sfeer' te creëren van openheid naar God en bescherming naar de gemeente toe waarin gemeenteleden, die de indruk hebben dat hem 'een openbaring ten deel is gevallen' (14:30) aangemoedigd worden de hen ingegeven woorden te spreken? De aanwezigheid van wijze, betrouwbare, geestelijk volwassenen 'beoordelaars' zou

¹²¹ W. Grudem, a.w., blz. 259.

voldoende veiligheid bieden tegen beschadiging van het welzijn en de stabiliteit van de gemeente¹²².

Blijft tenslotte over de vraag naar het moment waarop een profetie ontvangen wordt. W. Grudem noemt naar aanleiding van 1 Kor. 14:29 spontaniteit als een belangrijk kenmerk van de gave van profetie¹²³, tegenover bijvoorbeeld een preek of een les die is voorbereid, 'for it comes while the first speaker is talking'¹²⁴. Nu kan vooral dit laatste zinnetje ons gemakkelijk op het verkeerde been zetten, als zou profetie uitsluitend spontaan tijdens een samenkomst van de gemeente ontvangen worden. Het ontvangen van een profetie is in die zin altijd spontaan, dat het van Godswege tot je komt. Je kunt het bij wijze van spreken niet zelf 'in elkaar draaien'. Toch betekent dat niet dat het altijd gaat op de wijze zoals W. Grudem het laat denken door de nadruk te leggen op wat Paulus schrijft over 'maar indien aan een ander, die daar gezeten is, een openbaring ten deel valt'. Profetieën kunnen immers ook op andere momenten ontvangen worden dan tijdens samenkomsten van de gemeente. De Schrift geeft daar zelf diverse voorbeelden van (denk alleen al aan de dromen die door diverse personen, waaronder Paulus, gedroomd worden). Toch kunnen zulke profetieën naderhand wel degelijk in een samenkomst van de gemeente doorgegeven worden en daarin tot opbouw van de gemeente dienen. Mijns inziens geeft het eerste gedeelte van vs. 29 daaraan volledig de ruimte wanneer Paulus schrijft 'wat de profeten betreft, twee of drie mogen het woord voeren, en de anderen moeten het beoordelen'. Deze bewoording biedt alle ruimte voor zowel het doorgeven van spontaan op dat moment ontvangen profetieën als ook het doorgeven van op een eerder tijdstip ontvangen profetieën.

3.2.3. *Is er onderscheiden mate van profetie?*

Zoals we gezien hebben is er ten aanzien van de gave van profetie te onderscheiden tussen een meer incidenteel en een meer permanent functioneren van die gave bij onderscheiden personen (zie paragraaf 3.1.2.). Dit roept de gedachte op van een soort schaalverdeling van de mate waarin de gave van profetie functioneert. W. Grudem wijst daarop wanneer hij schrijft: '() it is not exactly accurate to think of () gifts in the NT church in terms of absolute possession and absolute non-possession. It is more accurate to think in terms of a progression along a scale of increasing intensity'¹²⁵. En ook G. Cooke is die mening toegedaan wanneer hij schrijft: 'There are various levels and stages of prophetic anointing, beginning with the shallow end of basic prophecy, encouragement, edification and comfort. However, moving through levels of prophetic ministry to the office of a prophet requires considerable training, experience and development over a great many years'¹²⁶.

Mijns inziens vinden we deze gedachte terug in het Nieuwe Testament, daar waar het bijvoorbeeld gaat over het in onderscheiden mate ontvangen van de gaven van de Heilige Geest (Rom. 12:3; Ef. 4:7) en het groeien naar 'de maat van de wasdom der volheid van Christus' (Ef. 4:13). In die zin zijn ook de begin- en slotwoorden van 1 Kor. 14 te interpreteren, wanneer Paulus het heeft over 'streeft

¹²² W. Grudem, a.w., blz. 260v.

¹²³ W. Grudem, a.w., blz. 117.

¹²⁴ W. Grudem, a.w., blz. 117.

¹²⁵ W. Grudem, a.w., blz. 257.

¹²⁶ G. Cooke, *Developing Your Prophetic Gifting*, blz. 16.

naar' de gaven van de Geest en met name naar die van de profetie. Deze imperativus praesentis geeft een duratief accent aan deze oproep: streeft gedurig, steeds meer en meer naar de gaven van de Geest. Niet in de zin van 'je moet deze gave telkens weer zien te ontvangen', maar meer in de zin van 'streef er naar de gaven te ontvangen en wanneer je gaven ontvangen hebt, streef er dan naar erin te groeien'. Zo kan Paulus aan Timotheus schrijven de gave van God, die in hem is, niet te veronachtzamen (1 Tim. 4:14), maar aan te wakkeren (2 Tim. 1:6).

Vertaald naar de praktijk van het functioneren van deze gave in de gemeente zou er dan in elke gemeente een min of meer vloeiend spectrum aan graden van profetische bekwaamheid te signaleren zijn van incidenteel via frequent tot permanent. En wellicht dat dit spectrum ook nog andere dimensies kent van bijvoorbeeld meer korte en langere termijn profetie, meer en minder helderheid in de profetie, minder en meer belangrijke onderwerpen, meer plaatselijk en meer regionaal, tot wellicht nationaal of wereldwijd. Terecht merkt W. Grudem ten aanzien van deze laatste gedachten op dat dit enigszins speculatief is¹²⁷. Toch is het interessant te lezen hoe iemand als M. Bickle vanuit de praktijk de volgende vier niveaus van profetische bediening beschrijft¹²⁸:

1. *'Simple Profetic*: A simple prophecy is given when any believer speaks something God has brought to mind. This is usually within the scope of encouragement, comfort and exhortation explained in 1 Corinthians 14:3, and it doesn't include correction, new direction or predictive elements of prophetic words.
2. *Prophetic gifting*: Believers who regularly receive impressions, dreams, visions or other types of revelation have prophetic gifting. These are usually symbolic, being in the form of parables and riddles. This group receives more regular prophetic information than the first group, yet lacks clarity in understanding what they receive.
3. *Prophetic ministry*: Believers whose gifting has been recognized, nurtured and commissioned for regular ministry in the local church are in prophetic ministry. There is still a strong symbolic or allegorical element in what they receive, but through the process of team ministry, it is possible to discern much of the interpretation and application of their revelation.
4. *Prophetic office*: Believers whose ministry is somewhat like the prophets of the Old Testament occupy the office of the prophet. They often minister in signs and wonders and are known to speak 100 percent accurate words from God. This doesn't mean they are infallible, but their words are to be taken seriously. Their credibility has been clearly established by their proven track record of accurate prophecies'.

2.3.4. *Wie profeteren er in de gemeentelijke samenkomsten?*

Voor het beantwoorden van de vraag wie er naar 1 Kor. 11-14 in de gemeentelijke samenkomsten profeteren, wil ik inzetten bij 1 Kor. 12, waarin het gaat over de verscheidenheid van de gaven van de Geest. In dit hoofdstuk worden de gemeenteleden –d.w.z. zij die door één Geest tot één lichaam zijn gedoopt (vs. 13)- gezamenlijk aangesproken. Wat Paulus hier schrijft geldt voor iedereen. En dan zijn met name de vss. 4-11 van belang. In die verzen is sprake van God die alles in *allen* werkt (6), van de

¹²⁷ W. Grudem, a.w., blz. 258 noot 32.

¹²⁸ M. Bickle, *Growing in the Prophetic*, blz. 120v.

openbaring van de Geest die aan *een ieder* gegeven wordt (7), van diverse gaven die aan *de één*, aan *de ander* en aan *weer een ander* gegeven worden (8-11) en van één en dezelfde Geest die *een ieder* in het bijzonder toedeelt, gelijk Hij wil.

Kortom er wordt geen onderscheid gemaakt ten aanzien van geslacht, maatschappelijke status en ras (vgl. ook Gal 3:28). Deze gedachte is terug te vinden in 1 Kor. 11, wanneer het gaat over het bidden en profeteren door zowel mannen als vrouwen. En dat blijft de teneur van de rest van 1 Kor. 12 en ook van de twee daaropvolgende hoofdstukken: Paulus' aanspraken blijven ieder gemeentelid gelden, zowel Jood als Griek, slaaf en vrije, man en vrouw.

Dit is echter niet alleen het getuigenis van 1 Kor. 11-14. Wanneer het gaat over de gaven van de Heilige Geest en met name het profeteren dan wordt nergens in de Schrift onderscheid gemaakt tussen gaven die respectievelijk 'mannen, Joden en vrijen' wel en 'vrouwen, Grieken en slaven' niet zouden kunnen ontvangen (vgl. Hand. 2; Rom. 12; 1 Petr. 4), en dus ook niet ten aanzien van de gave van profetie. Zo interpreteert Petrus het Pinkstergebeuren in Hand. 2:16-18 vanuit Joël 2, wanneer hij verkondigt: 'En het zal zijn in de laatste dagen, zegt God, dat Ik zal uitstorten van mijn Geest op alle vlees; en uw zonen en dochters zullen profeteren () ja, zelfs op mijn dienstknechten en mijn dienstmaagden zal Ik in die dagen van mijn Geest uitstorten en zij zullen profeteren'. Met andere woorden: er wordt – van Godswege – geen onderscheid gemaakt tussen zonen en dochters, tussen mannen en vrouwen, wanneer het gaat om het ontvangen van de Heilige Geest om te profeteren. Zowel mannen als vrouwen kunnen, mogen en zullen profeteren.

Toch schijnt er één uitzondering te zijn, die een streep door deze rekening dreigt te halen, en zo heeft dat in de kerkgeschiedenis ook gefunctioneerd¹²⁹. Die uitzondering staat nu juist in 1 Kor. 14, wanneer Paulus schrijft over het zwijgen van de vrouwen in de vss. 34-36. Nu is er over deze verzen heel wat te doen.

Voordat we naar de betekenis van deze verzen gaan kijken, vraagt echter een tekstkritisch probleem onze aandacht, namelijk de plaats van 1 Kor. 14:34 en 35. In het tekstkritisch apparaat van de Griekse tekst (bijv. de Nestle-Aland-editie en de UBS-editie) staat namelijk vermeld dat er een aantal handschriften is, waarin deze twee verzen na vs. 40 staan. D. Holwerda is in een aantal artikelen op deze problematiek ingegaan en geeft aan dat er minstens 'een zekere mate van twijfel is betreffende de lezing die voor de tekst werd gekozen' door de samenstellers van de UBS-editie. In het vervolg van zijn betoog wijst hij daarnaast op het inwendig getuigenis van dit gedeelte. Allereerst wijst hij er op dat vs. 33b ('zoals in alle gemeenten der heiligen'), dat vrij algemeen bij vs. 34 ('de vrouwen moeten in de

¹²⁹ In de geschriften uit de begintijd (Didachè, Pastor Hermas) komt de kwestie van profeterende vrouwen niet direct ter sprake. In de tijd van de Reformatie en daarna wordt echter duidelijk uitgesproken dat vrouwen niet mogen profeteren. Herinnerd zij aan wat Zwingli schrijft over het profeteren van de vier dochters van Filippus (Hand. 21). Voor Zwingli is de uitspraak van Paulus in 1 Kor. 14:34 en 35 maatgevend: vrouwen zullen zwijgen in de gemeente. En daarom kan met het profeteren in Hand. 21 en 1 Kor. 11 volgens hem niet anders bedoeld zijn dan 'luisteren naar de profetie' van anderen. Ditzelfde gold in de separatistische vluchtelingengemeente van John Smyth en bij de Rijnsburger Collegianten (zie t.p.).

gemeente zwijgen') wordt getrokken, op grond van taal en inhoud bij de voorafgaande vss. 31-33a hoort. Het sluit namelijk aan bij de in de vss. 26-30 gegeven voorschriften¹³⁰. Vervolgens toont hij - met een verwijzing naar 1 Kor. 11:16 – aan, dat de vss. 36-38 nauw met vs. 33b samenhangen. En hij concludeert dan: 'De verzen 33b.36.37.38 vormen één ondeelbaar complex. De verzen 34.35 zijn daar als een 'Fremdkörper' tussen gedrongen'¹³¹. Over de oorzaak daarvan kan hij alleen maar gissen, maar mijns inziens heeft hij op taalkundige en inhoudelijke gronden overtuigend aangetoond dat de vss. 34 en 35, ófwel na vs. 40 geplaatst moeten worden, ófwel tussen vs 33 en 36 apart gelezen moeten worden, als tussen haakjes of tussen gedachtestreepjes. En dat betekent dat het in deze twee verzen gaat om een korte notitie van Paulus over een apart (orde)probleem.

Nu we het tekstkritisch probleem hebben beantwoord kunnen we vragen naar de betekenis van deze verzen. En daarvoor lopen we vragenderwijs de verzen langs.

De eerste vraag is: wie bedoelt Paulus met 'de vrouwen'? Twee aanwijzingen in deze verzen pleiten ervoor dat het hierbij niet gaat om elke willekeurige vrouw in de gemeente, maar om de getrouwde vrouwen -van wie de man ook lid van de gemeente is-, namelijk wat Paulus schrijft over het 'ondergeschikt blijven' en het 'thuis haar mannen om opheldering vragen'. Het laatste spreekt voor zich. De eerste aanwijzing wordt ondersteund door die tekstgedeelten waarin sprake is van het ondergeschikt zijn van de vrouw aan de man (zie Ef. 2:22-33; Kol. 3:18,19; Tit. 2:4,5; 1 Petr. 3:1,5; 1 Tim. 2:9-15). Ook bij die teksten gaat het over de relatie van getrouwde vrouwen tot hun echtgenoten (vgl. ook 1 Kor. 11, waar het gaat over het met gedekte hoofden bidden en profeteren van getrouwde vrouwen)¹³².

Kortom, er is alle reden voor om aan te nemen dat Paulus hier geen zwijgverbod geeft voor ieder willekeurige vrouw. Hij heeft het zwijgen van getrouwde vrouwen op het oog.

De tweede vraag is die naar de betekenis van het 'zwijgen' in vs. 34. In 1 Kor. 14 komt dat verder nog voor in de vss. 28 en 30. Daarin is niet sprake van een absoluut zwijgverbod, maar een situatief en functioneel zwijggebod: het is dienstbaar aan de orde en vrede van de samenkomst, zodat er niet door elkaar wordt gesproken. Het zwijgen in die beide verzen is daarmee ook een tijdelijk zwijgen, voor zolang het vanuit het oogpunt van een ordelijke gang van zaken nodig is. Ook in andere tekstgedeelten in het Nieuwe Testament waar sprake is van 'zwijgen' (bijv. Lk. 9:36; 18:39; 20:26; Hand. 12:17; 15:12; Rom. 16:25), gaat het niet over een absoluut zwijgen, maar wordt het bepaald door de situatie, is het functioneel op dat moment en voor een bepaalde tijd.

Als derde dan de vraag: over welk 'spreken' heeft Paulus het hier? Nu kan het woord 'laleo' gebruikt worden voor vrijwel iedere vorm van spreken¹³³. Bedoelt Paulus hier met één woord al die vormen van spreken of heeft hij het over een bepaald spreken? De context zelf geeft in dit geval aan in welke

¹³⁰ D. Holwerda, 'De omlijsting van 1 Cor. 14,34,35 (1)', in: De Schrift opent een vergezicht, blz. 543v.

¹³¹ D. Holwerda, a.w., blz. 550.

¹³² G. en D. Winston, Vrouwen in de gemeente van Christus, blz., 114-126.

¹³³ Zie W. Bauer, Wörterbuch zum Neuen Testament en G. en D. Winston, a.w., blz. 224.

richting we moeten denken, wanneer Paulus het in het volgende vers heeft over: 'En als zij iets willen te weten komen, moeten zij thuis haar mannen om opheldering vragen'. Het woord dat Paulus hier gebruikt voor 'vragen' (επερωτω) komt in het Nieuwe Testament daar voor waar mensen om uitleg of verduidelijking vragen of om beoordeling van een bepaald probleem (bv. Mt. 16:1; 22:46 pp; Mk. 9:32; 11:29; Lk. 2:46; 6:9). Dat wordt nog eens onderstreept door het 'te weten willen komen' (μανθανειν) in het zelfde vers, het 'willen begrijpen van wat er gezegd is', wellicht ook het 'consulteren' of 'vragen naar een oordeel over een bepaalde zaak'¹³⁴.

Kijken we vervolgens naar de bredere context van de vss. 26-40, dan zien we dat Paulus daarin een regeling treft voor het ordelijk verloop van onder andere het profeteren –twee of drie mogen het woord voeren- en daaraan het 'beoordelen' door 'de anderen' koppelt. Het is G. en D. Winston toe te stemmen dat in verband met dit 'beoordelen', 'toetsen' (of wellicht 'duiden') van een profetie ongetwijfeld vragen werden gesteld ter verduidelijking. Het ligt mijns inziens dan ook het meest in de lijn van Paulus' gedachtegang –gezien bijvoorbeeld zijn oproep dat 'de anderen', d.w.z. de andere gemeenteleden¹³⁵, moeten beoordelen- dat hij het in deze aparte ordemaatregel heeft over het deelnemen van echtgenotes aan de discussie en de interpretatie van datgene wat zojuist profeterend door hun eigen man in de samenkomst is gezegd¹³⁶. Net als in 1 Kor. 11 waarin het gaat over het bidden en profeteren van gehuwde vrouwen met het oog op de verhoudingen binnen de huwelijksrelatie, geeft Paulus hier een richtlijn voor het participeren van getrouwde vrouwen in het evalueren van profetieën. In die zin zullen we ook de argumentatie van Paulus moeten opvatten wanneer hij schrijft: 'want het is haar niet vergund te spreken, maar zij moet ondergeschikt blijven, zoals ook de wet zegt; () want het staat lelijk voor een vrouw te spreken in de gemeente'. Bij het evalueren van een door haar man doorgegeven profetie is het beter dat de vrouw in de gemeente zwijgt; wanneer zij iets daarover te zeggen heeft dan is de gezinssituatie daarvoor de aangewezen plek. En zo geeft Paulus, met het oog op de 'betamelijkheid' (ευσχημονος) en 'goede orde' (ταξις), deze situatie en functionele richtlijn: wanneer een echtgenote een profetie van haar eigen man wil evalueren, dan is de thuissituatie daarvoor de geëigende plaats.

Na deze uitleg van het 'zwijggebod' voor vrouwen in 1 Kor. 14:34-36 moge duidelijk zijn dat de uitzondering, die Paulus in deze verzen maakt, met het oog op het spreken van de gehuwde vrouwen niet heel het getuigenis van de Schrift over het 'spreekrecht' van vrouwen tijdens de samenkomsten ondermijnt, maar juist de regel bevestigt, dat vrouwen evengoed als mannen mochten spreken -en dus profeteren en toetsen- tijdens de samenkomsten.

Bovenstaande geldt voor de gave van profetie. Maar geldt dat nu ook voor het profeet zijn, voor de min of meer erkende functie van profeet?

Uit het Oude Testament blijkt op diverse plaatsen dat er vrouwen bekend stonden als 'profetes' en als

¹³⁴ D. Holwerda, 'Discussie-nota inzake vrouwelijke ambtsdragers', in: De Schrift opent een vergezicht, blz. 580v.

¹³⁵ Zie 3.2.5.

¹³⁶ G. en D. Winston, Vrouwen in de gemeente van Christus, blz. 228.

zodanig ook optraden onder het volk Israël. Voorbeelden hiervan zijn Mirjam (Ex. 15:20), Debora (Richt. 4:4), Hulda (2 Kon. 22:14; 2 Kroon. 34:22) en Noadja (Neh. 6:14). In het Nieuwe Testament zet die lijn zich door wanneer we lezen over Anna, de profetes (Lk. 2:36vv), over vier dochters van Filippus die profeteerden (Hand. 21:9), over profeterende vrouwen in de gemeente van Korinthe (1 Kor. 11:5) en over een valse profetes onder de naam Iteba (Openb. 2:20). Profeterende vrouwen en als profetes bekend staande vrouwen zijn dus een bekend fenomeen in de Schrift. Het minste dat we hieruit kunnen concluderen is dat vrouwen in principe als profeet/profetes mogen worden erkend en als zodanig kunnen functioneren in de gemeente. Of in Korinthe inderdaad 'ook vrouwen behoorden tot de bepaalde, erkende kring van profeten', zoals J.P. Versteeg¹³⁷ stelt, valt echter niet met zekerheid uit deze brief van Paulus af te leiden.

3.2.5. *Hoe verhoudt de gave van profetie zich tot (de) andere gaven en diensten in de gemeente?*

In het kader van het functioneren van de gave van profetie is het vervolgens zinvol ons af te vragen hoe de gave van profetie zich verhoudt tot de andere gaven en tot de diensten in de gemeente.

Overzien we datgene wat Paulus in 1 Kor. 11-14 schrijft over de onderlinge verhouding tussen de diverse gaven van de Geest dan valt allereerst de grote verscheidenheid aan gaven op. Zo schrijft Paulus in 12:8-10 achtereenvolgens over de gave van 'het spreken met wijsheid' en 'het spreken met kennis', over de gave van 'geloof', 'gaven van gezangen', 'werking van krachten', 'profetie', 'het onderscheiden van geesten', 'allerlei tongen' en 'vertolking van tongen'. In 12:28-30 komen daar dan nog bij '(bekwaamheid) om te helpen' en 'om te besturen'.

Een dergelijke 'gavenlijst' kan nog verder aangevuld worden met gaven die Paulus bijvoorbeeld noemt in Rom. 12:6-8 en met gaven die her en der in het Nieuwe Testament aan het licht komen¹³⁸. En omdat er nergens in het Nieuwe Testament een afgeronde 'gavenleer' wordt gepresenteerd zullen we wat dat betreft de mogelijkheid open moeten houden dat er nog meer gaven van de Heilige Geest te benoemen zijn die bijdragen aan de opbouw van de gemeente.

Wat betreft hun onderlinge verhouding blijkt er sprake te zijn van een bepaalde rangorde. Paulus heeft het over het streven naar de 'hoogste' gaven (12:31) en meer in het bijzonder schrijft hij ten aanzien van het profeteren: 'jaagt de liefde na en streeft naar de gaven des Geestes, doch vooral naar het profeteren' (14:1). In concreto past Paulus deze regel toe op het functioneren van de gave van het spreken in tongen en de gave van profetie in het kader van het leven van de gemeente (zie 1 Kor. 12 waar Paulus het beeld gebruikt van een lichaam, waarin de onderscheiden lichaamsdelen functioneren ten opzichte van elkaar; dat geldt ook voor Rom. 12:4-8 en Ef. 4:11-16). Ten aanzien van de opbouw van de gemeente is dan bijvoorbeeld de gave van profetie meer functioneel dan die van het spreken in tongen, omdat profetie voor iedereen verstaanbaar is en tongentaal niet. Wanneer echter het spreken in tongen op datzelfde moment vertolkt wordt - en daarmee verstaanbaar gemaakt

¹³⁷ J.P. Versteeg, *Kijk op de kerk*, blz. 37.

¹³⁸ N. Dijkstra-Algra noemt er 24, a.w., blz. 35-50; P. Wagner noemt er 27, a.w., blz. 166-171; Chr. A. Schwartz noemt er 30, *De Gaventest*, blz. 3v, 65-127.

kan worden - dan zijn beide weer 'gelijkwaardig'.

De rangorde in gaven is dus functioneel van aard. Dat geldt, zoals gezegd, de verhouding tussen de gave van het spreken in tongen en de gave van profetie, maar dat geldt ook in bredere zin ten aanzien van de gaven in het algemeen: er zijn 'hogere', c.q. 'hoogste' gaven en minder 'hoge' gaven.

Nogmaals: dit is niet een absolute onderscheiding maar een functionele, gezien vanuit het oogpunt van de opbouw van de gemeente. En zoals er gaven zijn die vooral waarde hebben voor de opbouw van de gemeente als geheel, zo zijn er ook gaven die vanuit een ander oogpunt op hun beurt functioneel meer waarde hebben. Om een voorbeeld te noemen: bekijk je de waarde van de gaven vanuit het oogpunt van persoonlijke stichting (14:4), of van het spreken tot God (14:2), dan blijken de rollen ten aanzien van de gave van profetie en van het spreken in tongen ineens omgekeerd te zijn. Bezien vanuit het oogpunt van opbouw van de gemeente neemt de gave van profetie dus een vooraanstaande plaats in.

Het belang van deze gave voor de opbouw van de gemeente, blijkt ook uit het feit dat Paulus niet alleen spreekt over de 'gave van profetie', maar ook over 'profeten'. Vanwege het belang voor de opbouw van de gemeente hebben namelijk verschillende gaven de vorm gekregen van een bepaalde functie of dienst. Vandaar dat de functie van profeet terug te vinden is in 12:28 tussen de functies van apostel en leraar, en in Ef. 4:11 naast die van apostel, evangelist, herder en leraar. Hier zien we dan ook hoe 'het charisma () tendeert naar het institutionele' en mede daarin bestaat, 'dat de gemeente niet slechts hic et nunc, maar voorzover dit nodig is, ook een vaste instrumentering en "geleding" ontvangt, zoals Paulus, () met een beeld aan het lichaam ontleend, de gezonde functionering van de met de gaven van Christus begiftigde gemeente beschrijft'¹³⁹.

Kenmerkend voor deze functies is dat zij in de gemeente functioneel gezien een vooraanstaande plaats innemen vanuit het oogpunt van de opbouw van de gemeente (dat geldt bijvoorbeeld ook voor de 'opziensers' en de 'diakenen' waarvan in het Nieuwe Testament sprake is). Verder hebben de volgende factoren een rol gespeeld bij het ontstaan van deze diverse functies: duur, autoriteit, titel, legitimatie (aanbevelingsbrieven), speciale positie, betaling¹⁴⁰ en niet te vergeten de mate waarin een bepaalde gave bij iemand voor kwam.

Hiermee staan we eigenlijk al meteen oog in oog met de volgende vraag, namelijk die naar de verhouding tussen de profeten aan de ene kant en de andere *functies* aan de andere kant.

Vanuit 1 Kor. 11-14 is dan te wijzen op wat Paulus schrijft in 12:28: 'En God heeft sommigen aangesteld in de gemeente, ten eerste apostelen, ten tweede profeten, ten derde leraars'. Voor de betekenis hiervan wil ik me aansluiten bij wat J.P. Versteeg daarover schrijft: 'Het gebruik van de uitdrukkingen 'ten eerste', 'ten tweede' en 'ten derde' zal () te verklaren zijn uit een overnemen van stereotiepe wendingen uit de traditie door Paulus. Aan het gebruik van de uitdrukkingen mag dan ook niet te veel ontleend worden, zeker niet een uitgewerkte rangorde waardoor ingegaan zou worden tegen de teneur van alles wat er in de directe context gezegd wordt. Daarmee is niet ontkend, dat het

¹³⁹ H. Ridderbos, a.w., blz. 497v.

¹⁴⁰ U. Brockhaus, a.w., blz. 121.

zeker niet toevallig is, dat in de opsomming de apostelen het eerst genoemd worden (). De apostelen worden het eerst genoemd, omdat hun werk grondlegend was voor de gemeente (). De uitdrukkingen 'ten eerste', 'ten tweede' en 'ten derde' stellen de apostelen, profeten en leraars niet boven de andere dragers van de charismata, maar wel naast hen op een eigen, duidelijk onderscheiden plaats. Die plaats is niet anders dan als een ambtelijke te kwalificeren. Het ging bij de apostelen, profeten en leraars om bepaalde kringen die door de gemeenten van Corinthe als zodanig erkend waren'¹⁴¹. In dezelfde lijn schrijft J. Reiling naar aanleiding van dit vers: 'apostelen, profeten en leraren hebben gemeen dat zij hun dienst met taal en woorden verrichten en dus verstaanbaar zijn voor anderen'¹⁴².

Apostelen, profeten en leraars hebben dus gemeen dat zij, niet zozeer als personen, maar veeleer in hun functioneren, van fundamentele waarde zijn voor de opbouw van de gemeente. Daarin hebben zij evenwel ieder hun eigen onderscheiden inbreng.

De taak van de apostelen is, zoals Versteeg terecht opmerkte, 'grondlegend'. Hun getuigenis van Jezus Christus en die gekruisigd (1 Kor. 2:2), is het fundament van de gemeente (vgl. Ef. 2:20, 1 Kor. 3:10v). Zij zijn 'gemeentestichters' en in die zin zijn zij 'apostel' voor de door hen gestichte gemeenten.

Kenmerkend voor het functioneren van de profeten in de door apostelen gestichte gemeenten is, dat zij in die gemeenten de door hen ontvangen boodschappen van Godswege door geven aan de gemeente. Met hun profeteren dragen zij met 'nieuwe' bekendmakingen¹⁴³ bij aan de opbouw van de gemeente binnen de grenzen van het door de apostelen gelegde fundament (vgl. 1 Kor. 3:10-15; Rom. 12:6).

De functie van leraars tenslotte bestaat uit het uitleggen en toepassen van het apostolisch getuigenis met het oog op de opbouw van de gemeente. Ook zij bouwen voort op het fundament, maar dan meer in die zin dat zij het evangelie in al zijn rijkdom voor de gemeente ontvouwen. Hen kunnen we, naar de woorden van Jezus Christus, typeren als 'een heer des huizes, die uit zijn voorraad nieuwe en oude dingen te voorschijn brengt' (Mt. 13:52).

Het eigene van de gave van profetie en de functie van profeet ten opzichte van de andere gaven en functies –en daarmee sluiten we deze paragraaf af- is dus niet dat zij stichtend, vermanend en bemoedigend is, of dat de gemeente lering en opwekking ontvangt, maar dat zij, ook al is het in onvolkomenheid, bekendmakingen van Godswege door mag geven, gericht op het actueel of toekomstig functioneren van de gemeente als geheel en van haar leden afzonderlijk.

Verder is te concluderen dat de functies van onder andere apostel, profeet en leraar naast elkaar functioneren, waarbij ieder zijn eigen aandachtsveld heeft met het oog op de opbouw van de gemeente.

¹⁴¹ J.P. Versteeg, a.w., blz. 36v.

¹⁴² J. Reiling, De eerste brief van Paulus aan de Korinthiërs, blz. 229.

¹⁴³ 'Nieuw' niet op het gebied van de leer, de traditie, maar 'nieuw' op het gebied van het leven vandaag en/of in de toekomst.

3.2.6. Hoe en door wie moet de profetie getoetst worden tijdens de samenkomsten?

In 1 Kor. 14:29 benadrukt Paulus dat de profetieën beoordeeld of getoetst moeten worden. Dat heeft zeker alles te maken met het feit, dat, zoals hij dat eerder aanstipte in 1 Kor. 13, ons profeteren onvolkomen is. Het heeft verder ook te maken met de geconstateerde onderscheiding in de Schrift tussen 'openbaringsprofetie' met haar 'authority of actuals words' en 'gemeenteprofetie' met haar 'authority of general content'. En toetsing is zeker ook van belang wanneer we er rekening mee houden dat er onderscheiden mate van profetie is.

Reden genoeg dus om ons te richten op de vraag wat dat 'toetsen' inhoudt, en hoe en door wie er getoetst moet worden.

We zetten in bij wat Paulus schrijft in 1 Kor. 14:29 schrijft: 'Wat de profeten betreft, twee of drie mogen het woord voeren, en de anderen moeten beoordelen' (διακρινω). Nu is er over de betekenis van dit 'beoordelen' het één en ander te doen. En daarin speelt meteen een tweede punt van discussie mee, namelijk die over de betekenis van de gave van het onderscheiden (διακρισεις) van geesten, die Paulus in 1 Kor. 12:10 noemt. De overeenkomst in woordgebruik tussen wat Paulus in 1 Kor 12:10 en in 1 Kor. 14:29 schrijft over het 'onderscheiden van geesten' en het 'beoordelen' van de profetie, doet sterk vermoeden dat bij het beoordelen van een profetie de gave van het onderscheiden van geesten een functie vervulde. Dit wordt nog eens onderstreept door het parallel voorkomen van de beide 'gavenparen' profetie – onderscheiden/beoordelen en tongen – vertolking/uitleg in zowel 1 Kor. 12:10 als 14:27-29. Beide argumenten hebben er toe bijgedragen dat de betekenis van het 'beoordelen' in 1 Kor. 14:29 veelal bepaald wordt door de interpretatie van de gave van het onderscheiden van geesten in 1 Kor. 12:10.

Laten we eens kijken of we een weg kunnen vinden door de veelheid van meningen.

Om bij de gave van het onderscheiden van geesten te beginnen, die bij velen als ijkpunt fungeert. Veelal wordt deze opgevat als een gave om te onderscheiden of een bepaalde profetie geïnspireerd is door de Geest van God of door een kwade geest. De uitdrukking 'διακρισεις πνευματων' wordt dan bijvoorbeeld verklaard vanuit 1 Joh. 4:1-3¹⁴⁴ en doet denken aan wat in Didachè 11 staat over het onderscheid tussen een ware en een valse profeet (zie 2.1.1.). Een andere opvatting is die waarbij de uitdrukking 'geesten' niet zozeer verwijst naar goede en kwade geesten die werkzaam zouden zijn, maar veelmeer opgevat moet worden als 'profetische uitingen' of 'openbaringen van de Geest'¹⁴⁵ met een verwijzing naar bijvoorbeeld 1 Kor. 14:12: 'streeft naar de geestelijke gaven (πνευματων)'. Een andere weg is ingeslagen door G. Dautzenberg¹⁴⁶.

Hij heeft zich op grond van allerlei buitenbijbelse bronnen sterk gemaakt voor het vertalen van διακρισεις πνευματων niet met 'onderscheiden van geesten', maar met 'duiden van geestesuitingen'. Datzelfde geldt voor de betekenis van διακρινω, dat hij in 1 Kor. 14:29 wil vertalen met 'uitleggen' of 'duiden'. W. Grudem heeft hierbij echter aangetekend dat de zwakke plek in het betoog van

¹⁴⁴ Zie bijv. W.F. Grosheide, De eerste brief aan de kerk te Korinthe, blz. 326.

¹⁴⁵ Zo D.E. Aune, a.w., blz. 220, G.D. Fee, a.w., blz. 597 en J. Reiling, a.w., blz. 221.

¹⁴⁶ G. Dautzenberg, Urchristliche Prophetie, blz. 122-148.

Dautzenberg de bijbelse onderbouwing is¹⁴⁷. In de Schrift komt de betekenisnuance van 'uitleggen'/'duiden' ten aanzien van διακρίνω niet voor. Dat betekent evenwel nog niet dat die betekenisnuance daarmee geheel zou komen te vervallen.

Wat de Schrift wel laat zien is een breed spectrum aan andere betekenisnuances. Zo wordt διακρίνω in de NBG-vertaling bijvoorbeeld vertaald met de betekenis van 'iets onderscheiden' (Mt. 16:3), 'onderscheid maken tussen twee partijen' (Hand. 15:9; 1 Kor. 4:7), 'uitspraak doen tussen twee partijen' (1 Kor. 6:5), 'bezwaar maken' (Hand. 10:20; 11:12), 'onderscheid maken tussen twee zaken' (1 Kor. 11:29), 'iemand beoordelen' (1 Kor. 11:31), 'van mening verschillen' (Hand. 11:2), 'met iemand twisten' (Judas 9), 'twijfelen' (Mt. 21:21; Mk. 11:23; Rom. 4:20; 14:23; Jak. 1:6; Jut. 22). In verband met deze diversiteit aan mogelijkheden stelt D.E. Aune voor zowel het naamwoord διακρίσις in 1 Kor. 12:10, als het werkwoord διακρίνω in 1 Kor. 14:29 te vertalen met 'evaluatie' respectievelijk 'evalueren', omdat deze term de noties van 'discrimination, interpretation, and examination in a suitebale ambiguous way' combineert¹⁴⁸.

Concreet betekent dit dat het zowel bij het 'onderscheiden van geesten' als bij het 'beoordelen' waar Paulus van spreekt gaat om het evalueren van profetische uitingen in de zin van een onderzoeken en interpreteren wat een licht werpt op hun bron en hun betekenis. Met deze opvatting neemt Aune een middenpositie in in de hele discussie. Het aantrekkelijke van deze opvatting is dat het ruimte laat aan de diverse betekenis mogelijkheden, van toetsen en beoordelen (zoals bij G.D. Fee) tot interpreteren, duiden (zoals bij G. Dautzenberg).

Toch is er ten aanzien van de opvatting van G. Dautzenberg nog wel het één en ander op te merken. Want al komt de woordbetekenis 'uitleggen'/'duiden' dan niet voor in de Schrift, de zaak waar het over gaat komt wel tot uiting. Te denken is bijvoorbeeld aan de profetie van Agabus in Antiochië over een grote hongersnood die zou komen (Hand. 11:28). Na 'evaluatie' door de volgelingen van Jezus ter plaatse, besluiten ze dat er voor de gemeente in Jeruzalem gecollecteerd zal gaan worden – een voorbeeld van profetieduiding. Een ander voorbeeld van 'duiding' is de profetie (in combinatie met een profetische handeling) van dezelfde Agabus over Paulus, toen deze in Caesarea verbleef (Hand. 21:10-14): 'Toen deze (d.i. Agabus) bij ons gekomen was, nam hij den gordel van Paulus, en zich de voeten en handen bindende zei hij: Dit zegt de Heilige Geest: De man, van wien deze gordel is, zullen de Joden te Jeruzalem zo binden en uitleveren in de handen der heidenen'. Daarna wordt deze profetie door de toehoorders 'geëvalueerd' en geduid als een waarschuwing voor Paulus om toch vooral niet naar Jeruzalem te gaan! Maar Paulus 'oordeelt' hier in anders. De verleiding is groot het inderdaad als een waarschuwing te interpreteren en het daarom te voorkomen. Voor Paulus is het ook een duidelijke voorzegging van wat hem te wachten staat, maar daarmee nog geen reden om niet op die weg verder te gaan.

Nog een voorbeeld van 'beoordelen' in de zin van 'duiden' vinden we rond de droom van Paulus in Troas over een Macedonische man, die hem toeroept: 'Steek over naar Macedonië en help ons!' (Hand. 16:9). In het daarop volgende vers schrijft Lukas wat de uitkomst van de 'evaluatie' van dit

¹⁴⁷ W. Grudem, a.w., blz. 263-288.

¹⁴⁸ D.E. Aune, a.w., blz. 221.

gezicht als profetische uiting voor Paulus en zijn medereizigers was: 'Toen hij het gezicht gezien had, zochten wij dadelijk gelegenheid om naar Macedonië te vertrekken, daar wij er uit opmaakten, dat God ons had geroepen om hun het evangelie te verkondigen'.

Wanneer ik het bovenstaande op mij in laatn werken, heeft de vertaling 'beoordelen'/'toetsen' taalkundig - vanuit het principe 'Schrift met Schrift vergelijken' - de sterkste papieren. Toch zou ik ten aanzien van διακρισις en διακρινω respectievelijk 1 Kor. 12:10 en 14:29 op zijn minst ruimte willen laten voor de vertaling 'duiding'/'uitleg' en 'duiden'/'uitleggen'. Ten aanzien daarvan stelt W. Grudem 'in view of this wide range of Pauline meaning, it would be overly bold to assume that diakriseis in 12.10 must have the same sense as diakrino in 14.29, and must refer to the same activity or gift. Moreover, it is not legitimate to presuppose that 12.10 is restricted to the testing of prophets and prophecies. Bittlinger, for instance, mentions as examples of diakriseis pneumatoon some of the exorcisms of Jesus where he knew there was a demon present, and the cases of Elymas (Ac. 13.8ff) and the soothsaying girl (Ac. 16.16-18)' ¹⁴⁹. Grudem verstaat onder de gave van onderscheiden van geesten dan ook 'the ability to recognize the influence of the Holy Spirit or of the demonic spirits in person' ¹⁵⁰. Voor de betekenis van 'diakrino' in 1 Kor. 14:29 kiest Grudem daarna voor de vertaling '(zorgvuldig) evalueren' op grond van onder andere 1 Kor. 4:7 en 11:31 ¹⁵¹ en concludeert aansluitend: 'Taking into consideration both the context and the sense usually attached to diakrino, one can conclude that 1 Cor. 14.29 indicates that the whole congregation would listen and evaluate what was said by the prophet, forming opinions about it, and some would perhaps discuss it publicly. Each prophecy might have both true and false elements in it' ¹⁵².

Dit alles overwegende, zou ik de betekenis van het 'beoordelen' van profetieën in 1 Kor. 14:29 en de gave van het onderscheiden van geesten in 1 Kor. 12:10 willen omschrijven als (de gave van) het evalueren van een profetie ten aanzien van haar bron, haar inhoud en haar betekenis.

Een volgend probleem dient zich dan echter onmiddellijk aan, namelijk de vraag wie bedoeld worden met 'de anderen' die moeten beoordelen in 1 Kor. 14:29. Zijn dat, zoals bijvoorbeeld Grosheide voorstelt, 'de *andere* profeten, voorzover ze dat tweede charisma (nl. van het onderscheiden der geesten, J.G. Brienen) bezaten' ¹⁵³?

Om tot een antwoord te komen is het eerst zaak de betekenis van dit 29e vers helder te hebben: 'Wat de profeten betreft, twee of drie mogen het woord voeren, en de anderen moeten het beoordelen'.

Op grond van de parallellie met vs. 27 -'indien er in tongen spreken'- en de er op volgende richtlijn in vs. 31 -'allen kunnen één voor één profeteren'- kunnen we vaststellen dat Paulus met de uitdrukking 'de profeten' in vs. 29 niet een bepaalde groep op het oog heeft van erkende profeten, maar het meer

¹⁴⁹ W. Grudem, a.w., blz. 59.

¹⁵⁰ W. Grudem, a.w., blz. 59.

¹⁵¹ W. Grudem, a.w., blz. 64.

¹⁵² W. Grudem, a.w., blz. 66.

¹⁵³ F.W. Grosheide, a.w., blz. 376.

in functionele zin¹⁵⁴ gebruikt als 'degene die op dat moment een profetie heeft door te geven'. Dat kan een erkend profeet zijn, maar dat kan net zo goed een niet als profeet erkend gemeentelid (of in ruimere zin: aanwezige) zijn.

Het beeld dat hiermee ontstaat is dan het volgende: tijdens een samenkomst was er ruimte en gelegenheid voor iedere gelovige, profeet of niet-profeet, om een profetie door te geven. Omdat het noodzakelijk is dat elk van deze profetieën beoordeeld wordt, acht Paulus het voor een goede gang van zaken raadzaam om niet meer dan drie personen - twee, hooguit drie - na elkaar te laten profeteren, om daarna tijd te nemen de gegeven profetie(ën) te beoordelen. De regel in vs. 30 –'maar (d.i. in het geval dat) aan een ander, die daar gezeten is, een openbaring ten deel valt, moet de eerste zwijgen'- geldt dan voor het na elkaar spreken van die twee of drie personen. Dat er meerdere van deze 'profetierondes' plaats konden vinden, zoals G.D. Fee suggereert, is niet met zekerheid te zeggen¹⁵⁵.

Uit bovenstaande is nu duidelijk geworden dat Paulus in vs. 29 in de aanduiding 'de profeten' de hele gemeente aanspreekt en ruimte geeft aan iedereen om een profetie door te geven en zo de gave van profetie te laten functioneren. Dat betekent vervolgens dat Paulus met 'de anderen' die moeten beoordelen, niet een bepaalde groep in de gemeente op het oog heeft, maar iedereen, uitgezonderd uiteraard degene die geprofeteerd heeft.

Maar hoe zit het dan met de gave van het onderscheiden der geesten?

Mijns inziens ligt dat in het verlengde van wat Paulus schrijft over de gaven in het algemeen en over de gave van profetie in het bijzonder: in principe staan de gaven van de Heilige Geest open voor iedereen. Iedereen is potentieel een 'spreker in tongen', ieder is potentieel een 'profeet', zo is ook ieder potentieel een 'onderscheider der geesten'. Daarnaast zal er, net als bij de gave van profetie, een onderscheid geweest zijn tussen gemeenteleden die de gave van het onderscheiden der geesten als meer permanente gave hadden ontvangen, en gemeenteleden die incidenteel die gave ontvingen. Maar op voorhand wordt niemand van die 'beoordelen' of 'onderscheiden' uitgesloten. Evenals in 1 Tess. 5:19-21 wordt ook in Korinthe de verantwoordelijkheid voor en de uitvoering van het beoordelen van een profetie aan de gemeente als geheel toevertrouwd.

Nu we vastgesteld hebben wat het beoordelen inhoudt en wie daartoe bevoegd zijn kunnen we ons tenslotte gaan richten op de vraag aan de hand van welke criteria profetieën geëvalueerd moeten worden.

In 1 Kor. 12-14 geeft Paulus een zestal criteria voor het functioneren van de gaven van de Heilige Geest in het algemeen en daarmee ook voor de gave van profetie in het bijzonder¹⁵⁶. Deze zes zijn achtereenvolgens:

¹⁵⁴ G.D. Fee, a.w., blz. 694.

¹⁵⁵ G.D. Fee, a.w., blz. 693.

¹⁵⁶ L. Floor, a.w., blz. 29vv; L. Floor, Charismata, in: Theol. Ref. jrg. , blz. 118v; A.B. du Toit, Die Charismata, blz. 194vv.

1. Het *belijdeniscriterium*, zoals hij dat onder woorden brengt in 1 Kor. 12:3: 'Niemand kan zeggen: Jezus is Here, dan door de Heilige Geest'. Daar waar de Heilige Geest werkt en waar zijn gaven zich manifesteren daar komt het Kurios-zijn van Christus aan het licht. De eerste en belangrijkste toets voor het functioneren van de charismata is of Jezus, de Christus, als Heer en Koning in de gemeente verkondigd, erkend en beleden wordt. Dit is vergelijkbaar met het criterium dat we in 1 Joh. 4:2 en 3 tegenkomen wanneer Johannes schrijft over het 'beproeven van de geesten': 'Hieraan onderkent gij de Geest Gods: iedere geest, die belijdt dat Jezus Christus in het vlees gekomen is, is uit God; en iedere geest, die Jezus niet belijdt is niet uit God'.
2. Het *criterium van de liefde*. Midden in de hoofdstukken over de Geestesgaven heeft Paulus geschreven over de liefde (1 Kor. 13). Deze liefde, als vrucht van de Heilige Geest (Gal.5:22), is het allesbeheersende motief, dat de gelovigen moet leiden bij het functioneren van de gaven van de Geest. Alleen in de weg van de liefde kunnen de charismata volledig tot hun recht komen in de gemeente.
3. Het *stichting- of opbouw criterium*. Dit criterium staat centraal in heel 1 Kor. 14. Zesmaal noemt Paulus het (vs. 3,4,5,12,17 en 26). De charismata -en dus ook de gave van profetie- zijn niet anders bedoeld dan voor de opbouw van de gemeente, zowel in extensieve zin (vss. 23-25) als in intensieve zin (vermanen, bemoedigen, onderwijzen, leren, opwekken). Daarom moet het functioneren van de gaven van de Geest dan ook genormeerd worden aan de vraag of de gemeente er door opgebouwd wordt.
4. Het *zorg- of dienstmotief*. Dit motief brengt Paulus onder woorden in 1 Kor. 12:25: 'opdat er geen verdeeldheid in het lichaam zou zijn, maar de leden gelijkelijk voor elkander zouden zorgen' (μεριμνάω). De gaven van de Geest in al hun verscheidenheid hebben ten diepste tot doel: dienst aan de gemeente als het lichaam van Christus en dienst aan elkaar. De verbondenheid van de gemeente tot één lichaam vereist, dat de leden voor elkaar zorg dragen en dat ze elkaar in liefde dienen, juist met de bijzondere gaven, die ze van de Here ontvangen hebben.
5. Het *nuttigheids criterium*, zoals Paulus het schrijft in 1 Kor. 12:7: 'Maar aan ieder wordt de openbaring van de Geest gegeven tot welzijn van allen' (συμμερω)¹⁵⁷ en in 1 Kor. 14:6 'wat nut zal ik u brengen?' (ωφελεω). De gemeente moet er dus baat bij vinden, er wel bij varen. Het moet bijdragen ten goede aan de ander in de gemeente.
6. Het *ordecriterium*. In 1 Kor. 14:26-40 gaat Paulus nadrukkelijk in op de noodzaak van betamelijkheid (ευσχημενος) en orde (ταξις) in de godsdienstoefeningen van de gemeente. God is immers, zo schrijft hij in vs. 33, niet een God van wanorde, maar van vrede (,∅Δ0<0). Met vrede wordt bedoeld, dat de omstandigheden gunstig zijn om goed te kunnen functioneren. Of, zoals F.J. Pop het treffend onder woorden brengt: 'Wanorde is er als mensen of dingen niet langer de plaats innemen, waarop zij door God zijn neergezet. Vrede is er als dit wel het geval is en ieder en alles functioneert op zijn eigen plaats naar zijn eigen aard'¹⁵⁸. Het belang van deze vredesorde wordt nog eens onderstreept wanneer Paulus zijn uitvoerige uiteenzetting over de gaven van de Geest afrondt met de opmerking: 'Laat alles betamelijk en in goede orde geschieden'.

¹⁵⁷ Zie ook Heidelbergse Catechismus, zondag 21, vr/antw. 55.

¹⁵⁸ F.J. Pop, a.w., blz. 337.

Met deze zes criteria is de gemeente één van de belangrijkste sleutels in handen gegeven voor het optimaal laten functioneren van de gaven de Geest in het algemeen en van de gave van profetie in het bijzonder.

Het is inherent aan het karakter van de gaven van de Heilige Geest dat deze criteria noodzakelijk zijn voor het functioneren van de gaven van de Geest in de gemeente. Want wat Paulus in 1 Kor. 13: 9 schrijft ten aanzien van 'ons kennen' en 'ons profeteren' geldt in zijn algemeenheid voor elke gave: het is onvolkomen. Met instemming citeer ik wat J.P. Versteeg daarover naar aanleiding van 1 Kor. 8-10 schrijft: 'De tegenstelling die Paulus in 1 Cor. 13 maakt tussen het "onvolkomene" en het "volmaakte" is () niet een tegenstelling tussen twee fasen in de kerkgeschiedenis. Het "volmaakte" staat duidelijk op één lijn met het "straks" waarin "van aangezicht tot aangezicht" gezien zal worden (1 Cor. 13:12). De tegenstelling tussen het "onvolkomene" en het "volmaakte" is dus de tegenstelling tussen deze bedeling en de tijd na de voleinding van alle dingen' ¹⁵⁹. Juist het oog op deze 'onvolkomenheid' van dit aardse bestaan, ook van de gemeente van Jezus Christus, ziet Paulus zich genoodzaakt criteria aan de gemeente mee te geven als sleutel om de gaven optimaal in de gemeente te laten functioneren. Die noodzaak was in Korinthe dan ook metterdaad aanwijsbaar in de misstanden rondom het functioneren van de Geestesgaven. En dat was niet alleen in Korinthe actueel, maar bijvoorbeeld ook in de gemeente van Tessalonica waaraan Paulus schreef: 'Dooft de Geest niet uit, veracht de profetieën niet, maar toetst alles en behoudt het goede' (1 Tess. 5:19-21). Dus ook de gave van profetie vraagt om duidelijk omschreven criteria.

Bezien we nu dit 'beoordelen' vanuit het gezichtspunt van 'het evalueren van een profetie ten aanzien van haar bron, inhoud en betekenis', dan vindt dat op drie niveaus plaats, namelijk op geestelijk niveau –de bron, de 'geest' van de profeet/profetie-, op inhoudelijk niveau –wat wordt er geprofeteerd- en op functioneel niveau –wat brengt de profetie teweeg. Leggen we vervolgens het verband met de algemene criteria voor het functioneren van de gaven van de Geest in de gemeente dan zien we dat die op het eerste en derde niveau een plaats krijgen.

Bij het eerste, het 'geestelijke' niveau is te denken aan het belijdeniscriterium -belijdt degene die profeteert dat Jezus Christus Heer is (cf. 1 Joh. 4:2)-, en aan het criterium van de liefde -spreekt en leeft degene die profeteert vanuit de liefde tot God en de ander.

Bij het derde, het 'functionele' niveau zijn de andere vier criteria relevant: het nuttigheids criterium, het zorg- of dienstcriterium, het orde criterium en het stichting- of opbouw criterium. Op dit niveau gaat het er om de profetie daar waar nodig te duiden of uit te leggen, haar concreet handen en voeten te geven in het leven van de gemeente (vgl. Hand. 11:28-30).

Blijft nog over het tweede niveau, dat van de inhoud. Daarvoor kan als criterium fungeren datgene wat Paulus schrijft in Rom. 12:6: 'profetie, naar gelang van ons geloof'. Dit zullen we in die zin moeten opvatten, dat de inhoud van het evangelie als een maatstaf geldt over de profetie ¹⁶⁰. De profetie mag

¹⁵⁹ J.P. Versteeg, Het gebed in het Nieuwe Testament, blz. 59; vgl. J.W. Maris, Geloof en ervaring, blz. 248.

¹⁶⁰ L. Floor, a.w., blz. 79.

niet in tegenspraak zijn met de boodschap van het evangelie. Dit criterium werkt als een soort zeef waarbij de profetie die niet in overeenstemming is met het evangelie 'door de mand valt' en de 'ware' profetie gezag verleend wordt.

3.2.6. *Wat is de liturgische setting waarbinnen de (gave van) profetie functioneert?*

De laatste vraag waar we ons mee bezig willen houden is wat de Schrift, en dan met name 1 Kor. 11-14, zegt over de liturgische setting van de (gave van) profetie en hoe deze gave in die setting functioneert.

Nu vinden we nergens in het NT een zogenaamde orde van dienst, waardoor het in één oogslag helder wordt hoe de samenkomsten in die tijd verliepen, welke liturgische elementen waar een plaats kregen en hoe de betrokkenheid van gemeenteleden daarin gestalte kreeg. Toch zitten we niet helemaal onthand, omdat het Nieuwe Testament wel allerlei informatie geeft over de diverse liturgische onderdelen. Een bloemlezing van deze informatie levert het volgende overzicht op.

De gemeente kwam veelal dagelijks, maar zeker ook op de eerste dag der week, bijeen. Men deed dat aan huis, in de tempel (dat geldt uiteraard alleen voor de gemeente te Jeruzalem, zie Hand. 2:46; 12:12), in een synagoge of een gehuurde ruimte (bijv. Hand. 19:9 de zaal van Tyrannus). Er werd gebeden en gedoopt, er werd (voor)gelezen uit de Oud Testamentische Schriften en ook uit de door de apostelen geschreven brieven. Er werd verkondigd, men brak het brood, d.w.z. men hield gezamenlijk maaltijden, vierde het avondmaal (Hand. 2:42,46; 20:7,11) en men zag diaconaal naar elkaar om, door gaven in natuur of geld mee te nemen om die naar behoefte (uit) te delen en door gelden in te zamelen voor buitengemeentelijke doeleinden. Er werd gezongen (Hand. 2:47; Ef. 5:19; Kol. 3:16) en er was sprake van een typisch christelijk liturgisch taaleigen, zoals Maranatha, Amen, Hallelujah, Hosanna, Abba, de vredegroet, de zegen, van belijdenisformules, voorschriften voor doop en avondmaal en van bepaalde liturgische handelingen, zoals de vredekus. Verder is er sprake van allerlei personen die tijdens de samenkomst hun taak en inbreng hadden (zie bijv. 1 Kor. 11-14)¹⁶¹. Hoewel dus ook Paulus in zijn brieven nergens een volledig verloop van de vroegchristelijke samenkomsten beschreven heeft, kunnen we uit gedeelten zoals 1 Kor. 11-14 enig zicht krijgen op de gang van zaken, en vooral op de betrokkenheid van de diverse aanwezige personen.

Zo noemt Paulus in deze hoofdstukken achtereenvolgens het bidden en profeteren van zowel mannelijke als vrouwelijke gemeenteleden (1 Kor. 11:4,5), de liefdemaaltijden en het vieren van het avondmaal (1 Kor. 11:17-34). In hoofdstuk 12 brengt Paulus vervolgens gaven van de Heilige Geest ter sprake, zoals die in de gemeente functioneerden, zoals de gaven van spreken met wijsheid en met kennis, van geloof, van genezingen en werking van krachten, de gave van profetie, het onderscheiden van geesten, spreken in tongen en vertolking van tongen. Aan het slot van 1 Kor. 12 noemt Paulus een aantal min of meer erkende functies, die bepaalde personen in de gemeente vervulden: apostelen, profeten en leraars, verder (naast de al genoemde krachten, gaven van genezing en tongen) de bekwaamheid om te helpen en te besturen. In hoeverre deze diensten allen een eigen plaats en functie hadden tijdens de samenkomsten van de gemeente is niet met zekerheid te zeggen. Wel is dat te zeggen met het oog op de gaven –of beter: de begiftigde personen-, die in 1 Kor. 14

¹⁶¹ T. Brienens, Oriëntatie in de liturgie, blz. 31-38.

worden genoemd. Met name het slotgedeelte (vss. 26-40) geeft een indruk van de inbreng van de gemeente(leden) in de samenkomst: 'Telkens als gij samenkomt, heeft ieder iets: een psalm of een lering of een openbaring of een tong of een uitlegging' (vs. 26). Terwijl er in vs. 27 sprake is van 'de anderen' die moeten 'beoordelen'. Leggen we daar 1 Kor. 14:6 naast dan heeft Paulus het ook nog over 'kennis', 'profetie' en 'onderricht' en betrekken we ook nog 1 Kor. 13 er bij dan heeft hij het over 'tongen der mensen en der engelen', profetische gaven', en 'geheimenissen'.

Met deze telkens weer wisselende opsommingen doet Paulus een greep uit wat er tijdens de samenkomst vanuit de gemeente kon worden ingebracht.

Dit alles overziende zullen de samenkomsten van toen rijkgeschakeerd moeten zijn geweest: levendig, met veel inbreng vanuit de gemeente en door verschillende aanwezigen.

Kijken we nu specifiek naar het liturgisch functioneren van de (gave van) profetie in de samenkomsten, dan komen we in de vss. 26-33 een aantal ordemaatregelen tegen om de liturgie – en dan met name ten aanzien van het spreken in tongen en het profeteren – een liturgie van vrede te laten zijn tot opbouw van de gemeente. Hieruit blijkt dat er in de toenmalige samenkomsten voluit gelegenheid was voor 'de profeten' om 'het woord te voeren'. En Paulus raadt aan het aantal te beperken tot twee of drie. Dat betreft dan niet het aantal profetieën dat uitgesproken wordt, maar het aantal personen, die één of meer profetieën doorgeven. Vervolgens is het noodzakelijk dat deze profetieën worden 'beoordeeld'. Dat 'oordeel' gaat dan niet over de persoon, die de profetie doorgeeft, maar over de profetie(ën) zelf. Uit dit gedeelte wordt niet duidelijk of dit 'beoordelen' direct na elke uitgesproken profetie een plaats kreeg of dat het gedaan werd, nadat de bewuste persoon al de ontvangen profetieën had uitgesproken, of zelfs nadat alle twee of drie personen geprofeteerd hadden. Nog een andere ordemaatregel komen we tegen in vss. 30 en 31, namelijk dat de profeten één voor één moeten profeteren, 'opdat allen lering en allen opwekking ontvangen'. Dit maakt het zeer waarschijnlijk dat ten aanzien van de profetieën alle ruimte werd gelaten voor wat je zou kunnen noemen 'spontane' profetie, naast profetieën die wellicht door mensen op een ander moment voor de samenkomst waren ontvangen en -zo zou je kunnen zeggen- 'voorbereid' waren.

Op welk moment in de liturgie ruimte was voor profetie en beoordeling is uit dit gedeelte niet op te maken. Maar vanwege de combinatie in 1 Kor. 11:4 en 5 van bidden en profeteren, als ook het telkens naast elkaar noemen van spreken in tongen (een vorm van bidden) en profeteren in 1 Kor. 12-14, het bij beide noodzakelijke 'uitleggen' of 'beoordelen', en de mogelijkheid dat een uitleg of vertolking van tongen een vorm van een profetie zou kunnen zijn, is er veel voor te zeggen dat profetie ingebed was in gebed. Dit zou dan sterk doen denken aan wat we in de Pastor Hermas tegenkwamen: 'de profeet is afhankelijk van het gebed van de gemeente, want dat gebed maakt 'als het ware de Geest los'¹⁶². In de Didachè wordt dit verband tussen gebed en profetie weer op een andere manier tot uitdrukking gebracht, wanneer we in X.7 lezen 'Draagt de profeten op te bidden wat ze willen'. Dit zou tegelijk betekenen dat de profetie ten tijde van de Didachè in de liturgie een plaats heeft gekregen aansluitend op de avondmaalsviering.

¹⁶² zie 2.1.3., J. Reiling, a.w., blz. 123v.

Zoals we gezien hebben is in de kerken van de Reformatie deze relatie tussen gebed en profetie in die zin geheel naar de achtergrond verdwenen, dat de bijeenkomsten dan wel begonnen en afgesloten werden met gebed, maar dat was dan meer als algemeen liturgisch moment en niet zo direct verbonden met de profetie als in 1 Kor. 11-14, de Pastor Hermas en de Didachè. Opmerkelijk is dat we deze verbinding vervolgens wel weer aantreffen bij bijvoorbeeld de separatistische gemeente van John Smyth in de 'spiritual service' – voor John Smyth de eigenlijke eredienst –, waarin naast de profetie het bidden en het zingen een plaats heeft.

Dit alles overziende kunnen we concluderen dat de profetie voluit functioneerde in de samenkomsten van de gemeenten ten tijde van het NT. Het had daarin haar eigen plaats en deelde die plaats zeer waarschijnlijk met de gebeden, met andere woorden: de Nieuw Testamentische gemeente kende in haar liturgie één of meerdere momenten van gebed, zang en profetie, waaraan in principe iedere aanwezig gelovige kon participeren, hetzij in -en dan beperk ik mij even tot het onderwerp van deze studie- het profeteren, hetzij in het 'beoordelen' daarvan.

Rest nog een laatste liturgische kwestie: wie bewaakte deze orde? In 1 Kor. 11-14 krijgen we niet de indruk dat Paulus dit aan één of andere gemeentefunctionaris adresseerde, die verantwoordelijk was voor de gang van zaken en/of de leiding had tijdens de samenkomst. Maar wellicht is er iets over te zeggen vanuit wat we weten over het functioneren van de liturgie in de joodssynagogale samenkomsten, waarvan ontegenzeggelijk lijnen lopen naar van de vroegchristelijke gemeente.

Nu is het, om met Rouwhorst in te stemmen, een 'betrekkelijk hachelijke onderneming'¹⁶³ om een beeld te schetsen van de synagogale eredienst aan het begin van de christelijke jaartelling. Niettemin staat een aantal dingen toch wel vast.

Om te beginnen had de synagogale dienst een sterk democratisch karakter, waardoor er geen scherp afgebakende liturgische ambten waren. In principe kon iedereen (in ieder geval de mannen) voorlezen uit de Thora en de Profeten, wat zeer waarschijnlijk volgens het beginsel van de lectio continua plaats had. Daarnaast was er ruimte voor diverse targomim en andere betrekkelijk vrije en interpreterende parafases. Verder was er ruimte voor de vaste, gemeenschappelijke gebeden, zoals het sjema, de berachoth en het 'achttiengebied'¹⁶⁴. Er was geen vaste 'predikant' die voor dit alles in aanmerking kwam. De leiding bij dit alles had de ἀρχισυναγωγός (overste van de synagoge), die niet zozeer als voorganger, maar meer als voorzitter de bijeenkomst leidde. Daarnaast was er de assistent, de dienaar (υπερητής), maar ook deze speelde feitelijk een ondergeschikte rol: hij reikte met name de Bijbelrol aan en borg die weer op. Al met al was er sprake van een zekere vorm van leiding, maar die bleef tot het minimum beperkt¹⁶⁵.

¹⁶³ G. Rouwhorst, Charisma of orde? De plaats van profeten en profetie binnen het kader van de vroegchristelijke liturgie, in: F.G.M. Broeyer/E.M.V.M. Honée, Profetie en godsspraak in de geschiedenis van het christendom, Studies over de historische ontwikkeling van een opvallend verschijnsel, blz. 31.

¹⁶⁴ G. Rouwhorst, a.w., blz. 32v; T. Brienens, a.w., blz. 25-31.

¹⁶⁵ G. Rouwhorst, a.w., blz. 32; J. Burtchaell, From Synagogue to church, blz. 240-263; T. Brienens, Oriëntatie in de liturgie, blz. 23v.

Verder moet geconstateerd worden dat de ontwikkeling van de synagogale eredienst in de periode waarin het christendom opkwam nog volop in beweging was en bovendien veel ruimte bood voor improvisatie. Tevens moet er grote verscheidenheid hebben bestaan in lokale tradities, die eveneens nog in ontwikkeling waren. Kortom, de synagogale eredienst aan het begin van de christelijke jaartelling kende een zekere mate van structuur en organisatie, maar die was nog betrekkelijk rudimentair ontwikkeld en het proces van fixatie en standaardisatie zou nog eeuwen in beslag nemen¹⁶⁶.

Maken we de overstap naar de vroegchristelijke liturgie dan is het nog niet zo eenvoudig aan te geven wat in de christelijke gemeente bewaard is gebleven en op welke punten de vroegchristelijke liturgie is getransformeerd.

De Schrift zelf geeft aan dat er van begin af aan sprake is van continuïteit tussen de samenkomsten van de eerste christenen en die van de joden in de synagogen. Dat geldt bijna als vanzelfsprekend voor de (voornamelijk) joods-christelijke gemeenten, maar er moet ook doorwerking zijn geweest van synagogale tradities in de bijeenkomsten van (voornamelijk) heidenschristelijke gemeenten.

Burtchaell heeft in een uitgebreide studie aangetoond dat er in de christelijke 'synagogen' praktisch van meet af aan lokale leiders waren en dat hun wijze van functioneren in de eredienst vergelijkbaar was met die van de ἀρχισυναγωγός en de ὑπερητής in de synagoge¹⁶⁷. Daarmee werd de stap naar het instellen van de functies van oudste, opziener en diaken door 'gemeentestichters' als Paulus en anderen relatief klein, en was het ook voor de hand liggend. Vervolgens mogen we aannemen dat bepaalde elementen die kenmerkend waren voor de synagogale eredienst, zoals de lezing uit de Wet en de Profeten en de gebeden, een plaats hebben behouden binnen de vroegchristelijke liturgie¹⁶⁸.

Verder dienen we rekening te houden met de ruimte voor variatie en improvisatie die de synagoge bood, en de verschillen in tradities die er waren en die nog steeds in ontwikkeling waren. Ongetwijfeld hebben deze verschillen ertoe geleid dat de liturgische samenkomsten een legitieme, eigen 'couleur local' kregen. Binnen dat kleurrijke spectrum zal het profetisch charisma, zoals Paulus daarover schrijft in zijn brieven, zijn eigen plaats gekregen hebben. Jammer genoeg ontbreken daarvoor verdere concrete aanwijzingen in de vroegchristelijke literatuur, behalve dan de gegevens uit de eerdergenoemde Didachè en Pastor Hermas.

3.3. *Terugblik op de historische rondtocht.*

Nu we de gave van profetie hebben gedefinieerd en een groot aantal functioneermomenten hebben besproken is de bril, waarmee we de historische rondtocht door de kerkgeschiedenis hebben gemaakt, zodanig bijgeslepen dat we nu niet meer zozeer inventariserend daarnaar kunnen kijken, maar veeleer analyserend: is alles wel (gave van) profetie geweest wat (gave van) profetie genoemd is?

¹⁶⁶ G. Rouwhorst, a.w., blz. 34.

¹⁶⁷ J. Burtchaell, a.w., blz. 272-338; G. Rouwhorst, a.w., blz. 34v.

Wat betreft datgene wat we aantreffen aan gegevens in de na-apostolische tijd kunnen we nu zeggen dat er toen inderdaad sprake was –zij het ieder met een eigen vorm, een ‘couleur local’- van het functioneren van de gave van profetie, in de zin zoals Paulus daarover schrijft in 1 Kor. 11-14¹⁶⁹. Er was sprake van door de gemeente erkende profeten met een eigen status en een eigen inbreng tijdens de samenkomsten, en er was sprake van een samenhang tussen profetie en gebed. Profeten en hun profetieën werden getoetst, was het niet door de gemeente, dan waarschijnlijk wel door bijvoorbeeld de opzieners. En profeten hadden ook een eigen plaats ten opzichte van andere functionarissen. Wat niet duidelijk werd uit de gegevens die ons ter beschikking stonden is of en hoe de gave van profetie functioneerde in de bijdrage van gemeenteleden, die in de gemeente niet bekend stonden als profeet.

Kijken we dan naar wat er sinds de Reformatie in voornamelijk de gereformeerde traditie aan profetie voor kwam, dan zullen we, gezien door de nu bijgeslepen bril, moeten constateren dat niet alles, ja eigenlijk maar heel weinig, profetie geweest is wat profetie genoemd werd. Omdat door de Reformatoren overwegend profetie en profeteren opgevat werd als uitlegging en toepassing van de Schrift, is er voor de eeuwen daarna, tot op de dag van vandaag een belangrijke wissel omgezet. Deze interpretatie heeft de kerk dan wel niet op een dwaal- of zijspoor heeft gezet, laat staan haar uitgerangeerd, maar toch is de kerk hiermee in belangrijke mate eeuwenlang wel één van de meest vooraanstaande gaven onthouden met betrekking tot de opbouw van de gemeente, zowel in intensief-kwalitatieve zin als in extensief-kwantitatieve zin. De kerken van de gereformeerde traditie hebben daarmee de openbaring van God beperkt tot Schriftopenbaring. Dat is dan wel correct in de zin van art. 7 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, waarin beleden wordt dat de ‘Heilige Schrift de (algemene, J.G. Brienen) wil van God volkomen bevat en dat al wat de mens heeft te geloven om behouden te worden, daarin voldoende geleerd wordt’, maar wanneer in dat zelfde belijdenisgeschrift in art. 1 omtrent de drie-enige God onder andere beleden wordt dat Hij ‘onveranderlijk’ is, en daarmee vandaag nog steeds die zelfde God is, die Hij was ten tijde van het Nieuwe Testament¹⁷⁰, dan mogen we toch ook in de 21^e eeuw verwachten dat God zijn (toegespitste) wil voor zijn gemeenten en voor zijn kinderen bekendmaakt door bijvoorbeeld het functioneren van de gave van profetie in de gemeente. En ook al is de zogenaamde ‘streep’-theologie dan achterhaald, het blijkt voor menig gereformeerd theoloog en gemeentelid nog niet zo eenvoudig om deze wissel weer om te zetten en het oude spoor van de Schrift op dit punt weer op te pakken.

Opmerkelijk is verder dat er juist in de marge van de gereformeerde traditie –en dan denk ik bijvoorbeeld aan de separatistische vluchtelingengemeente van Smith en Robinson, en aan de Rijnsburger Collegianten- vormen van samenkomsten zijn gezocht waarin ruimte is gegeven om de gave van profetie, zij het niet altijd identiek aan het functioneren er van in het Nieuwe Testament, op één of andere manier te laten functioneren.

¹⁶⁸ G. Rouwhorst, a.w., blz. 35; T. Brienen, a.w., blz. 36vv.

¹⁶⁹ Zie 2.1.4.

¹⁷⁰ Zie J. van Genderen/W.H. Velema, *Beknopte Gereformeerde Dogmatiek*, blz. 172-177.

Kortom: gezien de ontwikkelingen in het laatste decennium¹⁷¹ in de gereformeerde wereld rond de gaven van de Heilige Geest en het functioneren daarvan in de gemeente lijkt mij de tijd rijp om zeker ook aandacht te geven aan en werk te maken van het laten functioneren van de gave van profetie, niet meer als uitleg en toepassing van de Schrift, maar als telkens weer nieuw van God ontvangen bekendmaking, in de zin van toegespitst op de actualiteit van de gemeente van Jezus Christus vandaag naar de norm van zijn Woord, opdat ook in deze eeuw zijn gemeente intensief en extensief gebouwd wordt.

¹⁷¹ Zie 1.1. en de daar genoemde literatuur.

4. Kaders voor het functioneren van de gave van profetie in de 21^e eeuw.

4.1. Profetie vandaag – vijf argumenten.

In de geschiedenis van de theologie is een gave als die van profetie en het ambt van profeet meer dan eens gereserveerd voor de beginperiode van de kerk van het Nieuwe Testament. Zo was Calvijn van oordeel, dat de buitengewone gaven en de daaraan gekoppelde ambten van apostel, profeet en evangelist, nodig waren 'slechts voor die tijd, in welke de kerken opgericht moesten worden'.

Tegelijkertijd laat hij echter de mogelijkheid open 'dat God ook later somtijds' dergelijke buitengewone gaven heeft opgewekt ¹⁷². In de gereformeerde theologie is vooral de eerstgenoemde gedachte van Calvijn verder uitgewerkt. De bijzondere gaven zouden daar opgehouden zijn waar de openbaringsgeschiedenis eindigt en de kerkgeschiedenis begint. Toen de geschiedenis van de Godsopenbaring haar einde bereikt had en de canon van het Nieuwe Testament was vastgesteld, was de tijd van de bijzondere Geestesgaven – en dus ook die van profetie - voorbij.

Omdat in deze gedachtegang een denkbeeldige lijn in de geschiedenis van de kerk wordt getrokken, wordt ook wel gesproken over de 'streep-theologie' ¹⁷³.

De vraag is nu of deze gedachtegang juist is. Is het inderdaad zo dat een gave als die van profetie met het afsluiten van de canon, eens en voor altijd is verdwenen, en dat we deze gave dus niet meer hoeven te verwachten voor de kerk van vandaag en van de toekomst?

Willen we deze vraag vanuit de Schrift beantwoorden dan komen we daarin een aantal fundamentele uitspraken tegen op grond waarvan het uitermate moeilijk zal blijken te zijn te ontkennen, dat bepaalde gaven van de Heilige Geest, zoals die van de profetie, niet meer in de kerk van vandaag zouden voorkomen en alleen gereserveerd zouden zijn geweest voor de beginperiode van de kerk en stichtingssituatie en overgangsmomenten in de geschiedenis van de kerk ¹⁷⁴.

Als eerste is te denken aan het Pinkstergebeuren, zoals dat beschreven is in Handelingen 2. Met instemming citeer ik wat L. Floor daarover schrijft: 'Pinksteren is een nieuw begin, het is de inauguratie van de nieuwe eeuw, de eeuw van de Heilige Geest' ¹⁷⁵. Het Pinkstergebeuren zelf is dan ook uniek en – heilshistorisch gezien – onherhaalbaar. Het luidt in wat de bijbel noemt 'het eind der tijden' en 'het laatste der dagen'. Voor heel(!) die tijdspanne wordt de Heilige Geest door Jezus Christus en God, de Vader uitgestort op 'alle vlees'. En vanuit de profetie van Joël 2 wordt deze periode getypeerd als een tijd van 'profeteren', of zoals in Hand. 2:11 staat: 'het spreken van de grote daden Gods'.

Een tweede argument komen we tegen in het getuigenis van Jezus Christus over het werk van de Heilige Geest in het Johannes-evangelie. Zo zegt Hij in Joh. 14:26v: 'En Ik zal de andere Trooster

¹⁷² J. Calvijn, Institutie, Boek IV, Hoofdstuk III,4, blz. 59; zie hiervoor ook W. de Greef, Calvin on Prophecy, blz. 118-126 en L. Floor, a.w., blz. 86v.

¹⁷³ J.W. Maris, Geloof en ervaring, blz. 243vv.

¹⁷⁴ L. Floor, De doop met de Heilige Geest, blz. 184.

¹⁷⁵ L. Floor, a.w., blz. 56.

geven om tot in eeuwigheid bij u te zijn, de Geest der waarheid, () Hij blijft bij u en zal in U zijn' (14:16v). Vervolgens typeert Jezus Christus het werk van de Heilige Geest als het aan de discipelen 'leren en te binnen brengen' al wat Hij hen gezegd heeft (14:26), als 'het van Mij getuigen' (15:27) en het 'overtuigen van de wereld van zonde en gerechtigheid en van oordeel' (16:8), het 'wijzen van de weg tot de volle waarheid' (16:13), het 'verheerlijken van Mij' (16:14) en het 'uit het mijne nemen en het u verkondigen' (16:15). Dit alles heeft op zijn minst raakvlakken met de gave van de profetie zoals die zich na Pinksteren in de gemeenten gaat functioneren. En wanneer Jezus Christus dan ook nog in Joh. 14:12 zegt: 'Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u, wie in Mij gelooft, de werken, die Ik doe, zal Hij ook doen, en nog grotere dan deze, want Ik ga tot de Vader; en wat gij ook vraagt in mijn naam, Ik zal het doen, opdat de Vader in den Zoon verheerlijkt worde', dan mag dit toch zeker ook gelden voor de (gave van) profetie, die ook tot 'de werken' van Jezus behoorde tijdens zijn rondgang op aarde.

Een derde argument, en daarbij keren we terug naar de hoofdstukken die in deze studie centraal staan, is te ontleen aan wat Paulus schrijft in 1 Kor. 12:1-11. Paulus wil de gemeenteleden van Korinthe niet onkundig laten ten aanzien van het functioneren van de Geestesuitingen, met name in de samenkomsten. Alles in dit gedeelte staat in de tegenwoordige tijd (indicativus praesentis) en geeft het feitelijk verloop aan van het heden: er is verscheidenheid, er wordt gegeven. En dan worden door Paulus vrij willekeurig een aantal gaven opgesomd (zoals ook in andere zgn. 'gaventafels'). Nergens in deze hoofdstukken wordt verder gesproken over één of meerdere gaven die er maar voor een tijd zullen zijn in deze bedeling.

Een vierde argument ligt in de daarop volgende vss. 12-31. Daarin gaat het over de gelijkwaardigheid van alle leden, maar dan wel met nadruk van de leden die ieder met één of meer gaven begiftigd is. Niemand, en dus ook geen gave, is meer of minder dan de ander. Er mag in de gemeente geen sprake van zijn, dat leden - nogmaals: met gaven begiftigde leden - niet (meer) bij de gemeente zouden horen. God, zo schrijft Paulus, heeft de leden, elk in het bijzonder, hun plaats in het lichaam aangewezen, zoals Hij heeft gewild. Dit laatste 'willen' heeft niet als onderwerp het al of niet meer willen geven van een profetische gave aan één of meer leden van de gemeente. Het object van dit 'willen' van God is de eigen plaats die elk lid met zijn gave ontvangt.

Een vijfde argument vinden we in 1 Kor. 13:8-12 waarin Paulus in vs. 8 spreekt over 'profetieën, die afgedaan zullen hebben'. Voor de uitleg hiervan sluit ik me aan bij wat J.P. Versteeg schrijft over het verstommen van tongen in datzelfde vers, maar dat ook geldt voor de profetieën: 'In datzelfde verband maakt Paulus de tegenstelling tussen het "onvolkomene" en het "volmaakte" (1 Cor. 13:10-12). Men stelt dan, dat de tongentaal behoorde tot de eerste begintijd van de kerk, de tijd van het "onvolkomene", terwijl na de uitgroei van de kerk, met name na de canonvorming - de tijd van het "volmaakte" - de gave van de tongentaal door God werd teruggenomen. De tegenstelling die Paulus in 1 Cor. 13 maakt tussen het "onvolkomene" en het "volmaakte" is evenwel niet een tegenstelling tussen twee fasen in de kerkgeschiedenis. Het "volmaakte" staat duidelijk op één lijn met het "straks" waarin "van aangezicht tot aangezicht" gezien zal worden (1 Cor. 13 : 12). De tegenstelling tussen het "on-

volkomene" en het "volmaakte" is dus de tegenstelling tussen deze bedeling en de tijd na de voleinding van alle dingen' ¹⁷⁶.

Op grond van deze vijf argumenten meen ik te kunnen vaststellen dat er op exegetische gronden geen aanleiding is het vóórkomen en functioneren van welke gave van de Heilige Geest dan ook, en dan met name die van profetie, in te perken tot een bepaalde periode of bepaalde momenten in de geschiedenis van de kerk.

Wanneer we dit zo stellen laten zich nog twee vragen stellen: (1) hoe komt het dat bepaalde gaven, zoals die van tongen of profetie, niet of nauwelijks meer voor komen in de geschiedenis van de kerk, met name in de reformatorische traditie, tot op de dag van vandaag toe? En (2) hoe zit het met de 'gave van apostelschap', is die niet met het heengaan van de apostelen uitgestorven?

Het antwoord op de eerste vraag is mijns inziens niet te zoeken in een al of niet geven van deze gaven door de drie-enige God aan zijn kerk maar in de wijze waarop de kerk met de haar geschonken gaven is omgegaan. De enige wijze waarop de Schrift spreekt over het niet meer of niet meer op de juiste wijze functioneren van de gaven van de Heilige Geest is die van menselijke schuld en zonde. Naast de 'misstanden' die in Korinthe door Paulus aan de kaak worden gesteld, is te denken aan Hand. 5:1-11 waar de gave van 'het geven' bij Annanias en Saffira niet meer op de juiste wijze functioneert en Paulus spreekt over het 'bedriegen' van de Geest. En ook aan Ef. 4:30 waar Paulus respectievelijk spreekt over het 'bedroeven van de Heilige Geest Gods' en aan 1 Tess. 5:19,20 waar we lezen: 'Dooft de Geest niet uit, veracht de profetieën niet, maar toetst alles en behoudt het goede'. Wanneer gaven van de Geest, waaronder die van profetie, niet meer of niet meer op de juiste wijze functioneren, ontstaat vergroeiing of wildgroei in de gemeente, zoals Johannes daar bijvoorbeeld over schrijft in de brieven van Christus aan de gemeente in Klein-Azië in Openb. 2 en 3: in Efeze het verzaken van de eerste liefde, in Pergamum allerlei dwaalleer, in Thyatira het optreden van een valse profetes, doodsheid in de gemeente in Sardes en een lauwheid in de gemeente te Laodicea.

Dan de tweede vraag, die naar de tijdelijkheid van de gave van apostelschap.

Voor wat betreft het gebruik van het woord 'apostel' is de Schrift niet eenduidig¹⁷⁷. Nu eens worden er 'de twaalf' mee aangeduid, maar op andere momenten blijkt die groep weer groter te zijn (bijv. de (tweeën)zeventig, Paulus, Andronikus, Junias, Barnabas). J. van Bruggen typeert dit onderscheiden gebruik als volgt: 'Het specifieke van het twaalfstal ligt () niet in hun apostolaat, dat zij met anderen delen, noch in hun volmachten die zij gemeenschappelijk hebben met alle leerlingen, maar in het appèl dat van hun aantal uitgaat tot de twaalf stammen van Israël en in hun taak om de basis te vormen voor het gelovige Israël; () Apostelen zijn rechtsreeks door Jezus uitgezonden predikers, die onmiddellijke openbaring ontvingen en die hun prediking vergezeld mogen doen gaan van de tekenen

¹⁷⁶ J.P. Versteeg, Het gebed in het Nieuwe Testament, blz. 59.

¹⁷⁷ zie J. van Bruggen, Ambten in de apostolische kerk, blz. 9-64; U. Brockhaus, Charisma und Amt, blz. 95vv; J.P. Versteeg, 'Het karakter van het ambt volgens Efeziërs 4:7-16', in: Geest, ambt en uitzicht, blz. 79.

van de apostelen. () Samen met de profeten, eveneens mensen die onmiddellijke openbaring ontvangen, vormen zij het fundament van de christelijke kerk'¹⁷⁸.

Mijns inziens is de rode draad in het onderscheiden gebruik van de term 'apostel' in het Nieuwe Testament het belang voor en de betrokkenheid van de bewuste personen bij de stichting van de gemeenten. Dat is de voornaamste vrucht van het werk van apostelen: door de verkondiging van het evangelie, door hun getuigenis van de opstanding van Jezus Christus wordt het fundament gelegd waarop gemeenten gebouwd (gaan) worden – ik zou dit de 'gave van apostelschap' willen noemen (zie Ef. 2:20, waarin de apostelen genoemd worden als het fundament van de gemeente, en Openb. 21:14 de apostelen als het fundament van het Nieuw Jeruzalem; en verder Ef. 4:11 en 1 Kor. 12:28, waar de apostelen een 'eerste' – d.i. een funderende – plaats innemen bij de bouw van de gemeente). Toch gaat het hierbij mijns inziens niet in de eerste plaats om de personen zelf die met deze titel worden aangeduid. Het moge duidelijk zijn dat niet zij, maar dat Christus en het evangelie dat van Hem getuigt het fundament is (1 Kor. 3, Mt. 16:18). De term apostel is daarmee een functionele aanduiding van iemand die getuigt van Jezus Christus en door wiens getuigenis het fundament wordt gelegd voor een (nieuwe) gemeente. Het is zijn (of haar) getuigenis waarop en waarmee Christus, door zijn Geest, zijn gemeenten bouwt. Onder de 'gave van apostelschap' zou ik daarom dat funderend en gemeentestichtend getuigen willen verstaan. En dat is een getuigen dat niet is opgehouden te bestaan na het wegvallen van de dragers van de functionele titel 'apostel'. In die zin is dus ook 'de' apostel niet uitgestorven, maar zijn onder andere zendingswerkers en evangelisten de eeuwen door tot op de dag van vandaag te betitelen als 'apostelen'.

4.2. *Profetie vandaag – het model van Totius.*

Nadat ik als boven omschreven heb aangetoond dat de gave van profetie ook in de 21^e eeuw nog een gave is die we in de gemeente mogen verwachten met het oog op de intensieve en extensieve opbouw van haar, wil ik komen tot een handreiking om deze gave in een gemeente, staande in de gereformeerde traditie, daadwerkelijk te laten functioneren. Daarin ben ik niet de eerste¹⁷⁹ en hopelijk ook niet de laatste. Graag wil ik voor het komen tot een handreiking inzetten bij de Zuid-Afrikaanse, gereformeerde theoloog J.D. du Toit (Totius).

In zijn inaugurele rede 'Die sestiende-eeuse profesie en die betekenis daarvan vir ons tyd'¹⁸⁰ wijst Totius op de grote betekenis van de (gave van) profetie voor de kerk in zijn dagen. Aan de ene kant keurt hij allerlei activiteiten zoals gezelschappen, biduren, conferenties, conventies, reünies en 'meetings' die naast of buiten de kerk opereren af. Maar met een beroep op 1 Kor. 14 voert hij een krachtig pleidooi voor gemeentelijke bijeenkomsten waar de gave van profetie weer beoefend wordt.

¹⁷⁸ J. van Bruggen, a.w., blz. 62v.

¹⁷⁹ In de geschiedenis van de kerk zijn we al een aantal modellen tegen gekomen; één model heb ik daarbij nog niet genoemd, namelijk die van Jean de Labadie met zijn Exercice Prophétique (17e eeuw); zijn gedachten daarover, in 1668 opgetekend in zijn *Traité Ecclesiastique*, vragen mijns inziens echter een aparte studie.

¹⁸⁰ in: H. Venter, *Totius Versamelde werke* 6, blz. 75-97.

Onder profetie verstaat hij zowel 'het rechte begrip om de Heilige Schrift uit te leggen en tot vertroosting en vermaning van de gemeente toe te passen'¹⁸¹ als 'die beoordeling van die profeterende deur diegene wat die aanwysing daartoe ontvang het'¹⁸². Voor de praktijk van het gemeentewerk betekent dit dat Du Toit allereerst wil pleiten voor een geregelde vervolgprediking, zoals de reformatoren dat plachten te doen. Daarnaast wil Du Toit ter aanvulling op de zondagse erediensten komen tot gemeentelijke samenkomsten, waar onder leiding en toezicht van de kerkenraad een gedeelte uit Gods Woord besproken wordt, met mogelijkheid van inbreng door gemeenteleden.

Hij geeft daarvoor de volgende motieven aan: (1) het Woord van God moet weer aan het volk verkondigd worden; het adagium van de Reformatie 'terug naar het Woord' betekent voor hem daarom ook 'terug naar de profetie'¹⁸³ en hij verwijst daarbij naar Kol. 3:16 ('Laat het Woord van Christus rijkelijk in u wonen'), de apostolische vermaning waarmee op de noodzakelijkheid van de profetie aangedrongen wordt; (2) door de profetie moet de belijdenis weer de zaak van de gemeente zijn¹⁸⁴, het zijn niet alleen de predikant en de ouderling die moeten toezien op de leer, dat is uiteindelijk de taak van heel de gemeente.

Vervolgens geeft Du Toit de lijn aan waarin hij 'hierdie amp' van profetie wil laten functioneren in de gemeente: 'Om nou tot die regte kunsteorie vir die uitoefening van hierdie amp te kom het dr. A. Kuyper dit in die groot liggaam van die teologiese wetenskap opgeneem en dit Laïek genoem, d.w.s. die beskrywing van die werksaamheid van die laos, die populus ecclesiae, die volk van God. Onder die institutêre Laïek moet nou die profesie ressorteer, soos dit metterdaad in Londen die geval waas. En dan moet hierdie gemeente, in sy Hollandse afdeling, vir ons als die model dien. () Uit die twee reekse van modelle, aan die een kant die Geneefs-Frans-Londe1se-Knoxiaanse vorm en aan die ander kant die Zürichs-Laskiaans-Puriteinse, trek hierdie laaste my die meeste aan. Wel staan die eersgenoemde vorm ideëel hoër, maar die laasgenoemde beantwoord beter aan die eise van die praktyk, veral as mens nie meer in die dae van die eerste liefde leef nie'¹⁸⁵.

En dan volgen een aantal praktiese aanwysings, te beginnen met twee algemene vooropmerkingen: (1) 'dat hierdie heilige saak vir die gemeente tot groot sonde geword het deurdat beterseters en twisgieriges daarin opgestaan het wat woorderstrud gevoer het wat vir niks anders nuttig was as om die toehoorders op 'n dwaalspoor te bring nie, en (2) dat aan die ander kant die profesie nooit sal bloei in 'n geestlik dooie gemeente waar daar nie meer gevra word na die leer wat volgens die godsaligheid is nie. Tussen hierdie twee rotse moet deurgeseil word'¹⁸⁶.

Du Toit is van mening dat die geschikste tyd en geleentheid plaatselik geregeld moet word (bijvoorbeeld elke zondag, één keer per maand, om de zes weke of om de drie maande).

Die stof moet 'die Woord van God wees, in vervolgrekse voorgestel, die Gereformeerde belydenis en die daarmee samenhengende geskiedenis van die Gereformeerde kerke'¹⁸⁷. Die leiding van deze

¹⁸¹ J.D. du Toit, a.w., blz. 86v.

¹⁸² J.D. du Toit, a.w., blz. 87.

¹⁸³ J.D. du Toit, a.w., blz. 93.

¹⁸⁴ J.D. du Toit, a.w., blz. 94.

¹⁸⁵ J.D. du Toit, a.w., blz. 95.

¹⁸⁶ J.D. du Toit, a.w., blz. 95.

¹⁸⁷ J.D. du Toit, a.w., blz. 95v.

samenkomst van de gemeente moet bij de dienaar des Woords berusten, onder toezicht van de kerkenraad¹⁸⁸.

Voor het verdere verloop merkt hij op dat de gemeente 'vir die stel van vrae die mees moontlike vrijheid moet hê en dat alleen wanneer die bespreking sal handel oor wat die leraar in die preek voorgestel het, enkel vroom en ernstige manne aangewys moet word om vrae te stel'¹⁸⁹.

Tenslotte zou het goed zijn wanneer de opening en afsluiting van de samenkomst met psalm en gebed door één van de aanwezige broeders werd verzorgd¹⁹⁰.

L. Floor schrijft naar aanleiding van deze gedachten van Du Toit: 'Het lijkt erop of de wens van Totius aan het begin van de twintigste eeuw, tegen het einde van deze eeuw in de kerken die hij gediend heeft eindelijk in vervulling gaat. Er worden allerlei pogingen ondernomen om naast de zondagse Woordverkondiging ook in de week ruimte te scheppen voor de leden van de gemeente om intensief met de Bijbel bezig te zijn. Het neemt de vorm aan van preekbesprekingen, bijbelstudies, cursussen over de gaven in de gemeente, gemeenteopbouw, seminars over het gebed, gemeentezang en dienstbetoon'¹⁹¹.

Na deze woorden verwondert het dan ook niet dat L. Floor de lijn van Du Toit oppakt en evenals Du Toit de prediking als eerste aandachtsveld noemt als hij zich de vraag stelt hoe deze belangrijke gave in de gemeente in werking moet treden¹⁹². Hij pleit voor profetische verkondiging naast de leerprediking. De volgende opmerkingen maken duidelijk hoe hij de gave van profetie hierin ziet functioneren: 'De prediking van de leer in de kracht van de Heilige Geest kan soms overgaan in profetische verkondiging. Bij een zorgvuldige voorbereiding van de preek in de studeerkamer is er ook de Heilige Geest die onze gedachten leidt en soms plotseling op de kansel ons een geheel nieuw inzicht openbaart. We ontvangen een duidelijke aanwijzing wat de wil van God is in een bepaalde situatie. Heeft niet elke prediker de ervaring dat hij zijn zorgvuldig voorbereide preek plotseling door een bepaalde ingeving gaat onderbreken met een onvoorbereide, krachtige, nieuwe gedachte? Later ontdekt hij dan dat juist die onverwachte opmerking de gemeente het meest getroffen heeft'¹⁹³.

Daarnaast kunnen er, volgens Floor, in de gemeente ook leden zijn, mannen zowel als vrouwen, die met de gave van de profetie begiftigd zijn. Hij stelt dan dat voor deze profetische uitingen zeker plaats moet worden ingeruimd in de gemeente¹⁹⁴. Bij de beantwoording van de vraag hoe dit in de praktijk gerealiseerd moet worden, verwijst hij naar het model van Du Toit en tekent daarbij aan: 'In de vorm van bijbelstudie of een gemeentelijke bijeenkomst waar een bijbelgedeelte behandeld wordt, komt dikwijls aan het licht dat gemeenteleden soms een diep inzicht in de Schrift hebben en dit ook heel

¹⁸⁸ J.D. du Toit, a.w., blz. 96,107.

¹⁸⁹ J.D. du Toit, a.w., blz. 96.

¹⁹⁰ J.D. du Toit, a.w., blz. 96.

¹⁹¹ L. Floor, a.w., blz. 92.

¹⁹² L. Floor, a.w., blz. 92.

¹⁹³ L. Floor, a.w., blz. 93.

¹⁹⁴ L. Floor, a.w., blz. 93.

praktisch weten toe te passen'¹⁹⁵.

Mijn moeite met de gedachtegang van Floor is dat hij aan de ene kant de directe openbaring van God beperkt ziet tot de bedeling van de Schrift –'er loopt in verband met de profetie een spoor van directe Godsopenbaring naar profetische verkondiging. Dit wijst op een ontwikkeling die we niet mogen veronachtzamen. Op dit spoor kunnen we niet terugkomen'¹⁹⁶ - terwijl hij aan de andere kant, als via een achterdeur, toch de directe openbaring van God weer een plaats geeft in de profetische verkondiging, wanneer hij het heeft over 'de Heilige Geest die onze gedachten leidt en soms plotseling op de kansel ons een geheel nieuw inzicht openbaart', waardoor bijvoorbeeld een duidelijke aanwijzing ontvangen wordt wat de wil van God is in een bepaalde situatie. Dit werkt verwarrend. Mijns inziens heeft dat te maken met het feit dat (de gave van) profetie bij Floor –evenals bij Totius- toch nog te veel blijft steken in Schriftuitleg. Dat blijkt bijvoorbeeld uit zijn gedachte dat leerprediking 'soms kan overgaan in' profetische verkondiging en uit het feit, dat hij de gave van profetie van gemeenteleden onder andere daarin ziet uitkomen, dat mannen of vrouwen een 'diep inzicht in de Schrift hebben en dit ook heel praktisch weten toe te passen'. Het komt mij voor dat dit laatste veeleer wijst op de gave van onderricht bij deze personen, dan op de gave van profetie.

Zoals ik eerder al heb aangetoond verschillen de gave van onderricht en de gave van profetie juist op het punt van Schrift en openbaring wezenlijk van elkaar: de gave van onderricht heeft haar bron in de Schrift, zij is met recht Schriftuitleg te noemen; de gave van profetie daarentegen is een vorm van directe openbaring van Godswege en heeft de Schrift niet als bron, maar als norm. Dat betekent niet dat die ervaring van een predikant van een plotselinge ingeving, die Floor typeert als 'profetische verkondiging', geen profetie zou zijn. Ik denk dat ze dat wel kan zijn. Maar het werkt verwarrend om haar als een verlengde te zien van de leerprediking. Zij zijn beide wezenlijk anders van aard.

Nogmaals, kenmerkend voor profetie is dat zij directe openbaring is van God, door de Heilige Geest. Datzelfde geldt ook ten aanzien van het functioneren van de gave van profetie bij gemeenteleden, bijvoorbeeld tijdens een bijbelstudie: 'diep inzicht *hebben* in de Schrift en dat ook praktisch weten toe te passen' is wezenlijk iets anders dan 'inzicht *ontvangen* wat de wil van God is voor iemand of een bepaalde groep personen in een bepaalde situatie'. Een dergelijk inzicht ontvangen kan inderdaad tijdens een bijbelstudie plaats vinden, en kan zelfs geïnitieerd zijn door een bepaald bijbelgedeelte of bijbelwoord, maar is altijd directe openbaring van Godswege –een direct spreken van God tot en door een bepaald persoon- op dat moment, wat dan tegelijkertijd duidelijk om toetsing vraagt van de anderen daar aanwezig. En ten aanzien van die toetsing kan bijvoorbeeld juist het 'hebben van diep inzicht in de Schrift' een belangrijke functie vervullen.

Mijn conclusie is dat het model dat J.D. du Toit en in zijn spoor L. Floor wil hanteren als geheel niet voldoet omdat de vooronderstellingen die aan haar ten grondslag liggen ten aanzien van de gave van

¹⁹⁵ L. Floor, a.w., blz. 94; op blz. 103 wijst hij de gave van profetie achtereenvolgens een plaats toe bij het bepreken van de preek, bij bijbelstudie en in persoonlijke gesprekken.

¹⁹⁶ L. Floor, a.w., blz. 83.

profetie, wat haar typeert en hoe zij functioneert, bij beiden niet die scherpheid en duidelijkheid hebben, die we, op grond van wat de Schrift openbaart¹⁹⁷, mogen verwachten.

De keerzijde van deze conclusie is dat mij nu de taak wacht een model te ontwerpen dat recht probeert te doen aan de Schriftgegevens zoals we die in het vorige hoofdstuk hebben gevonden.

4.3. *De gave van profetie in het kader van methoden van Gemeenteopbouw*

In het eerste hoofdstuk heb ik, in navolging van M. te Velde, gemeenteopbouw getypeerd als 'kerkelijke functioneerkunde'. Voordat we ons nu in het 'echte' werk storten –een handreiking formuleren- is het zaak het functioneren van de gave van profetie het te zetten binnen de kaders van Gemeenteopbouw. Om allereerst nog even de sfeer te proeven van wat gemeenteopbouwers nu eigenlijk doen, laat ik graag Te Velde een moment aan het woord, die dat beeldend onder woorden heeft gebracht. 'We kijken naar het hele reilen en zeilen van de gemeente. Gemeenteopbouw is allereerst, bij wijze van spreken: in je stoel zitten en kijken, niet direct in actie komen, maar eerst in gedachten goed kijken naar de gemeente, waarnemingen doen, observeren. En dan kijk je naar twee kanten. Je kijkt naar het beeld dat de Schrift van de gemeente tekent, het model, het ideaal, de kerk zoals ze naar Gods belofte is en worden moet. Je bezint je op schriftuurlijke en gereformeerde uitgangspunten en criteria voor het functioneren van de gemeente. Daar moet het altijd mee beginnen. Daar moet je ook veel energie in steken. En dan kijk je vervolgens naar de werkelijkheid, de realiteit van het gemeente zijn op dit moment. Hoe ziet de gemeente eruit? Hoe functioneert ze? Is dat in harmonie met het bijbelse beeld van de kerk? Tussen die twee punten, Bijbel en realiteit, bevinden we ons steeds in gemeenteopbouw'¹⁹⁸.

In deze sfeer zijn door diverse theologen en sociologen kaders getekend, waarbinnen de gave van profetie zou moeten (kunnen) functioneren. Vandaar ook dat het me goed lijkt ter oriëntatie eerst eens te kijken naar de diverse modellen en methoden van Gemeenteopbouw, en dan met name in de Nederlandstalige Gemeenteopbouwliteratuur, om te zien in welke kaders een handreiking voor het functioneren van de gave van profetie een plaats zou kunnen krijgen.

In die literatuur wordt vanuit verschillende gezichtspunten naar de gemeente en haar functioneren gekeken. Zo formuleert M. te Velde allereerst tien bijbelse basisprincipes, die als grondbeginselen richting kunnen geven aan het werken in de opbouw van de gemeente¹⁹⁹ (plaats, basis, doel, taken, norm, hart, functioneerwijze, gaven en ambten). Vanuit het basisprincipe van de taken komt het vervolgens tot een dienstgroepenmodel²⁰⁰ waarin hij zes dienstgroepen onderscheid, en dat functioneert als een model voor de gemeente, te weten

- verkondiging
- levenswijding
- onderricht

¹⁹⁷ zie hoofdstuk 3.

¹⁹⁸ M. te Velde, Gemeenteopbouw 1, blz. 46v.

¹⁹⁹ M. te Velde, Gemeenteopbouw 2.

²⁰⁰ M. te Velde, Gemeenteopbouw 2, blz. 37-49.

- opzicht
- samen-leven
- barmhartigheid

Vervolgens noemt hij een groot aantal functioneefactoren²⁰¹, d.w.z. factoren die een rol spelen bij het functioneren van de gemeente, die hij rangschikt onder vijf compartimenten²⁰², te weten uitgangspunten, doelstellingen, bestaande situatie, bouwproces en evaluatie. Al met al is zijn methode van Gemeenteopbouw, zeker op het eerste gezicht, door de vele onderverdelingen een complex geheel.

De methode van J. Hendriks is vergeleken met deze methode één die uitblinkt in eenvoud. Hendriks bekijkt de gemeente vooral vanuit het oogpunt van vitalisering en formuleert dan vijf factoren²⁰³ die de vitaliteit van de gemeente bevorderen, te weten

- een positief klimaat
- een stimulerende leiding
- relatie-structuren
- inspirerende doelen en aantrekkelijke taken
- een stimulerende identiteitsconceptie.

Chr. A. Schwarz op zijn beurt heeft wereldwijd onderzoek gedaan naar factoren die van belang zijn voor de 'natuurlijke ontwikkeling' van een gemeente. Naar aanleiding van dit onderzoek is hij gekomen tot het formuleren van acht kwaliteitskenmerken²⁰⁴ voor een (groeierende) gemeente, te weten

- toerustend leiderschap
- gavengerichte taakvervulling
- hartstochtelijk geloofsleven
- doelmatige structuren
- inspirerende samenkomsten
- groeiende gemeentekringen
- behoeftegerichte evangelisatie
- liefdevolle relaties

Daarnaast hanteert Schwarz het principe van de 'minimumfactor'²⁰⁵ en een zestal zogenaamde 'biotische' principes²⁰⁶, te weten netwerken, vermenigvuldiging, omzetting van energie, meervoudige benutting, symbiose en doelmatigheid.

Wat is nu de insteek die deze methoden bieden ten aanzien van een handreiking voor het functioneren van de gave van profetie?

²⁰¹ M. te Velde, Gemeenteopbouw 3.

²⁰² M. te Velde, a.w., blz. 39-48.

²⁰³ J. Hendriks, Een vitale en aantrekkelijke gemeente, blz. 33-40.

²⁰⁴ Chr. A. Schwarz, Natuurlijke gemeenteontwikkeling, blz. 15-48.

²⁰⁵ Chr. A. Schwarz, a.w., blz. 49-60.

²⁰⁶ Chr. A. Schwarz, a.w., blz. 61-82.

Kijken we dan eerst naar het kader waarbinnen de problematiek van het functioneren van de gave van profetie, zoals we dat in deze studie vanuit 1 Kor. 11-14 aan de orde hebben gesteld, ter sprake komt, dan zijn de volgende zaken van belang.

Allereerst komt het functioneren van de gave van profetie ter sprake binnen het grotere kader van het functioneren van de gaven van de Heilige Geest in het algemeen. Dit is niet alleen logisch gezien zo, maar ook theo-logisch: Paulus brengt deze gave bijvoorbeeld ter sprake in het grote verband van de gaven van de Geest, zowel in 1 Kor. 11-14 als in Rom. 12 en Ef 4. Dit zal op één of andere manier in de handreiking tot uitdrukking moeten komen.

Vervolgens staat dit functioneren van de gaven van de Heilige Geest, getuige 1 Kor. 11-14, Rom. 12 en Ef. 4, op zijn beurt weer in het kader van de samenkomst(en) van de gemeente. Dit zal de handreiking een eigen kleur moeten geven.

Een derde element dat behoort tot het kader waarbinnen de gave van profetie functioneert is de setting waarin zij, naar opnieuw 1 Kor. 11-14, Rom. 12 en Ef. 4, ter sprake komt, namelijk het functioneren van de gemeente als lichaam van Christus. Ook dit gegeven zal een plaats moeten krijgen in de handreiking.

Het laatste element dat tot dit kader behoort is dat van de functies of diensten en de ambten. Daarbij gaat het enerzijds om de vraag hoe de gave van profetie zich verhoudt tot zowel de reguliere ambten van predikant, ouderling en diaken, als andere gaven in de gemeente, en anderzijds om de vraag hoe de functie van profeet zich verhoudt tot die drie ambten en de diverse gaven in de gemeente.

Kijken we nu naar de drie bovengenoemde methoden vanuit de problematiek rond het functioneren van de gave van profetie, dan zou de insteek bij Hendriks liggen bij 'een positief klimaat'. Daar brengt hij namelijk het subject zijn van de gemeenteleden en het als zodanig functioneren van mensen in de gemeente ter sprake, wat een duidelijke insteek biedt voor het functioneren van de gaven van de Heilige Geest. Het kader van het functioneren van de gemeente als lichaam van Christus komt bij Hendriks ter sprake bij de vitaliserende factor van de relatiestructuren. De vragen rond ambt en charisma komen bij hem ter sprake wanneer het gaat over leiding als vitaliserende factor. Lastiger wordt het bij Hendriks om de koppeling te maken met de samenkomsten van de gemeente omdat dat niet expliciet bij één van de vitaliserende factoren ter sprake komt.

Bij Chr. A. Schwarz zou de insteek in eerste instantie liggen bij het kwaliteitskenmerk van de gavengerichte taakvervulling, omdat daar het functioneren van de gaven van de Geest expliciet ter sprake komt. Voor wat betreft de setting van de samenkomsten zouden we bij hem dan over moeten stappen naar de kwaliteitskenmerk 'inspirerende samenkomsten' en 'groeizame gemeentekringen'. Ten aanzien van de verhouding ambt en charisma komen we bij hem op het terrein van het 'toerustend leiderschap'. Terwijl we voor het functioneren van de gemeente als lichaam van Christus bij Schwarz terecht komen bij zijn zes 'biotische' principes.

Bij Schwarz is verder op te merken dat hij in zijn 'De Gaventest' al een aanzet heeft gegeven voor het functioneren van de gave van profetie. Hij omschrijft haar als 'een bijzondere bekwaamheid, die God aan sommigen leden van het Lichaam van Christus geeft, waardoor ze in staat zijn een boodschap

van God voor zijn volk rechtstreeks van de Heilige Geest te ontvangen en door te geven'²⁰⁷, en noemt vervolgens een aantal 'mogelijke taken'²⁰⁸ en 'tips om deze gave te ontwikkelen'²⁰⁹.

Bij M. te Velde zou de insteek liggen bij de tien basisprincipes die hij formuleert voor de opbouw van de gemeente, omdat hij de gaven van de Geest daar als negende basisprincipe ter sprake brengt. Dat geldt ook voor het functioneren van de gemeente als lichaam van Christus, dat bij hem ter sprake komt onder het achtste basisprincipe 'functioneerwijze'. Ook de samenkomsten komen bij Te Velde in de bespreking van de basisprincipes aan de orde, namelijk wanneer hij het heeft over de plaats (het eerste basisprincipe) waar de gemeente functioneert. Tenslotte komen de ambten ter sprake bij het laatste, gelijknamige basisprincipe.

Ook Te Velde heeft een –zij het heel summiere– aanzet gegeven om de gave van profetie te laten functioneren in de gemeente, waar echter nog wel een aantal kanttekeningen en vraagtekens bij te plaatsen is. Zo noemt hij bijvoorbeeld in zijn concrete uitwerking van de basisprincipes in het dienstgroepenmodel de gave van profetie bij de dienstgroep verkondiging als één van de vaardigheden die de Here geeft 'om het woord te spreken'²¹⁰. Bij de dienstgroep 'onderricht' noemt hij verder 'de gave van het woord'²¹¹, (het lijkt mij dat hij hiermee de gave van profetie bedoelt), daarnaast noemt hij in deze dienstgroep ook de gave van het onderscheiden van geesten²¹².

De vraag is of hij de gave van profetie daarmee wel die plaats geeft die haar toekomt en of hij haar specifieke betekenis voor de opbouw van de gemeente wel heeft verdisconteerd, getuige het feit bijvoorbeeld dat hij aan deze gave niet expliciet een 'bestaande en mogelijke' structuur of werkvorm koppelt en ook dat ze niet terugkeert onder zijn 'aanbevelingen'. Een andere kanttekening kan geplaatst worden bij de scheiding tussen de gave van profetie en de gave van het onderscheiden der geesten, of bij het ook nog eens voorkomen van de gave van profetie bij de dienstgroep onderricht. De uitwerking vraagt bij Te Velde dus zeker nog enige aanscherping voor wat betreft het functioneren van de gave van profetie.

Gezien het feit dat M. te Velde mijns inziens zich het meest beweegt binnen de gereformeerde traditie, waarin ik zelf sta, en waarbinnen ik deze studie heb willen doen, lijkt mij de aansluiting bij zijn methode de meest voor de hand liggende²¹³. Mijn bedenking bij zijn methode is echter de complexiteit door de vele onderverdelingen, zeker ook met het oog op de praktijk van het gemeentelijk werk en van de werkers op het grondvlak. Maar ik hoop daarin een weg te kunnen wijzen, die het toch 'behap'-baar maakt.

²⁰⁷ Chr. A. Schwarz, De Gaventest, blz. 110.

²⁰⁸ Chr. A. Schwarz, a.w., blz. 111.

²⁰⁹ Chr. A. Schwarz, a.w., blz. 111.

²¹⁰ M. te Velde, Gemeenteopbouw 4, blz. 36.

²¹¹ M. te Velde, a.w., blz. 59.

²¹² M. te Velde, a.w., blz. 60.

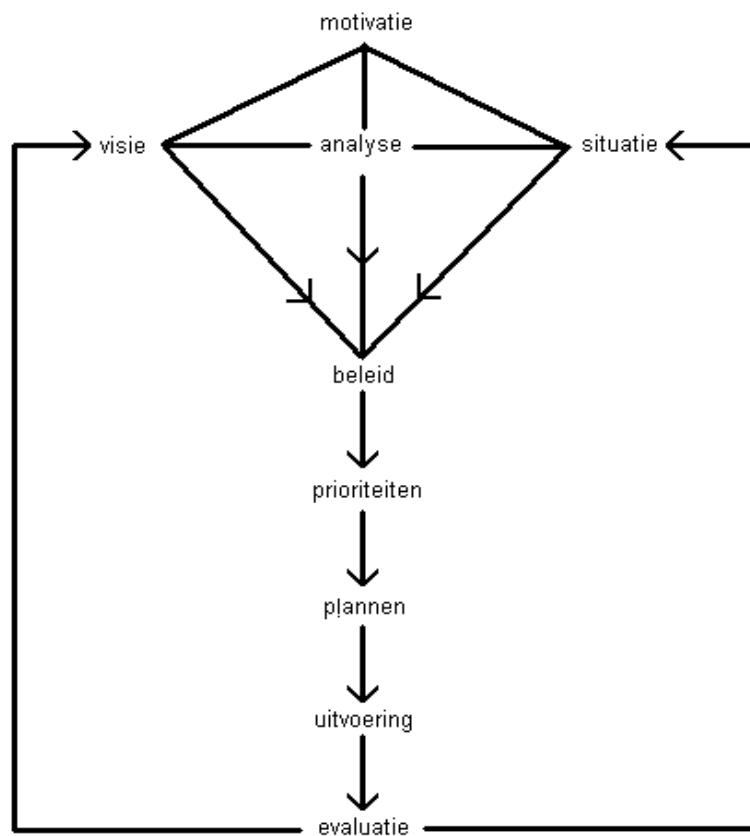
²¹³ Mijns inziens is er niet één concept waarin heel het gemeentewerk in al zijn diversiteit te vangen is, maar vormen de diverse concepten, zoals onder andere hierboven genoemd, evenzoveel invalshoeken en ingangen om het gemeente-zijn te doorlichten en waar nodig bij te sturen en te optimaliseren.

5. Het functioneren van de gave van profetie tot opbouw van een gemeente van gereformeerde signatuur in de 21^e eeuw – een handreiking

5.1. Profetieplan – een handreiking om de gave van profetie naar 1 Kor. 11-14 te laten functioneren in samenkomsten van een gemeente van gereformeerde signatuur

In het vak Gemeenteopbouw willen we de gemeente helpen om meer in overeenstemming te functioneren met wat de Here Christus wil. Door middel van observatie en analyse willen we daarbij komen tot een strategie en bijpassende planning ten aanzien van het te bestuderen object. In dit geval is dat het functioneren van de gave van profetie in een samenkomst van de gemeente.

Om dit hele proces van observeren, analyseren, een strategie ontwikkelen en plannen, goed te laten verlopen maken we in de Gemeenteopbouw gebruik van modellen. Ten aanzien van het laten functioneren van de gave van profetie in een samenkomst van de gemeente, wil ik gebruik maken van onderstaand vliegermodel²¹⁴.

Dit model zal ik nu verder gaan invullen om te kunnen dienen als handreiking om in de plaatselijke gemeente de gave van profetie te kunnen laten functioneren tot opbouw van de gemeente. Daarbij laat ik de diverse onderdelen successievelijke de revue passeren.

²¹⁴ Zie voor de verschillende onderdelen hiervan M. te Velde, Gemeenteopbouw 1, blz. 70-78.

Motivatie om tot een profetieplan te komen.

Vanuit wat we in hoofdstuk 2 aan bijbelse gegevens hebben gevonden is het niet zo moeilijk te omschrijven wat onze motivatie zou kunnen zijn om in de gemeente aan het werk te gaan met een zogenaamd 'profetieplan'.

Om maar eens een aantal zaken te noemen:

- In de Schrift worden we opgeroepen te streven naar de gaven van de Geest, maar in het bijzonder naar het profeteren.
- In de Schrift worden we opgeroepen de profetieën niet te verachten.
- Het profeteren is naar de Schrift één van de gaven van de Heilige Geest, gegeven aan de gemeente van Jezus Christus voor de tijd tot Christus' wederkomst.
- Het profeteren naar de Schrift is een gave van de Heilige Geest die bij uitstek gegeven is tot opbouw van de gemeente, zowel in intensieve zin als in extensieve zin.
- Het profeteren is naar de Schrift één van de wijzen waarop Christus door zijn gemeente verder werkt aan de uitbreiding van zijn Koninkrijk.

Deze punten zullen in een beleidsplan als motivatie kunnen dienen om in de gemeente het verlangen te laten groeien zich te bezinnen op het goed laten functioneren van deze gave van de Heilige Geest in de gemeente.

Dit verlangen staat echter niet op zichzelf, maar is, als het goed is een onderdeel van de motivatie om in de gemeente alle gaven die de Heilige Geest aan de gemeente schenkt tot hun recht te laten komen en op zo goed mogelijke wijze te laten functioneren. Wat dat betreft vormt dit profetieplan een deelplan van het grotere geheel van een zogenaamd 'gavenplan': hoe kunnen de gaven die de Heilige Geest aan deze gemeente gegeven heeft zo optimaal mogelijk tot opbouw van de gemeente functioneren.

Het 'profetieplan' kan daarom alleen maar met vrucht in een gemeente worden geïnitieerd, als onderdeel van het 'gavenplan'. Voor dat 'gavenplan' geeft M. te Velde een goede aanzet bij de behandeling van het basisprincipe van de gaven, waarin hij een aantal bijbelse lijnen uitzet rond kopjes als 'Gaven voor heel de gemeente', 'Welke charismata?', 'Charismata: natuurlijk of bovennatuurlijk?', 'Ieder zijn eigen charismata', 'Dienstbaar aan de opbouw', 'Charismata wijzen naar een taak', 'Ontdekken van je gaven', 'Ontwikkelen van je gaven', 'Werken met je gaven' en 'Liefde als motor'²¹⁵.

Het 'gavenplan' vormt daarmee de onderbouw, waarop door middel van onder andere een 'profetieplan' kan worden voortgebouwd.

Aan het begin van deze scriptie hebben we gesignaleerd dat het 'doen aan de gaven van de Geest' de laatste decennia enigszins een trend geworden is, die vanuit de meer charismatisch-evangelische bewegingen is over komen waaien naar de meer reformatorisch georiënteerde kerken. Deze trend zou ik als zeer positief willen waarderen in de hoop dat die trend zich steeds meer en meer zal doorzetten. Dat betekent echter nog niet dat er in elke gemeente van gereformeerde signatuur al een 'gavenplan'

²¹⁵ M. te Velde, Gemeenteopbouw 2, blz. 74-96; verder kunnen hierbij van dienst zijn P. Wagner, De geestelijke gaven voor de opbouw van de gemeente, en L. Floor, De gaven van de Heilige Geest, 21-52.

in werking is getreden. Het zal in menige gemeente nog de nodige tijd en aandacht vragen om daarmee bekend te raken en daarvoor gemotiveerd te raken. Gelukkig is daarvoor wel het een en ander aan hulpmiddelen aanwezig²¹⁶.

Maar ook het 'gavenplan' staat niet op zichzelf. Het maakt op zijn beurt weer onderdeel uit van het functioneren van de gemeente als lichaam van Christus. Nu is dat een gegeven dat in de kerken van gereformeerde signatuur een bekend en algemeen aanvaard gegeven is, van waaruit ook heel veel zaken in de gemeente zijn en worden geregeld. Neem bijvoorbeeld alleen al de gereformeerde ambtsopvatting, die met name geworteld is in wat Paulus Ef. 4:11-16 schrijft over de gemeente die als een lichaam groeit naar de volwassenheid, ja, naar haar Hoofd Jezus Christus toe, en waarin de ambten hun stimulerende en coördinerende taak hebben²¹⁷. Ook daarover zijn bij M. te Velde goede opmerkingen te vinden die als aanzet kunnen dienen voor een 'lichaamplan', dat op zijn beurt weer kan functioneren als onderbouw voor het 'gavenplan'.

Tenslotte hebben we gezien dat de gave van profetie met name functioneert in de samenkomsten van de gemeente. Dat betekent dat er parallel aan het 'profetieplan' ruimte gecreëerd moet worden voor het functioneren van deze gave zowel in het 'samenkomstenplan', als ook in het 'dienstenplan' van de gemeente.

Nu kent de gereformeerde traditie van begin aan twee soorten samenkomsten: de gezamenlijke erediensten en het kringsgewijs samenkomen van gemeenteleden, hetzij in bijbelkringen, verenigingen, gezelschappen, huiskringen en noem maar op. Op zich bieden deze twee soorten samenkomsten genoeg gelegenheid om ruimte te creëren voor het functioneren van de gave van profetie, mits de gemeente er voor openstaat dat ook voor die samenkomsten het adagium van de Reformatie nog steeds van kracht is: *ecclesia reformata semper reformanda*.

Dat zelfde geldt voor het 'dienstenplan', dat in de gereformeerde traditie tot op de dag van vandaag in veel reformatorisch georiënteerde kerken nog steeds vrij vast ligt in de scheiding tussen ambten en andere taken. Hoe waardevol deze onderscheiding ook geweest is –en eeuwenlang heeft ze haar waarde bewezen-, toch is ook deze opvatting er één die voor een heel groot gedeelte historisch gekleurd en bepaald is. Zij beweegt zich inderdaad binnen de grenzen van het getuigenis der Schriften, maar dat wil nog niet zeggen dat zij de enig legitieme opvatting is. Ook zij heeft haar zwakke punten en tekortkomingen²¹⁸ en ondergaat juist onder invloed van het opkomende gedachtegoed van het functioneren van de gaven van de Geest een verandering die naar ik verwacht ten goede zal werken voor de gemeenten van de 21^e eeuw. En bezig gaan met het laten functioneren van de gave van profetie zal zeker ook op zijn beurt richtingwijzend en stimulerend kunnen werken ten aanzien van het functioneren van andere diensten in de gemeente.

²¹⁶ Te denken is aan Chr. A. Schwarz, *De Gaventest*, P. Wagner, a.w., N. Dijkstra-Algra, *Verscheidenheid van gaven*.

²¹⁷ J.P. Versteeg, het karakter van het ambt volgens Efeziërs 4:7-16, in: *Geest, ambt en uitzicht*, blz. 74-78.

²¹⁸ Verwezen zij naar. T. Brienens, *Handboek voor de diaconiologie*, blz. 179-192; C. Graafland, *Gedachten over het ambt*.

Kortom, werken aan een 'profetieplan' vraagt (1) een onderbouw van 'lichaamplan' en 'gavenplan', en (2) een integratie in het 'samenkomstenplan' en het 'dienstenplan'.

Visie.

Wanneer we ons richten op het formuleren van een visie met betrekking tot het functioneren van de gave van profetie in de gemeente zal datgene wat we in hoofdstuk 2 hebben aangedragen aan bijbelse gegevens als 'model' moeten werken. Met dat woord 'model' bedoel ik dan niet dat dat de enige manier is waarop de gave van profetie zou kunnen en mogen functioneren. De Nieuw-Testamentische gegevens mogen we niet als een mal gebruiken waaruit te allen tijde één en het zelfde type gemeente voort komt. De Nieuw-Testamentische gegevens fungeren mijns inziens als model in die zin, dat zij op inspirerende en overtuigende wijze laten zien dat en hoe Jezus Christus door zijn Geest regeert en zijn gemeente kan vormen en toerusten voor haar taak in haar eigen leefwereld²¹⁹. In het Nieuwe Testament komen we dan ook geen blauwdruk tegen van dé gemeente, maar wel een grote diversiteit aan gemeenten die laat zien hoe je gemeente kunt zijn in de kracht van de Heilige Geest.

Richtinggevend voor een visie op het functioneren van de gave van profetie in de gemeente kan dan zijn de definitie van profetie zoals ik die in hoofdstuk 2 heb geformuleerd:

De gave van profetie, zoals die functioneert in de samenkomsten van een gemeente, is
Het, door de Heilige Geest geïnspireerd
en door de gemeente te beoordelen, spreken
van een gelovige tijdens een samenkomst van de gemeente,
hetzij als erkende profeet,
hetzij als gewoon gemeentelid,
waarin de bewuste persoon (een) van Godswege
in woorden en/of beelden ontvangen bekendmaking(en),
zonder zijn zelfbeheersing en persoonlijke verantwoordelijkheid te verliezen,
in verstaanbare taal doorgeeft
aan de aanwezigen - gelovigen en ongelovigen -
tot intensieve en extensieve opbouw van de gemeente.²²⁰

Als visie zou een gemeente dan bijvoorbeeld kunnen formuleren:

Het is onze visie dat ook vandaag de Heilige Geest aan leden in de gemeente de gave schenkt van profetie om van Godswege door de Heilige Geest geïnspireerde bekendmakingen door te geven tot opbouw van de gemeenten en daarom willen wij dat er in onze gemeente gelegenheid is voor gemeenteleden om tijdens een samenkomst van de gemeente van God ontvangen boodschappen in verstaanbare taal door te geven tot opbouw van de gemeente, waarbij dit spreken door de andere leden wordt beoordeeld op haar bron, inhoud en betekenis aan de hand van de criteria die de Schrift ons daarvoor aanreikt.

²¹⁹ Zie hiervoor de uitstekende studie van U. Wendel, *Gemeinde in Kraft*.

²²⁰ Zie boven blz. 37.

Maar hoe komt die gemeente nu tot haar visie? Het is goed om ons op dit moment die vraag te stellen, want het is dan wel een goede zaak dat in een gemeente het beleid wordt geformuleerd, maar belangrijker is hoe dat tot stand komt: wie formuleren dat beleid? En: hoe is dat beleid tot stand gekomen?

Wezenlijk voor elke bezinning die uitloopt op beleidsvorming, hoe eenvoudig geformuleerd ook, zijn in de gemeente van Jezus Christus *initiatie*, *communicatie* en *participatie*. Hierin heeft de kerkenraad een belangrijke rol. Het is, vanuit Ef. 4:11, bij uitstek haar taak om 'de heiligen (= de gemeente) toe te rusten tot dienstbetoon'. J.P. Versteeg heeft helder uiteengezet dat dit toerusten de twee dimensies heeft van coördineren en stimuleren²²¹. Tot deze coördinerende en stimulerende taak van de kerkenraad behoort zowel het initiëren van bezinning en beleidsvorming, als ook het zorg dragen voor een optimale communicatie daaromtrent met en in de gemeente, en het zorgdragen voor een zo breed mogelijke participatie van de gemeente in de beleidsvorming.

Hoe moeten we ons dat voorstellen ten aanzien van het functioneren van de gave van profetie?

Wanneer het goed is, bevindt de gemeente zich reeds in een proces van bezinning, beleidsvorming en praktische uitwerking ervan. Nadenken over het functioneren van de gave van profetie komt immers ter sprake in de context van de bezinning rond de grotere gehelen van allereerst het functioneren van de gemeente als lichaam van Christus en in het verlengde daarvan het functioneren van de gaven van de Heilige Geest daarin. Binnen dat hele proces kan de bezinning rond het functioneren van de gave van profetie een natuurlijke plaats krijgen, onder andere door onderricht over het functioneren van de gave van profetie, bijvoorbeeld via verkondiging, diverse vormen van catechese, verenigings- en kringenwerk. Vanuit deze eerste kennismaking met het voor velen toch enigszins onbekende fenomeen van de gave van profetie kan vanuit de kerkenraad -maar ook vanuit de gemeente, maar dan met goedkeuring van de kerkenraad- het initiatief genomen worden zich in de gemeente te bezinnen op het functioneren van de gave van de profetie in samenkomsten van de gemeente, zoals Paulus daarover schrijft in 1 Kor. 11-14.

Voor deze vorm van bezinning, die tenslotte uit zal lopen op een bepaald standpunt, een bepaalde visie in zake het functioneren van de gave van profetie in die gemeente, doorloopt de gemeente als het goed is een traject van gebed en studie, zowel van de Schrift als van de kerkgeschiedenis, om vervolgens te komen tot een omschrijving van de gave van profetie en het formuleren van een bepaalde visie op het functioneren van die gave in de samenkomst van de gemeente, zoals ik dat hierboven onder het kopje 'visie' heb aangegeven. De kerkenraad dient er daarbij op toe te zien, dat zoveel mogelijk gemeenteleden en geledingen in de gemeente in dit proces van informatie ontvangen en verwerken, betrokken zijn en op zijn minst op de hoogte gehouden worden van wat er gebeurt en tot welke visie men is gekomen.

Om dit proces goed te kunnen laten verlopen kan een eenvoudig stappenplan worden opgesteld, waarin kort wordt aangegeven

²²¹ J.P. Versteeg, Het karakter van het ambt volgens Efeziërs 4:7-16, in: *Geest, Ambt en Uitzicht*, blz. 74-78.

- (1) in welk kader de bezinning staat (bijv. het nadenken over het functioneren van de gaven van de Geest);
- (2) wat het doel is van de bezinning (bijv. om zicht te krijgen op wat de Schrift verstaat onder de gave van profetie en hoe zij kan functioneren in samenkomsten van de gemeente);
- (3) op welke manier deze bezinning wordt gevoerd (bijv. preken serie, catecheseserie, wijkgespreksavonden naar aanleiding van de verkondiging, verslaglegging door commissie) en met welke middelen (bijv. samenvatting van de preken/catecheseserie met gespreksvragen voor de wijkgespreksavonden, slotavond);
- (4) hoe het werk wordt verdeeld (verkondiging door predikant, eventueel met een aantal gemeenteleden; catechese door predikant/catecheet; leiding van de wijkgespreksavonden door wijkouderling/diaken; commissie van bijv. predikant, ouderling, diaken en uit elke wijk 1 gemeentelid, die een eindverslag maakt);
- (5) wanneer wat wordt gedaan (bijv. tijdschema voor september tot en met december met een serie van 4 preken/catecheses en 2 wijkgespreksavonden, waarbij tijden en locaties worden afgesproken, en er worden afspraken gemaakt voor presentatie en bespreking van het eindverslag op een afsluitende avond).

Dit proces beslaat minimaal een half kerkelijk seizoen.

Beginsituatie – inventarisatie en analyse.

Wanneer het voorafgaande traject op een positieve manier is doorlopen dan zal dat op zijn beurt stimulerend werken voor het vervoltraject. Want nu zal de visie handen en voeten gegeven moeten worden in de praktijk.

Dat proces begint met een inventarisatie en analyse van de huidige situatie in de gemeente ten aanzien van –in dit geval- het functioneren van de gave van profetie in samenkomsten van de gemeente. Het is raadzaam om hier een commissie voor aan te stellen bestaande uit daartoe bekwaamgeachte gemeenteleden en -indien gewenst- een vertegenwoordiging van de kerkenraad, die verslag doet aan kerkenraad en gemeente.

Hierbij zullen vragen beantwoord moeten worden als:

- Welke vormen van samenkomsten hebben we?
- In welke van die samenkomsten zien we de gave van profetie op dit moment functioneren? En als we dat niet zien, wat is daar dan de oorzaak van?
- Komt deze gave wellicht latent naar voren (het zou bijvoorbeeld kunnen dat er wel profetische woorden, gedachten of beelden worden ontvangen, maar dat die niet worden uitgesproken), en wat is er de oorzaak van dat ze niet manifest worden?
- Wie hebben deze gave ontvangen? Wie profeteren er?
- Wordt de profetie beoordeeld? Door wie? En hoe?
- Waar liggen mogelijkheden om de gave van profetie te laten functioneren in de samenkomsten? En waar liggen knelpunten?

Echter niet alleen vragen over de gemeente zelf zijn hier relevant, maar ook vragen die de geschiedenis en de omgeving van de gemeente aangaan, zoals

- Is de gemeente (of zijn gemeenteleden) in haar verleden in aanraking geweest met deze gave of met het 'charismatisch' gedachtegoed? Zo ja, hoe is dat verlopen, en waar speelt dat vandaag nog in door?
- Zijn er in de omgeving van de gemeente groeperingen of gemeenten waarin de gave van profetie geïmplementeerd wordt en wat voor invloed heeft dat op het denken daarover in de gemeente?

Het is zaak dat deze commissie hier voldoende tijd voor neemt en dan denk ik in dit geval aan een periode van 3-6 maanden (bijv. in aansluiting op de vorige fase de maanden januari tot en met juni). Voor haar werkzaamheden kan de commissie gebruik maken van bijvoorbeeld observatie, interviews, een enquête en andere onderzoeksmiddelen.

Wanneer deze commissie zijn werk heeft gedaan en de kerkenraad met de gemeente haar rapportage besproken en onder dank aanvaard heeft, kan de volgende stap gezet gaan worden

Beleid vormen.

Met de motivatie, de visie en de beginsituatie zijn de ingrediënten gegeven waarmee vervolgens een beleid kan worden geformuleerd om –opnieuw in dit geval- te komen tot het zo goed mogelijk laten functioneren van de gave van profetie in samenkomsten van de gemeente. Afhankelijk van wat de inventarisatie en analyse van de gemeente aan mogelijkheden en knelpunten heeft opgeleverd zal er in grote lijnen een beleid kunnen worden uitgestippeld. Dat kan variëren van een beleid voor één of meerdere jaren (in dit geval zou ik kiezen voor minimaal 3 jaar en maximaal 5 jaar).

In dit beleidsplan kan in het kort de motivatie en de visie worden vermeld en verwezen worden naar de gemeente-analyse om vervolgens in hoofdpunten het beleid voor de komende tijd te formuleren. Hierbij is het van belang dat de kerkenraad goed op de hoogte is van wat er in de gemeente leeft aan verwachtingen, aan geestelijke groei en volwassenheid. Ze zal moeten aanvoelen welke stappen in welk tempo gedaan kunnen worden. Omdat dit niet altijd even helder is voor een kerkenraad, zal het beleidsplan in goed overleg met de gemeente moeten worden vastgesteld, zodat zoveel mogelijk gemeenteleden er in mee kunnen komen.

Wanneer de kerkenraad en de gemeente de tijd rijp achten zou bijvoorbeeld als beleid geformuleerd kunnen worden:

We willen de komende drie jaar in onze gemeente gebruiken om een veilige en beschermde vorm van samenkomsten te creëren, waarin gemeenteleden de gelegenheid krijgen om de ontvangen gave van profetie te laten functioneren tot opbouw van onze gemeente.

Prioriteiten stellen.

Is het beleid eenmaal geformuleerd dan zullen binnen het kader van het geformuleerde beleid prioriteiten gesteld moeten worden. Dat kan de kerkenraad zelf doen, maar dat kan zij ook uitbesteden aan een commissie van wijze en bekwame gemeenteleden, die dan het best aangesteld kunnen worden voor de periode van drie jaar om het proces te begeleiden en te bewaken. Ten overvloede zij daarbij nogmaals gewezen op het belang ook in deze fase van communicatie met de gemeente als geheel.

Om prioriteiten te kunnen stellen moeten eerst de relevante onderdelen van het proces afzonderlijk geformuleerd worden. Die onderdelen kunnen het best ontleend worden aan de beleidsformulering zelf. In dit geval is dan te denken aan:

- Het creëren van veiligheid en bescherming rondom het functioneren van de gave van profetie.
- Het creëren van een vorm van samenkomen voor het doorgeven van een profetie.
- Het gelegenheid geven voor gemeenteleden om de ontvangen gave van profetie te laten functioneren in de gemeente.

Logisch gezien heeft het eerste gegeven prioriteit omdat dat ten diepste de basisvoorwaarde is voor de andere twee. Er moet in de gemeente eerst een gevoel en sfeer van veiligheid en bescherming groeien, of, zoals Paulus het duidt in 1 Kor. 13, er moet voor alles een geest van liefde zijn in de gemeente. Daarnaast dient er aandacht besteed te worden aan de andere criteria, waaraan, hoe en door wie een profetie getoetst moet worden en waarbinnen de gave van de profetie tot zijn recht komt, zoals ik die eerder heb geformuleerd²²².

In tweede instantie zal prioriteit gegeven moeten worden aan het derde punt: gemeenteleden moeten in de gelegenheid gesteld worden de gave van profetie in praktijk te brengen. Gemeenteleden moeten de gelegenheid krijgen te leren ontdekken of ze deze gave ontvangen hebben, of haar als zodanig leren onderkennen, wanneer hen spontaan boodschap van God gegeven zou worden. Dit vraagt ook om gelegenheid tot oefening en ontwikkeling.

Tenslotte zal aandacht gegeven moeten worden aan het creëren van een vorm van samenkomen waarin ruimte is voor het doorgeven van een profetie. Hierover zullen concrete en duidelijke afspraken gemaakt moeten worden om een ordelijke gang van zaken te waarborgen.

Intermezzo – suggesties uit de praktijk voor de praktijk.

W. Grudem²²³ geeft in zijn boek 'The Gift of Prophecy in the New Testament and today' een aantal suggesties, die gemeenten kunnen helpen om de gave van profetie te laten functioneren zoals we dat onder andere in 1 Kor. 11-14 tegenkomen. Ik geef ze hier bij wijze van intermezzo graag in mijn eigen woorden door.

- Bid.* Bid als ambtsdragers om Gods leiding en wijsheid over het hoe en wanneer aansnijden van dit onderwerp in de gemeente. Eén van de belangrijkste zaken is om gevoelig te leren zijn wat betreft Gods timing: is dit wat God op dit moment wil ten aanzien zijn gemeente hier ter plaatse? Want wanneer de tijd rijp is, dan zal God ook de harten van mensen in de gemeente bereid gemaakt hebben om de behoefte op dit terrein te zien.
- Onderwijs.* Het is belangrijk dat de predikant, andere ambtsdragers en/of gemeenteleden die leiding geven in de gemeente aan bepaalde 'leer'-activiteiten (bv. catechese, clubs, bijbelkringen, gebedskringen) een bepaalde tijd bijbels onderricht geven over dit onderwerp (zowel het fenomeen van de profetie, als ook het evalueren daarvan) tijdens samenkomsten van de gemeente als geheel of delen van de gemeente op zondag en door de week. Het is aan te raden, na deze periode van onderricht, een aantal weken of maanden, afhankelijk van de situatie en Gods timing, te wachten en te zien of het gegeven onderricht wortel wil schieten in de harten van gemeenteleden.
- Ga stap voor stap en wees geduldig.* Het is belangrijk dat de leiders van de gemeente niet proberen het functioneren van de gave van profetie te pushen of te forceren door wat voor vorm van druk ook (kerkpolitiek, psychologisch, eigen persoonlijkheid). In een zaak als deze, die voor velen in de gemeente nieuw is, gaat het om zachtmoedigheid en fijngevoeligheid, geduld en een pastorale benadering, anders beangstigt het mensen alleen maar en werkt het vervreemdend.

²²² Zie boven blz. 50v.

²²³ W. Grudem, *The Gift of Prophecy in the New Testament and today*, blz. 253-263.

- (d) *Gebruik de gave van profetie op die manieren waarop het reeds functioneert in de gemeente.* Het is zeer waarschijnlijk zo dat de gave profetie in de gemeente al op één of andere manier functioneert in het leven van de gemeente. Te denken is bijvoorbeeld aan gebedskringen, waarbij iemand ineens op een bijzondere manier het gevoel had voor een bepaald iets of iemand te moeten bidden. En waarbij wellicht dat gebed juist ook bij iemand anders leefde, of op andere wijze een onverwachte respons teweegbracht. Je zou dit een eenvoudige, laagdrempelige vorm van profetie kunnen noemen. Een vorm die heel 'natuurlijk' bij mensen overkomt, zonder dat we het meteen benoemen als profetie en ons bewust zijn van wat er nu precies gebeurt. Wanneer mensen dan ook, in de lijn van 1 Kor. 14:1, zouden willen streven naar de gave van profetie dan kunnen we hen aanmoedigen een antenne te ontwikkelen en open te staan voor dergelijke 'promptings' (= aanmoedigen, influisteringen) van de Heilige Geest, die tot hen kunnen komen tijdens momenten van gezamenlijk gebed, om dan deze 'promptings' in de vorm van een 'profetisch' gebed onder woorden te brengen.

Een ander voorbeeld kan gevonden worden in de richting van samenkomsten van de gemeente van meer informeel karakter, waarbij gemeenteleden een lied kunnen opgeven, een schriftgedeelte kunnen lezen of een gebed kunnen uitspreken. Tijdens zulke samenkomsten kan het gebeuren dat diverse mensen aan hetzelfde lied moeten denken of aan op elkaar aansluitende schriftgedeelten bijvoorbeeld rond een zelfde thema, of soms een gezamenlijk gevoel van kleur van de bijeenkomst, soms van verbrokenheid en verootmoediging, soms van voorbede voor een bepaalde nood, soms van vreugde, dankbaarheid en lofprijzing. Nogmaals, zij die groei zouden willen zien in het functioneren van de gave van profetie in de plaatselijke gemeente zouden de mensen kunnen aanmoedigen in alle eenvoud open te zijn naar en gevoelig te zijn voor enige 'prompting' van de Heilige Geest in de setting van informele, niet-strak-gestructureerde momenten van lofprijzing.

Nog een andere wijze waarop de gave van profetie waarschijnlijk al functioneert in de gemeente is tijdens de verkondiging in de zondagse erediensten. Namelijk wanneer er momenten zijn waarop de predikant de tekst van zijn voorbereide en/of uitgeschreven preek even heeft 'verlaten' en datgene onder woorden brengt in de preek wat op dat moment op een bijzonder sterke manier in zijn gedachten komt. En al wordt dat wellicht niet door iedereen als 'profetie' aangemerkt, toch kan het wel degelijk als zodanig functioneren in de samenkomst van de gemeente. En wanneer predikanten hiervoor openstaan kunnen zij er wellicht op één of ander manier van getuigen dat zulke spontane toevoegingen aan hun voorbereide preek voor een toehoorder in de gemeente het juiste woord op het juiste moment was, zonder dat de predikant bekend was met die specifieke persoon of zaak. Daarom, wanneer een predikant er mee begaan is de gave van profetie meer te laten functioneren in de gemeente, dan zou hij zich –wellicht meer dan tot nu toe– een houding van biddende, bewuste afhankelijkheid van God eigen kunnen maken voorafgaande aan en zeker ook tijdens de tijd dat hij Gods Woord verkondigt, en, wanneer de Heilige Geest van tijd tot tijd iets in zijn gedachten brengt dat in overeenstemming is met de Schrift, en dat, voorzover hij het kan overzien, tot opbouw dient van de gemeente, dan kan hij dat in alle eenvoud en met fijngevoeligheid toevoegen aan datgene wat hij had voorbereid om te zeggen. Daarbij moet hij er aan de andere kant terdege voor waken om de voorbereiding van zijn verkondiging te verwaarlozen en te 'vertrouwen op wat God zal ingeven'. De taak van de predikant is en blijft allereerst om te onderrichten vanuit de Schrift. Dat vraagt gedegen voorbereiding, elke dienst weer. Het enige wat hem te doen valt is open te (leren) staan voor de 'aanmoedigen' van de Heilige Geest, zodat hij, wanneer hem een 'openbaring ten deel valt', die ook met vrijmoedigheid en blijmoedigheid doorgeeft.

- (e) Tenslotte, wanneer de vier hiervoor genoemde stappen gevolgd en geaccepteerd zijn in de gemeente, en wanneer de gemeente en haar leiders open staan voor het groeien in het functioneren van de gave van profetie, *bied gelegenheid voor het gebruik van profetie in de minder formele lofprijzingsamenkomsten van de gemeente.* Om de gave van profetie te laten functioneren zoals Paulus daarover spreekt in 1 Kor. 11-14, vraagt dat momenten waarop de gemeente bijeengekomen is in een minder formeel gestructureerde samenkomst dan gewoon is in de zondagse erediensten. In de meeste zondagse erediensten wordt er geen gelegenheid geboden voor spontane, individuele bijdragen van welke soort ook. Daarom zou het, zeker in deze beginfase, niet passend zijn om de gave van profetie te integreren in deze gestructureerde setting (of de gemeente moet er toe besluiten de structuur van de gehele zondagse samenkomst te veranderen). En het is zelfs de vraag of dat op den duur het doel zou moeten zijn. Het is bijvoorbeeld zeer goed mogelijk de zondagmorgendiensten haar eigen vaste, vertrouwde en daarmee ook haar herkenbare structuur te laten behouden, en dan de middag- of avonddienst met enige regelmaat -bijvoorbeeld eens in de maand- een minder vastgelegde structuur te geven en daarin ruimte te geven aan deels voorbereide, deels

spontane bijdragen van gemeenteleden. Tijdens dergelijke erediensten kan dan naast momenten van lofprijzing, gebed en woordbediening, door de voorganger ruimte gegeven worden voor spontane bijdragen van individuele gemeenteleden, waarbij gemeenteleden aangemoedigd kunnen worden te 'streven naar de gaven van de Geest, doch vooral naar het profeteren' en datgene bij te dragen wat naar hun mening op dat moment van Godswege aan hen wordt ingegeven. Wanneer dit het geval is, is het zinvol dat de voorganger aan het begin van de dienst een korte uitleg geeft over de gang van zaken tijdens de dienst. Bijvoorbeeld dat er tijdens het moment van lofprijzing in de dienst gelegenheid is voor spontane, individuele bijdragen, zoals het lezen van een Schriftgedeelte, een verzoek om een psalm of lied te zingen, een gebed uit te spreken of om voorbede te vragen voor iets of iemand, of een gedachte door te geven die bij iemand op is gekomen. Al deze bijdragen kunnen ieder op hun eigen wijze een vorm zijn van profetie in de zin van een van Godswege ontvangen openbaring tot opbouw van de gemeente. Dat kan duidelijk worden op datzelfde moment door bepaalde reacties vanuit de bijeengekomen gemeente, dat kan ook op een latere tijdstip duidelijk worden.

Daarnaast is het van belang dat de voorganger er voor waakt, dat alles op ordelijke wijze gebeurt: dat de gemeenteleden één voor één spreken, dat niet één persoon of één bepaalde gave, zoals bijvoorbeeld in Korinthe die van tongentaal, de boventoon voert.

Tevens zal de voorganger de gemeenteleden aanmoedigen, in het geval van een duidelijk als profetie te herkennen bijdrage, deze bijdrage in alle liefde, zorgvuldigheid en eerlijkheid te beoordelen en te evalueren ten aanzien haar bron, haar inhoud en haar betekenis, aan de hand van de criteria zoals die door Paulus genoemd worden in Rom. 12:6 en 1 Kor. 12-14.

In alle gevallen zal de voorganger onnodige spanningen, stijfheid of formalisme moeten zien te vermijden en een sfeer weten te scheppen van veiligheid en openheid, een sfeer van liefde en vrijmoedigheid.

Degenen die een bijdrage leveren, en dan zeker als het gaat om het doorgeven van een profetie, moeten aangemoedigd worden in alle eenvoud te spreken, zonder gemaakte dramatiek of frivoliteit. Ten allen tijde moet voorkomen worden dat mensen hun bijdrage inluiden met woorden als: 'Zo zegt de Here, ...'; gebeurt dit toch, dan is een correctie op zijn plaats. Het is goed om gemeenteleden aan te moedigen hun 'profetische' bijdrage in te luiden met woorden als: 'Ik heb de indruk dat de Here mij in gedachten brengt, ...' of 'het lijkt of de Here ons wil laten zien ...' of woorden van gelijke strekking. Wanneer het inderdaad een profetie van Godswege is dan zal dat bevestiging vinden in de harten en gedachten van de bijeengekomen gemeenteleden.

Plannen maken en uitvoeren.

Na dit heldere en mijns inziens leerzame intermezzo kunnen we de volgende stap zetten naar het maken van concrete plannen en het uitvoeren daarvan, want visie, beleid en prioriteiten moeten tenslotte landen in de praktijk van het gemeentelieven en daar vorm krijgen. En zeker wat betreft het functioneren van de gave van profetie, wat in gemeenten van gereformeerde signatuur geen bekend fenomeen is, kunnen we ons voordeel doen met ervaringen die elders zijn opgedaan. En laat dat dan zijn in de evangelische en/of charismatische hoek, mij dunkt dat ook daar Gods Geest werkzaam is en dat we daarom ook daar mogen en kunnen plukken van de vruchten die er groeien en tegelijk leren van wat daar eventueel is misgegaan. En angst voor 'te' evangelisch of 'te' charismatisch is op dit terrein een slechte raadgever en ook niet gerechtvaardigd, zolang we ons bewegen in het krachtenveld van Gods Woord en van de Heilige Geest, en binnen de grenzen van het aan de Bijbel genormeerde, gereformeerde belijden. Mijns inziens mogen we hier laten gelden wat Paulus de gemeente van Efeze en haar zuster gemeenten in de omtrek toe bidt in Ef. 3:17vv, namelijk dat wij 'geworteld en gegrond in de liefde, samen met alle heiligen, in staat zullen zijn te vatten, hoe groot de breedte en lengte en hoogte en diepte is, en te kennen de liefde van Christus, die de kennis te boven gaat, opdat wij vervuld worden tot alle volheid Gods'.

Plannen maken dus en uitvoeren.

We zijn dit proces al even eerder tegengekomen toen we het hadden over de vraag hoe een gemeente nu eigenlijk tot een visie komt ten aanzien van bijvoorbeeld het functioneren van de gave van profetie in de samenkomst van de gemeente. Ik noemde daar een stappenplan met vijf aandachtspunten, die hier weer terugkomen naast uiteraard de formulering van het plan zelf.

- (1) in welk kader staan de plannen?
- (2) wat is het doel van de plannen?
- (3) op welke manier wordt dit doel bereikt en met welke middelen?
- (4) hoe wordt het werk verdeeld?
- (5) wanneer wordt wat gedaan?

en als zesde aandachtspunt kan daar aan toegevoegd worden

- (6) tegen welke kosten?

Dit zijn de aandachtspunten die in een zogenaamd 'profetieplan' een concrete en duidelijke invulling vragen.

De concrete invulling van deze aandachtspunten wordt voor een groot deel bepaald aan de ene kant door de mogelijkheden die in de gemeente aanwezig zijn om bij aan te knopen, en aan de andere kant door de mate waarin de gave van profetie al aanwezig is in de gemeente.

Omdat dit laatste voor wat betreft gemeenten van gereformeerde signatuur slechts zeer beperkt of voor een groot deel onontdekt terrein zal zijn, vraagt dit een opbouw helemaal vanaf het begin.

Mijns inziens heeft W. Grudem –zie het voorafgaande intermezzo- gewezen op een aantal zaken die van essentieel belang zijn.

Allereerst het belang van gebed. Voor alle activiteiten in de gemeente en voor elk stukje gemeenteopbouwwerk geldt dat het gedragen moeten worden door gebed. En dat geldt mijns inziens eens te meer voor het functioneren van de gave van profetie. We hebben gezien hoe in het Nieuwe Testament gebed en profetie met regelmaat hand in hand voorkomen (bijv. 1 Kor. 11:4,5 bidden en profeteren; 1 Kor 12 en 14 tongentaal (gebedstaal) en profeteren; Hand. 13:2 vasten -als intensieve vorm van gebed- en profeteren). Heel duidelijk kwam die relatie naar voren in de Pastor Hermas waarin we zagen hoe het gebed de weg vrijmaakt voor de profetie. En zeker wanneer we gebed in eerste instantie zien als een instrument om gericht te zijn op en open te staan voor God, als een luisteren naar God, zoals Samuël dat onder woorden bracht: 'Spreek, Heer, uw knecht hoort', als een zoeken naar de wil van God, zoals we dat van Jezus Christus zien in de hof van Gethsemané, dan zal het duidelijk zijn dat het zoeken naar wegen om de gave van profetie te laten functioneren tot opbouw van de gemeente voor alles gebed vraagt. Dit stukje gemeenteopbouwend werk moet ingebed zijn in gebed. Gebed om wijsheid en inzicht, om vervuld te worden met Gods Geest en het ontvangen van de gave van profetie, om liefde en geduld om maar een aantal zaken te noemen. Dit mag zeker ook in de plannen een bepaalde structuur gegeven worden in de vorm van gebedskringen, gebedstrio's of gebedsteams en in vormen van voorbede, eventueel ondersteund door perioden van vasten²²⁴.

²²⁴ Zie hiervoor bijvoorbeeld J.W. Roosenbrand, Vasten.

Omdat voor velen in de gemeente, en ook voor een predikant uit de gereformeerde traditie, veel hiervan nieuw en voor hem nog onontdekt terrein is, zal er naast gebed veel tijd gestoken moeten worden in onderricht en toerusting. Dat geldt dan in de eerste plaats voor degenen die in de gemeente die beide taken zijn toevertrouwd. Wie dat zijn hangt weer af van de situatie in de gemeente, maar in ieder geval geldt dit de predikant.

Ten aanzien van de gave van profetie zullen we dan moeten denken aan een stukje onderricht en toerusting van buitenaf via bijvoorbeeld conferenties en studie- en toerustingdagen rond het thema de gave van profetie. Daarvoor zullen we wellicht eens de moed moeten nemen om zo nu en dan uit de beschermde omgeving van de gereformeerde traditie te stappen en ons licht op te steken bij andere tradities waar men meer ervaring heeft met het functioneren van de gave van profetie in de samenkomst van de gemeente. Uiteraard hoeven we tijdens een dergelijk uitstapje ons gereformeerde gedachtegoed niet achter te laten, maar kan zij juist fungeren als filter om de waardevolle aspecten van wat andere tradities in zich meedragen te ontdekken en te integreren in de eigen traditie. Ook hier gelden de woorden van Paulus uit 1 Tess. 5:19-21: 'Dooft de Geest niet uit, verachte de profetieën niet, maar toetst alles en behoudt het goede'. Dat kan heel dichtbij in ons eigen land, wanneer we denken aan diverse evangelische en/of charismatische groeperingen en gemeenten, of aan een beweging als de Charismatische Werkgemeenschap Nederland, die werkzaam is binnen de Gereformeerde Kerken. Het kan vanuit de Christelijke Gereformeerde Kerken gezien nog dichterbij in bijvoorbeeld de Nederlands Gereformeerde Kerk te Houten waar men een dergelijk groeiproces reeds doormaakt en bekend is met het fenomeen profetie. Ook valt te denken aan tradities buiten ons land, zoals de New Wine Organisation in Engeland, die ontsproten is aan de evangelicale-anglicaanse traditie. Daarnaast is het zinvol om zich te verdiepen in allerlei literatuur rondom het functioneren van de gave van profetie, zeker als het gaat over hoe een profetie ontvangen kan worden²²⁵ als ook het evalueren daarvan²²⁶.

Verder is het raadzaam om in deze fase van onderricht en toerusting zoveel mogelijk momenten van onderricht en toerusting samen te ondergaan met een groep gemeenteleden of mensen uit andere gemeenten. Datzelfde geldt zeker ook voor ambtsdragers op plaatselijk niveau en op regionaal of landelijk niveau. Het samen kunnen delen en uitwisselen van ervaringen, het samen toetsen en beoordelen is hier van essentieel belang voor enerzijds een goede en evenwichtige onderbouw en anderzijds voor het in de toekomst laten functioneren van de gave van profetie en het evalueren daarvan.

Het derde punt dat Grudem aansnijdt is dat van geduld. En inderdaad, toegroeien naar en groeien in het functioneren van de gave van profetie in de samenkomst van de gemeente vraagt veel tijd en geduld. G. Cooke zet in het eerste hoofdstuk van zijn 'Developing Your Prophetic Gifting' wat dat betreft al meteen de toon, wanneer hij schrijft: 'On average it takes approximately fifteen to twenty years to make a prophet, depending upon the training, discipling and mentoring one has received in

²²⁵ Zie hiervoor bijvoorbeeld L. Payne, Luisterend bidden; L. Payne, Gods Tegenwoordigheid geneest; J. Johnson, Luisteren naar God; met name dit laatste boek biedt veel praktische handreikingen en kan direct gebruikt worden in kringen.

²²⁶ Zie hiervoor bijvoorbeeld W.J.A. Pijnacker Hordijk, Toetst alles.

that time'²²⁷. Dit schrijft hij niet om aan iemand de moed te ontnemen te streven naar de gave van profetie, maar wel om het juiste perspectief in het oog te houden en geduldig stap voor stap op weg te gaan. Ook voor de gave van profetie geldt dat de weg van Gods Koninkrijk er één is van geduld en groei, zoals dat zo treffend in diverse gelijkenissen door de Here Jezus verwoord is.

Dit element van geduld zal ook zijn plaats moeten krijgen in de plannen die we uitstippelen met name wat betreft het tijdpad. De gave van profetie zal niet van het ene jaar op het andere in zijn volle rijkdom kunnen gaan functioneren, dat vraagt tijd en geduld.

Aan de andere kant wijst Grudem er terecht op dat er mogelijk al heel 'eenvoudige' vormen van profetie aanwezig zijn in de gemeente en als zodanig functioneren. Het is van belang, zeker in de beginfase, dat die vormen in de gemeente herkend gaan worden. Dan komt het ineens dichterbij en wordt het aanwijsbaar en wordt het wellicht 'natuurlijker'. Een dergelijk proces van ontdekking en herkenning is uitermate belangrijk in een leerproces als dit, omdat dat weer stimulansen geeft om verder te groeien en nieuwe stappen te doen in geloof.

En wanneer deze herkenning er is, dan is ook de stap naar het bieden van gelegenheid voor gemeenteleden om tijdens –zoals Grudem voorstelt- een meer informele, veilige kring een mogelijkheid hun eventuele schroom af te leggen en met elkaar te delen wat op dat moment –naar zij voelen van Godswege- in hen op komt aan woorden, beelden of gedachten.

Met deze opmerkingen in het achterhoofd kan er vervolgens, toegespitst op de plaatselijke situatie, een uitgewerkt 'profetieplan' geschreven worden.

Evaluatie.

Nogmaals wil ik het belang benadrukken van zowel de tussentijdse evaluatie (procesbewaking) als de eindevaluatie. Met grote regelmaat dient de voortgang van het uitwerken van het profetieplan door de kerkenraad en/of door een daarvoor ingestelde commissie geëvalueerd te worden: hoe is de stand van zaken op dit moment? Zitten we nog op schema? Waar liggen de knelpunten? Wat hebben we niet voorzien? Waar zien we groei en ontwikkeling? Speelt het plan daar genoeg op in of moeten we aanpassingen plegen? Deze en soortgelijke vragen zijn telkens weer relevant en vragen om een antwoord, opdat het plan 'up-to-date' gehouden kan worden, en dat alles in het kader van de vraag: hoe wordt de gemeente gebouwd door middel van dit profetieplan?

Deze evaluatie zal minstens elk half jaar op een kerkenraadsvergadering aandacht moeten krijgen en ook het geregeld informeren van de gemeente over de voortgang van het proces is hierbij belangrijk. Dit vraagt uiteraard om een goede communicatie met de gemeente.

Wanneer het profetieplan, zoals dat voor een bepaalde periode geformuleerd is, uiteindelijk aan zijn doelstellingen voldaan heeft, is het zinvol dat een gemeente zich afvraagt hoe het nu verder gaat. Daarvoor is het zinvol een nieuw profetieplan te formuleren. Dat hoeft niet meteen een plan te zijn met nieuwe stappen, het kan evengoed een plan zijn waarin de nadruk ligt op het consolideren van de ontstane situatie en het laten 'beklijven' ervan. Ook in dat geval is het van belang dat dat voor

²²⁷ G. Cooke, *Developing Your Prophetic Gifting*, blz. 16

iedereen helder wordt en voor welke termijn dat geldt, zodat na die termijn dit stukje van het gemeentewerk opnieuw ter sprake komt.

Tot zover deze handreiking om de gave van profetie te laten functioneren in samenkomsten van een gemeente van gereformeerde signatuur in de 21^e eeuw. Ik hoop hiermee voldoende aanzetten gegeven te hebben voor gemeenten om niet alleen na te gaan denken over, maar ook daadwerkelijk te komen tot het opstellen en uitwerken van een profetieplan. Nogmaals wil ik daarbij benadrukken dat dat dan wel gerelateerd moet zijn aan andere plannen zoals ik die eerder genoemd heb en die van belang zijn voor het goed laten functioneren van de gave van profetie, namelijk een gavenplan, een lichaampplan, een samenkomstenplan en een diensten/ambtenplan.

5.2. *Algemene aanbevelingen.*

Na de praktische handreiking met betrekking tot het laten functioneren van de gave van profetie in de gemeente, wil ik deze studie afsluiten met een aantal algemene aanbevelingen, waarvan ik vind dat ze belangrijk zijn om door te geven.

Evangelisatie

Dat betreft allereerst de relatie tussen de gave van profetie en het *evangelisatiewerk*. De voorafgaande studie kan de indruk wekken dat, zoals zo vaak in gemeenteopbouwliteratuur, opnieuw de nadruk komt te liggen op het binnenkerkelijk gebeuren, terwijl juist één van de drijfveren achter het ontstaan van het vak Gemeenteopbouw de opdracht van de gemeente naar buiten toe is²²⁸. Ik ben van mening dat dit één van de meest wezenlijke kenmerken van de gemeente is, en dat juist met het oog daarop de gave van profetie een belangrijke functie kan vervullen. En dan denk ik met name aan wat Paulus schrijft in 1 Kor. 14:23-25 over de missionaire dimensie van de gave van profetie tijdens samenkomsten van de gemeente. In die samenkomsten klopt het hart van de gemeente, het evangelie van de levende Heer en Heiland Jezus Christus. En het is dan juist ook daar dat deze levende Heer mensen wil aanspreken en aanraken, opdat ze belijden en erkennen dat God daar in het midden van de gemeente is.

Vandaar ook dat ik van mening ben dat nadenken over het functioneren van de gave van profetie in samenkomsten van een gemeente een plaats moet krijgen op de agenda van plaatselijke, classicale/regionale en landelijke evangelisatiecommissies. Er wordt vandaag de dag veel geschreven en gediscussieerd over wat nu wel kan en wat niet kan en mag in bijvoorbeeld een dienst met meer evangelisatorisch karakter (het feit alleen al dat we daar aparte diensten voor hebben is al een teken aan de wand), en dan gaat het vaak over alleen maar over de vorm waarin het gegoten wordt. Veel wezenlijker is echter de bezinning op de vraag hoe God, zoals Hij zich ook vandaag nog openbaart en bekendmaakt, in onze samenkomsten aan het woord komt. Dat is toch ten diepste wat mensen verandert (zie 1 Kor. 14:23-25). En juist in een tijd waarin de preek en de overdracht daarvan volop in de discussie staan kan het zeker in dat opzicht vruchtbaar zijn naast de verkondiging ook de profetie te laten functioneren. Mijns inziens komt daardoor de verkondiging, in de zin van uitleg en toepassing

²²⁸ Vgl. M. Herbst, *Missionarischer Gemeindeaufbau in der Volkskirche*.

van Gods Woord, weer tot haar recht en tot haar doel; en wordt er ruimte gemaakt voor één van Gods eigen, onnavolgbare Gods evangelisatiemiddelen: de profetie.

Diaconaat

Een tweede, direct aan het gemeente-zijn gerelateerde aanbeveling geldt het *diaconaat*. In Hand. 11:27-30 zien we een schitterend voorbeeld van hoe de gave van profetie diaconaat in de gemeente initieert: de profeet Agabus 'gaf door de Heilige Geest te kennen, dat een grote hongersnood zou komen over het gehele rijk', waarop de gemeente van Antiochië besluit te gaan collecteren voor de broeders en zusters in Jeruzalem. En uit de brieven van Paulus –onder andere die aan Korinthe- blijkt dat dit liefdewerk in andere plaatsen wordt overgenomen. De gave van profetie kan door God dus blijkbaar gebruikt worden om aan te geven waar hulp, waar diaconaat in de meest brede zin van het woord, nodig is. Ook vanuit het oogpunt van diaconaat, plaatselijk, regionaal en wereldwijd, is het daarom van belang na te denken over het weer laten functioneren van de gave van profetie in samenkomsten van de gemeente om zodoende heel concreet de liefde van Christus zichtbaar te maken, zoals de Heilige Geest dat ingeeft te doen.

Theologische opleiding

Een derde aanbeveling geldt de theologische opleiding aan bijbelscholen en universiteiten.

- In de *dogmatiek*²²⁹ zou ten aanzien van de openbaring van God plaats gegeven moeten worden aan de (gave van) profetie als één van de wijzen waarop God zijn wil bekendmaakt toegespitst op de actualiteit van de gemeente en de wereld vandaag. Verder zou in de leer over de Heilige Geest in het kader van de gaven van de Heilige Geest met name de gave van profetie een plaats moeten krijgen; het zou het overwegen waard zijn de Heidelberger Catechismus als leer- en belijdenisgeschrift ten aanzien van zondag 21 vr/antw. 55b aan te vullen met een soort 'gavencatechismus', zoals F.H. Veenhuizen die eens geformuleerd heeft²³⁰.
- In de *missiologie* en de *evangelistiek* zou aandacht geschonken moeten worden aan het functioneren van de gave van profetie in relatie tot zending en evangelisatie
- In het spectrum van diaconologische vakken zal binnen de *homiletiek* duidelijkheid geschapen moeten worden over de relatie en verschil tussen verkondiging en (de gave van) profetie, en in de *poimeniek* over zowel de gave van profetie als de functie van profeet in relatie tot de drie ambten en de diverse gaven in de gemeente van gereformeerde signatuur; ten aanzien van de *catechetiek* zou aandacht geschonken moeten aan het toerusten van doop- en belijdende leden op het punt van de gaven van de Heilige Geest en in dat kader van de gave van profetie; binnen de liturgiek zal nagedacht moeten worden over het functioneren van de gave van profetie tijdens de samenkomsten van de gemeente.

Kerkorde

Tenslotte acht ik het zinvol om in de *kerkorde* één of meer artikelen op te nemen over het functioneren van de gaven van de Heilige Geest in het algemeen en van de gave van profetie in het bijzonder, en

²²⁹ vgl. J. van Genderen/W.H. Velema, a.w., blz. 65v.

²³⁰ F.H. Veenhuizen, Kleine gavencatechismus, in IDEA-bulletin, 14e jrg, nr. 1, blz. 6v.

wel in het eerste deel 'Van de diensten' en in het deel 'Van de sacramenten en andere ceremoniën'; daarnaast zou het goed zijn in het 'Reglement op de kerkvisitatie' vragen op te nemen met betrekking tot het functioneren in de gemeente van de gaven van de Geest in het algemeen en van de gave van profetie in het bijzonder.

Tot zover deze aanbevelingen die op verdere uitwerking wachten. Daarmee verlaten we ondertussen het terrein van het vak Gemeenteopbouw en is nu het woord aan ieder die er door deze studie van overtuigd geraakt is dat de gave van profetie in samenkomsten van gemeenten van gereformeerde signatuur in de 21^e eeuw weer die plaats gegeven moet worden, die God, de Vader, door Jezus Christus, zijn Zoon, en de Heilige Geest van oudsher gegeven heeft tot intensieve en extensieve opbouw van zijn gemeente.

Ik wil eindigen met mijn dank aan u uit te spreken voor het maken van de historische rondtocht en het meedenken over de handreiking en de praktische aanbevelingen. Als aandenken schenk ik u de bril die ik u aan het begin van deze studie heb uitgereikt en die onderweg is bijgeslepen. Hopelijk heeft deze u geholpen een scherper zicht te krijgen op het functioneren van de gave van profetie in gemeentelijke samenkomsten. Een brillenkoker krijgt u evenwel niet van mij, want dan loop ik het gevaar dat u de bril, na het omslaan van deze laatste bladzijde afzet en keurig in zijn doosje opbergt om hem daarna te vergeten. En u begrijpt dat dat het laatste is wat ik met deze studie beoog. En daarom zeg ik het de apostel Paulus van harte na:

*Jaagt de liefde na
en streeft naar de gaven des Geestes,
doch vooral naar het profeteren (1 Kor. 14:1)*

*Dooft de Geest niet uit,
Veracht de profetieën niet,
Maar toetst alles
en behoudt het goede (1 Tess. 5:19-21).*

Literatuurlijst

- K. Aland e.a. *The Greek New Testament*, UBS³, Württemberg 1975.
 E. Nestle e.a. *Novum Testamentum Graece*²⁶, Stuttgart 1983.
 D.E. Aune *Prophecy in Early Christianity and the Mediterranean World*, Michigan 1983 .
- J. Bakker *John Smyth, De stichter van het Baptisme*, Wageningen z.j.
 W. Bauer *Wörterbuch zum Neuen Testament*, Giessen 1928.
 W. Bellardi *Die Vorstufen der Collegia pietatis bei Philipp Jacob Spener*, Giessen 1994.
 C.H.W. van den Berg ea. *Handelingen en verslagen van de algemene synoden van de Christelijk Afgescheidene Gereformeerde Kerk (1836-1869)*, Houten/Utrecht 1984.
 M. Bickle/M. Sullivant *Growing in the Prophetic*, Orlando 1998.
 P. Biesterveld/H.H. Kuyper *Kerkelijke Handboekje bevattende de bepalingen der Nederlandsche Synoden en andere stukken van beteekenis voor de Regeering der Kerken*, Kampen 1905.
- K. Bihlmeijer *Die Apostolische Väter*, Tübingen 1956.
 T. Brienens *Bevinding, Aard en functie van de geloofsbeleving*, Kampen 1978.
 T. Brienens *Oriëntatie in de liturgie*, Zoetermeer 1992.
 T. Brienens *Handboek voor de diaconologie, Inleiding in de theologie van de 'bediening van het Woord' in al zijn dimensies*, Heerenveen 1999.
- U. Brockhaus *Charisma und Amt, Die paulinische Charismenlehre auf dem Hintergrund der frühchristlichen Gemeindefunktionen*, Wuppertal 1972.
 J. van Bruggen *Ambten in de apostolische kerk, Een exegetisch mozaïek*, Kampen 1984.
 B. Bugbee e.a. *Network, De juiste mensen... op de juiste plaatsen...om de juiste redenen*, Handboek voor leiders, Grand Rapids 1996.
 B. Bugbee e.a. *Network, De juiste mensen... op de juiste plaatsen...om de juiste redenen*, Handboek voor deelnemers, Grand Rapids 1996.
- J.T. Burchaell *From Synagogue tot Church, Public services and offices in the earliest Christian communities*, Cambridge 1992.
 F. Büsser *Die Prophezei, Humanismus und Reformation in Zürich*, Bern 1994.
- J. Calvijn *Institutie, Of onderwijzing in de christelijke godsdienst*, Delft z.j.
 H. Conzelmann *Der erste Brief an die Korinther*, Göttingen 1981.
 G. Cooke *Developing Your Prophetic Gifting*, St. Ives 1994.
- W.F. Dankbaar e.a. *De Nederlandse Belijdenisgeschriften*, 's-Gravenhage 1984.
 G. Dautzenberg *Urchristliche Prophetie, Ihre Erforschung, ihre Voraussetzungen im Judentum und ihre Struktur im ersten Korintherbrief*, Stuttgart, 1975.
- N. Dijkstra-Algra *Verscheidenheid van gaven, Wat kan uw unieke bijdrage zijn aan de opbouw van de gemeente?*, Zoetermeer 1999.
 N. Dijkstra-Algra *Verscheidenheid van gaven, Wat kan uw unieke bijdrage zijn aan de opbouw van de gemeente? Handleiding voor gespreksleiders*, Zoetermeer 1999.
- G.D. Fee *The First Epistle to the Corinthians*, Michigan 1988.
 L. Floor *De doop met de Heilige Geest*, Kampen 1998.

- L. Floor *'De charismata in bijbels-theologisch perspectief'*, in: *Theologia Reformata* jrg. 42/2 1999, blz. 11-137.
- L. Floor *De gaven van de Heilige Geest in bijbels-theologisch perspectief*, Heerenveen 1999.
- Chr. Forbes *Prophecy and Inspired Speech in Early Christianity and its Hellenistic Environment*, Tübingen 1995.
- W.C.H. Friend *'Montanismus'*, in: *Theologische Realenzyklopädie* Band XXIII, Berlin 1994.
- G. Friedrich *'Prophètès'*, in: G. Kittel, *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, Band VI, Stuttgart 1959, blz. 813-863.
- J. van Genderen/W.H. Velema *Beknopte Gereformeerde Dogmatiek*, Kampen 1992.
- T. George *John Robinson and the English Separatist Tradition*, Macon 1982.
- G.L. Goedhart *Gemeenteopbouw, Om dienende, vierende, lerende en delende gemeente te worden*, Kampen 1984.
- C. Graafland *Gedachten over het ambt, 'Och, of al het volk des HEEREN profeten waren...!'*, Zoetermeer 1999.
- W. de Greef *'De ware uitleg'*, Hervormers en hun verklaring van de Bijbel, Leiden 1995.
- W. de Greef *'Calvin on Prophecy'*, in: W.H. Neuser/H.J. Selderhuis, *Ordenlich und fruchtbar, Festschrift für Willem van 't Spijker, anlässlich seines Abschieds als Professor der Theologischen Universität Apeldoorn*, Leiden 1997.
- F.W. Grosheide *De eerste brief aan de kerk te Korinthe*, Kampen 1957.
- W. Grudem *The Gift of Prophecy in 1 Corinthians*, Washington 1992.
- W. Grudem *The Gift of Prophecy in the New Testament and Today*, Eastbourne 1992.
- A.N. Hendriks *'De gave van profetie'*, in: *De Reformatie*, jrg. 75/ 21 (blz. 804-806), 22 (blz. 829-832) 2000.
- J. Hendriks *Een vitale en aantrekkelijke gemeente, Model en methode van Gemeenteopbouw*, Kampen 1990.
- J. Hendriks *Terug naar de kern, Vernieuwing van de gemeente en de rol van de kerkeraad*, Kampen 1995.
- J. Hendriks *Gemeente als herberg, De kerk van 2000 – een concrete utopie*, Kampen 1999.
- M. Herbst *Missionarische Gemeindeaufbau in der Volkskirche*, Stuttgart 1993.
- C. Hill *Prophecy Past and present*, Glasgow 1989.
- D. Hill *New Testament Prophecy*, London 1979.
- D. Holwerda *'De omlijsting van 1 Cor. 14, 34.35 I en II'*, in: D. Holwerda, *De Schrift opent een vergezicht*, Kampen 1998, blz. 534-552.
- D. Holwerda *'Discussie-nota inzake vrouwelijke ambtsdragers'*, in: D. Holwerda, *De Schrift opent een vergezicht*, Kampen 1998, blz. 575-587.
- D. Holwerda *'Antwoord aan ds. G. Janssen'*, in: D. Holwerda, *De Schrift opent een vergezicht*, Kampen 1998, blz. 588-592.
- D. Holwerda *'Achtergrond informatie bij 1 Cor. 14,35'*, in: D. Holwerda, *De Schrift opent een vergezicht*, Kampen 1998, blz. 593.
- J. Johnson *Luisteren naar God, Genieten van Gods nabijheid door het lezen van de*

- Bijbel, Driebergen 1999.
- O.J. de Jong *Geschiedenis der kerk*, Nijkerk 1980.
- A.F.J. Klijn *Apostolische Vaders 1*, Kampen 1981.
- A.F.J. Klijn *Apostolische Vaders 2*, Kampen 1983.
- R. van Kooij *Spelen met vuur*, Zoetermeer 1995.
- H. Krämer 'Prophetes', in: G. Kittel, *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, Band VI, Stuttgart 1959, blz. 781-795.
- W. Kremer *Priesterlijke prediking*, Een bundel eigen werk, verzameld en aangeboden ter gelegenheid van zijn gouden ambtsjubileum aan prof. W. Kremer, Amsterdam, 1976.
- B. Krol *Aangetrokken tot het wonderlijke*, Nieuwe ontwikkelingen in charismatische Kring, Hoornaar 1997.
- H.H. Kuyper *De opleiding tot den Dienst des Woords bij de Gereformeerden*, 's-Gravenhage 1891.
- F. Lang *Die Briefe an die Korinther*, Göttingen/Zürich 1986.
- D. Laing *The Works of John Knox*, Vol. 2, Edinburgh 1848.
- G.W. Locher *Huldrych Zwingli in neuer Sicht*, Zehn Beiträge zur Theologie der Zürcher Reformation. Stuttgart 1969.
- J.W. Maris *Geloof en ervaring*, Van Wesley tot de Pinksterbeweging, Leiden 1992.
- B.M. Metzger *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, UBS¹, London 1971.
- B.M. Metzger *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, UBS², Stuttgart 1994.
- M. Micron 'De Christlicke Ordinancien der Nederlantscher Ghemeinten te Londen (1554)', in: W.F. Dankbaar, *Kerkhistorische Studiën behorende bij het Nederlands Archief voor Kerkgeschiedenis*, Deel VII, 's-Gravenhage 1956.
- B.J. Oosterhoff *Israëls profeten*, Baarn z.j.
- M.J. Paul *Vergeving en genezing*, Ziekenzalving in de christelijke gemeente, Zoetermeer 1997.
- F.J. Pop *De eerste brief van Paulus aan de Corinthiërs*, Nijkerk 1965.
- W.J.A. Pijnacker Hordijk *Toetst alles*, Waarheid en leugen in de christelijke gemeente, Heerenveen 1999.
- J Reiling *Hermas and Christian Prophecy*, A study of the Eleventh Mandate, Leiden 1973.
- J. Reiling *De eerste brief van Paulus aan de Korintiërs*, Baarn 1997.
- R. Rendtorff 'Prophetes', in: G. Kittel, *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, Band VI, Stuttgart 1959, blz. 796-813.
- H. Ridderbos *Paulus*, Ontwerp van zijn theologie, Kampen 1978.
- C.M. Robeck jr. *Prophecy in Carthage*, Perpetua, Tertullian, and Cyprian, Ohio 1992.
- J.W. Roosenbrand *Vasten*, Barneveld 1997.
- G. Rouwhorst 'Charisma of orde? De plaats van profeten en profetie binnen het kader van de vroegchristelijke liturgie', in: F.G.M. Broeyer/E.M.V.M. Honée, *Profetie en*

- godsspraak in de geschiedenis van het christendom, Studies over de historische ontwikkeling van een opvallend verschijnsel, Zoetermeer 1997.
- K. Runia
F.L. Rutgers
'De gave van de profetie', in: Theologia Reformata 42/1 1999, blz. 5-20.
Acta van de Nederlandsche Synoden der zestiende eeuw, uit: Werken der Marnix-vereniging Serie II Deel II, Utrecht 1889.
- Chr. A. Schwartz
Chr. A. Schwartz
De Gaventest, Hoornaar 1993.
Natuurlijke gemeenteontwikkeling, Volgens de principes die God in de schepping heeft gelegd, Hoornaar 1996.
- Chr. A. Schwartz
J.C. van Slee
J.J. Suurmond
De praktijk van de natuurlijke gemeenteontwikkeling, Hoornaar 1997
De Rijnsburger Collegianten, herdruk Utrecht 1980.
Geestesgaven zijn gewone mensen, Baarn, 1995.
- A.B. du Toit
'Die Charismata – 'n Voortsetting van die gesprek. Pauliniese Kriteria ten opsigte van die beoefening van die individuele Charismata volgens 1 Kor. 12-14', in: Ned. Geref. Teologiese Tydskrif 20/3 1979, blz. 189-200.
- J.D. du Toit
'Die sestiende-eeuse profesie en die betekenis daarvan vir ons tyd', in: H. Venter, Totius Versamelde Werke 6, Kaapstad 1977, blz. 75-97.
- J.D. du Toit
'Die profesie', in: H. Venter, Totius Versamelde Werke 6, Kaapstad 1977, blz. 97-99.
- J.D. du Toit
'Die sestiende-eeuse "profesie"', in: H. Venter, Totius Versamelde Werke 6, Kaapstad 1977, blz. 99-108.
- Chr. Trevett
Montanism, Gender, authority and the New Prophecy, Cambridge 1996.
- E. Veenhuizen
M. te Velde
'Kleine Gavencatechismus', in: IDEA Bulletin jrg. 14/1 1993, blz. 6v.
Gemeenteopbouw 1, Doelgericht en samenhangend werken in de christelijke gemeente, Barneveld 1992.
- M. te Velde
Gemeenteopbouw 2, Bijbelse basisprincipes voor het functioneren van de christelijke gemeente, Barneveld 1992.
- M. te Velde
Gemeenteopbouw 3, Methodisch beleid ontwikkelen in de christelijke gemeente, Barneveld 1993.
- M. te Velde
Gemeenteopbouw 4, Handreiking voor een gemeente-werkplan, Barneveld 1993.
- J.H. Velema
Wie zijn wij? Plaats van, informatie over, kijk op de Christelijke Gereformeerde Kerken, Amsterdam 1992.
- J.P. Versteeg
J.P. Versteeg
Het gebed volgens het Nieuwe Testament, Amsterdam 1976.
Kijk op de kerk, De structuur van de gemeente volgens het Nieuwe Testament, Kampen 1985.
- J.P. Versteeg
'Het karakter van het ambt volgens Efeziërs 4:7-16', in: Geest, Ambt en Uitzicht, theologische opstellen, blz. 67-100, Kampen 1989.
- O.H. de Vries
'Profetie in de separatistische vluchtelingengemeente rond John Smyth (1608/09)', in: F.G.M. Broeyer/E.M.V.M. Honée, Profetie en godsspraak in de geschiedenis van het christendom, Studies over de historische ontwikkeling van een opvallend verschijnsel, Zoetermeer 1997.
- Th. Vriezen
Hoofdlijnen der Theologie van het Oude Testament, Wageningen 1966³.

- P. Wagner *De geestelijke gaven voor de opbouw van de gemeente*, Hoe u uw gaven kunt ontdekken, ontwikkelen en gebruiken, Hoornaar 1990.
- U. Wendel *Gemeinde in Kraft*, Das Gemeindeverständnis in den Summarien der Apostelgeschichte, Neukirchen-Vluyn 1998.
- J. Wesseling 'De oefenaar in de kerken van de Afscheding in de eerste jaren na 1834', in: D. Deddens/J. Kamphuis, Afscheding – Wederkeer. Opstellen over de Afscheiding van 1834, blz. 181-193, Haarlem 1984.
- W.T. Whitley *The Works of John Smith Fellow of Christ's College*, 1594-1598, 2 vols, Cambridge 1915.
- G. en D. Winston *Vrouwen in de gemeente van Christus*, Een exegetische theologie, Apeldoorn 1996.
- H. Zwingli 'Von dem Predigamt', in: E. Egli e.a., Huldreich Zwinglis sämtliche Werke, Band IV, uit Corpus Reformatorum Volumen XLI, blz. 369-433, Leipzig 1927.